

SNF-rapport nr. 04/11

DEN NORSKE BEDRIFTSBANKBOKA

**En beskrivende analyse av bankmarkedet
for norske bedriftskunder**

av

Aksel Mjøs og John Phan

Finansiert av:

SNF-Prosjekt 7556: Analyse av kapitaltilgang og kapitalbruk - Foretaksfinansiering og
handlemønstre i verdipapirmarkedet (Finansmarkedsfondet, Prosjekt 189007)

**SAMFUNNS- OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS
BERGEN, JUNI 2011**

© Dette eksemplar er fremstilt etter avtale
med KOPINOR, Stenergate 1, 0050 Oslo.
Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale
og i strid med åndsverkloven er straffbart
og kan medføre erstatningsansvar.

ISBN 978-82-491-0757-5 Trykt versjon
ISBN 978-82-491-0758-2 Elektronisk versjon
ISSN 0803-4036

1 INNHOLDSFORTEGNELSE

2	Introduksjon.....	1
2.1	Overblikk.....	1
2.2	Hva Den norske bedriftsbankboka omfatter.....	2
3	Bakgrunn.....	3
3.1	Datakilder.....	3
3.1.1	Ligningsdatabasen.....	3
3.1.2	Regnskapsdatabasen.....	4
3.1.3	Relasjon til andre statistikker.....	5
4	Analytisk struktur.....	7
5	Oversiktsbildet.....	9
5.1	Dagens status.....	9
5.2	Nasjonal utvikling over tid.....	12
6	Geografiske variasjoner.....	27
6.1	Landsdelsanalyse.....	27
6.1.1	Oversikt per landsdel.....	34
6.1.2	Østviken.....	34
6.1.3	Innlandet.....	41
6.1.4	Vest-Viken.....	47
6.1.5	Sørlandet.....	53
6.1.6	Vestlandet.....	59
6.1.7	Trøndelag.....	65
6.1.8	Nord-Norge.....	71
6.2	Fylkesoversikt.....	77
6.3	Pendleregioner.....	80
7	Bransjevariasjoner.....	87
8	Variasjoner etter alder.....	89
9	Variasjoner etter selskapstype.....	91

10	Vedlegg.....	93
10.1	Databehandling	93
10.1.1	Ligningsdata - Rådata.....	93
10.1.2	Rensing, rydding og supplering av dataene	93
10.2	Beregning av nøkkeltall	94
10.2.1	Konsentrasjonsindekser	94
10.2.2	Rentemarginer	95
10.3	Rentetabeller	97
10.3.1	Renter - Nasjonalt	97
10.3.2	Renter - Landsdeler.....	98
10.4	Geografisk inndeling.....	99

2 INTRODUKSJON

Den norske bedriftsbankboka (Bedriftsbankboka) er en omfattende beskrivelse av bankmarkedet definert som de banker norske bedrifter benytter for innskudd og lån¹. Bankene representerer den viktigste kilden til lånefinansiering for de fleste norske bedrifter og det mest aktuelle alternativ for plassering av kontanter, enten for transaksjoner eller for overskuddslikviditet. Det er derfor av stor betydning med økt forståelse av hvordan dette markedet fungerer i Norge. Bedrifter etterspør og møter ulike banktilbydere avhengig av lokalisering, størrelse, kredittverdighet, bransje, alder og andre kjennetegn, og det er derfor relevant å beskrive variasjonen i tilbud og konkurransedynamikk også innen aktuelle underutvalg. Bedriftsbankboka beskriver markedsstrukturen gjennom markedsandeler både på geografiske, bransjemessige og andre inndelinger, ulike konsentrasjonsmål for delmarkeder, antall aktive banker, statistikk for bedriftenes bruk av banker, renter og ved å skille låne- og innskuddssiden. Vi skiller også mellom ordinære (kommersielle) banker og andre aktører som for eksempel offentlige finansieringskilder. Den samlede databasen gir både anledning til å supplere bankkontoinformasjonen med bedriftskjennetegn innenfor et enkelt år og til å studere utviklingen over perioden 1997-2009. Vi har informasjon om lån og innskudd og hhv. påløpte eller opptjente renter målt i norske kroner, men mangler øvrig kontoinformasjon². Vi har heller ikke informasjon om andre finansielle tjenester som bedriftene benytter. Dette gir et fokus på bankenes primærrolle som yter av kreditt og mottaker av innskudd.

Dokumentasjonen av status i bankmarkedet vil i vesentlig grad nyansere bildet av tilbudssiden og derfor konkurranseforholdene i fremmedkapitalmarkedet. Aktuelle målgrupper vil være bankene selv som del av sin løpende markedsovervåkning, myndighetene som er opptatt med kreditttilbudet, men også faren for svekket konkurranse, markedsanalytikere og ikke minst bedriftene selv og deres organisasjoner som gis større innsikt i sine aktuelle og potensielle långivere.

Databasen med oversikt over bedriftenes bankkonti er omfattet av taushetsplikten definert i Ligningsloven § 3-13 og Bedriftsbankboka navngir derfor ikke de enkelte bankene eller deres kunder i de ulike oversiktene som bygger på denne databasen.

2.1 OVERBLIKK

Bedriftsbankboka er en statistisk dokumentasjon og nyansering av markedsforholdene for bedrifter som søker lån eller plasserer innskudd i norskrapporterende banker. Den baseres på kundeinformasjon fra Skatteetaten og skiller seg derfor fra de eksisterende statistikkene fra Finansnæringens Fellesorganisasjon og Statistisk Sentralbyrå. Vi finner en overraskende høy vekst i utlån, men og i innskudd for årene fram til finanskrisen (2005-2007/8). Markedet preges generelt av høy konsentrasjon, men den er og sterkt varierende i ulike geografiske inndelinger og den lokale, opplevde, konkurransen varierer trolig sterkt. I oversikten over konsentrasjon i lokale pendlere regioner har en stor andel svært høye tall og derfor lite konkurranse. Ved sammenligninger av landsdeler finner vi at de landsdeler som samlet har de største utlånsvolum også er de som i gjennomsnitt har størst lån per selskap. Rentemarginene viser for det første at de marginer den typiske bedrift møter er til dels vesentlig både høyere og har

¹ Dette ekskluderer markedsfinansiering som sertifikater og obligasjoner selv om disse er tilrettelagt av bankenes meglerenheter.

² Dette omfatter bl.a. sikkerhet, valuta, rentebinding, varighet, nedbetalingsprofil, covenants og prioritet.

større spredning (standardavvik) enn tidligere makroberegninger indikerer. Variasjonen skyldes åpenbart ulik kredittverdighet og kontraktsvilkår, men kan også skyldes konkurranseforholdene. Vi finner også at yngre og mindre bedrifter både bruker relativt mye banklån i forhold til samlet balanse, men også har en mindre andel av samlede lånevolum. Bransjemessige variasjoner er også store, om ikke uventede. Dataene er primært framstilt grafisk, med supplerende tabeller.

Den Norske Bedriftsbankboka er analysert og skrevet av Aksel Mjøs, dr.oecon., postdoktor ved Norges Handelshøyskole/Forsker ved Samfunns og Næringslivsforskning AS og John Phan, master fra Norges Handelshøyskole. Omslaget er designet av Mari Karlsnes og Magnus Wittersø i Drivhuset Design. Vi takker Finansmarkedsfondet v/Morten Staude for prosjektstøtte til arbeidet og Skattedirektoratet v/Elisabeth Mørland for levering av rådataene til ligningsdatabasen 1997-2009. Tillatelse til tilgang til dataene er gitt av Finansdepartementet. Vi har dessuten hatt konstruktive dialoger med Konkurransetilsynet, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Statistisk Sentralbyrå i arbeidet med analysene. Takk til Marianne Vik Dysterud i Statistisk Sentralbyrå for bistand med landsdelsinndelte kart. Takk også til Gorm Grønnevet, dr.oecon., Postdoktor ved NHH for mange konstruktive innspill. Vi tar selv ansvar for mulige feil.

2.2 HVA DEN NORSKE BEDRIFTSBANKBOKA OMFATTER

Tilbudssiden:

- Kategorier
 - Forretningsbanker
 - Sparebanker
 - Offentlige
 - Nasjonalitet
- Produkter
 - Lån
 - Innskudd

1997 - 2009

Etterspørselsiden:

- Markedsinndeling
 - Landsdeler
 - Fylker
 - Pendleregioner
- Bransjer
- Selskapsstørrelse
- Selskapsalder

3 BAKGRUNN

Beskrivelsen av det norske bankmarkedet gjennom Bedriftsbankboka er et delprosjekt innen Finansmarkedsfondets prosjekt 189007: "Analyse av kapitaltilgang og kapital bruk - Foretaksfinansiering og handlemønstre i verdipapirmarkedet" tildelt Samfunns og Næringslivsforskning AS i brev av 22.5.2008. Bakgrunnen for prosjektet er et ønske om økt forståelse av finansmarkedene i særlig grad gjennom finanskrisen. Eksistensen av datasett som beskriver alle norske bedrifter og deres bankkonti er unik også i internasjonal sammenheng og er en viktig tilleggsmotivasjon for både dokumentasjonen i Bedriftsbankboka og videre forskning på temaene. Gjennomføringen av prosjektet har blitt noe utsatt, men dette gir samtidig data for en lengre periode og i særlig grad mulighet til å inkludere 2008 og 2009 som var de mest krevende årene i finansmarkedet også i Norge. Bedriftsbankboka er beskrivende og gir en oversikt over markedenes utvikling, mens andre deler av prosjektet analyserer sammenhenger knyttet til relasjonene mellom banker og bedrifter, hvilke bedrifter som faktisk tar opp lån, effekten av krisen på kredittilgangen, bankenes porteføljer og interbankmarkedet. Beskrivelsene her er derfor viktig bakgrunnsdokumentasjon også til de mer forskningsmessige analysene.

3.1 DATAKILDER

3.1.1 LIGNINGSDATABASEN

Skatteetaten har årlig siden 1997 samlet inn ligningsoppgaver (Skjemakode RF1183, se Vedlegg 9.1.1.) fra alle norske långivere og innskuddsmottakere til bruk ved ligningen av deres kunder. Databasen er konfidensiell. Finansdepartementet har med hjemmel i Ligningslovens § 3-13 og Forvaltningslovens § 13 gitt Samfunns og Næringslivsforskning AS v/Aksel Mjøs tillatelse³ til å motta en samledatabase med disse oppgavene for bedriftskunder for årene 1997-2009 under strenge krav til betryggende og konfidensiell oppbevaring og behandling av dataene.

Ligningsoppgavene avgis årlig av oppgavegivere, typisk banker, for hver enkelt bankkonto og inneholder saldo pr. 31.12. i rapporteringsåret, samlede renter opptjent eller påløpt for kalenderåret, samt betalte eller tilbakeførte tidligere misligholdte lånerenter. Oppgaven inneholder dessuten kontonummer, navn og organisasjonsnummer for både oppgavegiver og kunde og dette gjør det mulig å knytte kontoinformasjonen til andre datakilder på bedriftsnivå. Påløpte lånerenter inneholder også provisjoner og andre engangskostnader knyttet til lånet. Ligningsoppgavene oversendes skatteetaten i januar hvert år, med etterrapportering og rettinger senere. Dataene antas å være bortimot korrekte, men vi har nødvendigvis ikke hatt mulighet til å etterprøve dette og våre presentasjoner vil derfor kunne påvirkes av mindre feil. Vi antar at dette ikke er vesentlig for framstillingen og at avvik fra andre statistikker skyldes definisjonsforskjeller.

Databasens kundeside inneholder både selskaper med begrenset ansvar (typisk AS og ASA selskaper), sameier, foreninger, stiftelser, og de fleste andre organisasjonsformer. Tilbydere omfatter både sparebanker, forretningsbanker, forsikringsselskaper, samvirkelag, advokater, kommuner og statsbanker som långivere og/eller mottakere av innskudd. Databasen er komplett bortsett fra bankrelasjoner mellom norske bedrifter og utenlandske banker uten tilstedeværelse i Norge og derfor rapporteringsplikt til Norge. Vi antar at dette i hovedsak

³ Tillatelser gitt i brev av 12.11.2008, 27.8.2009 og 26.3.2010.

gjelder et fåtall av de aller største bedriftene siden utenlandske filialer er inkluderte. Både kontoeierne (heretter "kundene") og tilbyderne (heretter "bankene") rapporteres i grunnlagsdataene som juridiske enkeltsselskaper og ikke konsoliderte konsern siden de reflekterer kontraktmessige relasjoner mellom partene.

Vi ønsker å fokusere på det ordinære bankmarkedet for kommersielle virksomheter. Dette er både av samfunnsøkonomisk størst betydning og må antas å være et marked preget av markedsmessig konkurranse. Dette innebærer derfor å utelukke ikke-kommersielle aktører på både etterspørsels- og tilbudssiden. Konkret ser vi på kundekategorien selskaper med begrenset ansvar (AS, ASA, BA, DA, KS) og partnere (ANS, sameier) og tilbyderkategoriene forretningsbanker, sparebanker, forsikringsselskaper og datterselskaper av disse. Hovedforutsetningen er dessuten at siden det på tilbudssiden er usannsynlig at noen datterselskaper i et bankkonsern i realiteten vil konkurrere mot mor- eller søsterselskaper, har vi definert samlede bankgrupper som derfor behandler alle tilbydere i et konsern som en og samme aktør. I enkelte oversikter avviker vi fra disse hovedprinsippene, men det er da presisert eksplisitt. Kundene er identifisert med juridisk enhets organisasjonsnummer og dette medfører at konserner ikke vil framstå samlet. Vi ser dette som en mulig analytisk utfordring, men har ikke tilstrekkelig fullstendige eierskapsdata til å behandle konserner som en enhet.

3.1.2 REGNSKAPSDATABASEN

Regnskapsdatabasen inneholder regnskaper for alle norske virksomheter og konserner for årene 1992 - 2009, dog om med noen manglende selskaper i de første årene. Tabell 1 viser antallet selskaper og konserner⁴ de enkelte år.

Dataene har blitt levert årlig til SNF fra Brønnøysundregistrene via Dun&Bradstreet Norway AS og i samarbeid med Menon Business Economics AS. De mottatte filene har vært lite konsistente og hatt til dels stor variasjon i variabelnavn i tillegg til de endringene som nye regnskapsregler i perioden har medført. Dette gir et behov både for standardisering og ren kvalitetssikring. I tillegg har vi fått levert annen foretaksinformasjon som stiftelsesår, adresse, bransjekoder, selskapsform, adresser osv. Disse dataene krever også til dels uførlige forklaringer for å være til nytte. Innkjøp av data er finansiert av SNF, men er tilgjengelig også for forskning og studentutredninger på NHH forutsatt at det ikke benyttes til kommersielle formål. Databasen er dokumentert i Aksel Mjøs og Karoline Øksnes "Dokumentasjon og kvalitetssikring av SNFs og NHHs database med regnskaps og foretaksinformasjon for norske selskaper" (SNF Arbeidsnotat 10/11, tilgjengelig på www.snf.no).

⁴ Regnskapsloven av 1998 endret kravene til hvilke selskaper som måtte levere konsernregnskaper og dette forklarer den store reduksjonen i antall konserner fra 1998 til 1999.

År	Selskap	Konsern
1992	88 025	5 891
1993	96 603	7 261
1994	100 771	7 691
1995	105 944	8 204
1996	111 529	8 772
1997	119 318	9 671
1998	127 300	10 251
1999	132 116	3 200
2000	140 248	3 078
2001	150 048	3 135
2002	140 969	3 024
2003	153 789	2 995
2004	156 769	2 918
2005	170 928	2 979
2006	201 404	3 118
2007	221 815	3 491
2008	234 213	3 732
2009	237 947	3 890
Total	2 689 736	93 301

TABELL 3-1

I Bedriftsbankboka benyttes Regnskapsdatabasen til å definere analyseutvalget ut fra selskapsform og at de faktisk er i virksomhet. Vi beregner dessuten relativ betydning av banklån og innskudd i forhold til balansestørrelser for selskapene, samt deler opp utvalget etter bransjegrupper, alder og størrelse. Selskapenes adresse (postnummer) er gitt både i ligningsdatabasen og i regnskapsdatabasen og der det er konflikt lar vi ligningsdatabasen ha prioritet. Postnummer er videre nøkkelen til alle geografivariablene, både kommune, pendlerregion, fylke og landsdel. Størrelsene for sum eiendeler, totale inntekter og antall ansatte benyttes tilsvarende for inndeling av databasen etter selskapsstørrelse. Regnskapsdatabasen inneholder også informasjon om børsnoteringer hentet fra NHHs Børsdatabase og gir oss mulighet til å definere børsnoterte selskaper som et underutvalg.

3.1.3 RELASJON TIL ANDRE STATISTIKKER

De to andre hoveddatabasene for bankstatistikk i Norge er:

- Statistisk Sentralbyrås statistikkområde "10.13.10 Finansinstitusjoner", med delstatistikk for Finansforetaks balanser (<http://www.ssb.no/orbofba/>).
- Finansnæringens Fellesorganisasjons Bankstatistikk som viderefører statistikkene fra hhv. Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen (<http://www.fno.no/no/Hoved/Statistikk/Bank/>).

Disse databasene er basert på bankenes (tilbydernes) innrapportering av lån og innskudd med volum og renter, geografisk inndeling og kundegrupper. Dataene rapporteres aggregert ut fra forhåndsdefinerte skjema og i SSB rapporteres det kvartalsvis mens FFOs statistikk er på årlig basis. Definisjonen av hvilke tilbydere og kundegrupper som omfattes er dessuten noe forskjellige og statistikkene varierer også noe over tid. Eksempelvis omfatter FFOs statistikk

regnskaper kun for hovedbanker, ikke hele bankkonsernene. Bedriftsbankboka definerer alle aktører som både har rapportert inn i ligningsdatabasen og som tilhører juridisk samme konsern som en enhet. En viktig forskjell er også at vi kun behandler bedriftskunder i privat sektor mens mange andre statistikker også omfatter personkunder. Kredittilsynet og Norges Bank har dessuten omfattende data for bankenes virksomhet, men disse er ikke allment tilgjengelige.

Bedriftsbankboka skiller seg fra disse databasene ved at oversiktene er bygd opp ved bruk av kundedata på enkeltkundenivå. Dette medfører for det første en alternativ markedsdefinisjon ut fra hvem som kjøper tjenestene og ikke hvem som tilbyr dem. Dette er i samsvar med god praksis for markedsdefinisjon fra andre markeder. Kundebeskrevet marked er dessuten særlig relevant for finansielle tjenester som lettere enn andre kan kjøpes på tvers av geografiske inndelinger både nasjonalt og internasjonalt. Konkret gir de oss mulighet til å beregne markedsandeler og konsentrasjonsmål innenfor for eksempel et fylke ut fra hvilke banker kundene faktisk benytter og ikke ut fra bankenes lokalisering av filialer eller interne organisering av virksomhetsområder. Inndelingen trenger ikke alltid å gi store endringer analysene, men vil alltid være et supplement til den tradisjonelle tilbyderdefinerte statistikken. Oversikter og analyser ut fra mikrodata har dessuten den fordelen at vi kan definere alle typer inndelinger også etter at dataene er mottatt. Dette er en forutsetning for vår forskning på bedrifters bankrelasjoner, men har også stor verdi for Bedriftsbankboka. Konkrete eksempler er beregning av markedsstatistikk etter andre inndelinger enn de geografiske, og beregning av rentemarginer betalt/mottatt av den enkelte bedrift. Vi kan dessuten beregne gjennomsnittlige rentemarginer og hvordan disse varierer innenfor aktuelle underutvalg. Dette er ikke mulig ved bruk av aggregerte data rapportert per bank. Mikrodata gir derfor mulighet for bedre konsistens på tvers av både kunder, tilbydere, geografi og over tid.

Bedriftsbankboka vil gi andre størrelser for aktuelle markedsinndelinger sammenlignet med SSB og FFO sine tall. Vi har forsøkt å beskrive våre forutsetninger så langt som mulig slik at man kjenner premisene for våre statistikker. Vi har valgt å ikke prøve å forklare årsakene til de forskjellene vi ser mellom statistikkene, men antar at det meste kan avklares gjennom å studere definisjoner og kriterier fra statistikkleverandørene.

4 ANALYTISK STRUKTUR

Ambisjonen for Bedriftsbankboka er å gi et beskrivende overblikk over bankmarkedet for norske private kommersielle bedrifter. Motivasjonen er dessuten å gjøre disse svært interessante dataene tilgjengelige for leserne på en oversiktlig måte. Dette er dessuten en respons på den tilliten myndighetene har vist oss ved å gi tilgang til dataene. Bedriftsbankboka er samtidig ikke en analyse av verken årsakene til at vi ser den strukturen vi ser i bankmarkedet, eller betydningen for norske bedrifter. Dette er en viktig presisering og gjør at omtalen av grafer og statistikker primært er kortfattet og beskrivende heller enn forklarende og tolkende. I forskningsdelen av prosjektet er målet å avklare årsakssammenhenger, men dette er et krevende og komplekst arbeid som i beste fall kan besvare presise enkeltsammenhenger. Vi antar likevel at lesere med god kjennskap til næringslivet og bankmarkedet vil kunne dra nyttig kunnskap ut av våre framstillinger.

Framstillingene bruker i hovedsak selvforklarende begrep, men for enkelte størrelser er presise definisjoner tatt inn i vedlegg. Dette gjelder renteberegninger og indekser for konkurranseintensitet. Presiseringer av inndelingene i underutvalg er tatt inn i det enkelte aktuelle kapittelet der det dekkes.

Geografisk er de mest omfattende beskrivelsene gjort på landsdelsnivå,

- Østviken
- Innlandet
- Vest-Viken
- Sørlandet
- Vestlandet
- Trøndelag
- Nord-Norge

Denne inndelingen forutsetter at landsdelene for både bedrifter og banker er en naturlig konkurransemessig inndeling og er valgt ut fra at fylke og kommune antas å være en for snever inndeling. Fylkes og/eller kommuneinndeling ville dessuten utvidet analysene vesentlig. SSB og FFO er dessuten en alternativ kilde med historiske fylkesoversikter. Vi har likevel med samleoversikter over fylker på enkelte størrelser.

Bedriftsbankboka innleder med et oversiktsbilde over bankmarkedet i Norge i dag og for perioden 1997-2009:

- Inndeling av markedet etter banktype, nasjonalitet, banksektor og kundens selskapsform for hhv. utlån og innskudd. Oversiktene gjelder for 2009 og er relative etter volum.
- Inndeling av tilbyderne i hele bankmarkedet etter type, hovedgruppe, nasjonalitet og banksektor. Oversikten gjelder for 2009 og er relativ etter antall aktører.
- Volumutvikling for perioden 1997-2009 etter banktype for hhv. innskudd og utlån, både absolutt i mrd.kr og relativt.
- Betydning av bankinnskudd og banklån som andel av selskapenes bruttogjeld definert som sum eiendeler – egenkapital for perioden 1997-2009.
- Gjennomsnittlige, nasjonale rentemarginer for perioden 1997-2009.
- Gjennomsnittlige rentemarginer per selskap for perioden 1997-2009.
- Variasjon i rentemarginer per selskap for perioden 1997-2009.
- Volumutvikling og rentedekning for perioden 1997-2009 etter bankenes nasjonalitet for hhv. innskudd og utlån, både absolutt i mrd.kr og relativt.

- Konsentrasjonsindekser for perioden 1997-2009 for hhv. innskudd og utlån.
- Sum største bankers markedsandeler for perioden 1997-2009 for hhv. innskudd og utlån.
- Rangeringer av 10 største aktører i markedet i hhv. 1997 og 2009.

Neste kapittel er en samleoversikt inndelt etter landsdeler og viser:

- Volumfordeling 2009 for hhv. utlån og innskudd.
- Volumfordelinger etter banktype og nasjonalitet.
- Utenlandsandeler over tid.
- Samlestatistikk som sammenligner landsdelene på markedsstørrelse, konsentrasjon, gjennomsnittlige utlån og innskudd per kunde og betydning av innskudd og utlån per kunde.

Neste kapittel er organisert etter landsdeler og gir de samme framstillingene for hver landsdel:

- Volumutvikling for perioden 1997-2009 etter banktype for hhv. innskudd og utlån.
- Betydning av bankinnskudd og banklån som andel av selskapenes bruttogjeld for perioden 1997-2009.
- Gjennomsnittlige rentemarginer for perioden 1997-2009.
- Gjennomsnittlige rentemarginer per selskap for perioden 1997-2009.
- Variasjon i rentemarginer per selskap for perioden 1997-2009.
- Konsentrasjonsindekser for perioden 1997-2009 for hhv. innskudd og utlån.
- Sum største bankers markedsandeler for perioden 1997-2009 for hhv. innskudd og utlån.
- Rangeringer av 10 største aktører i markedet i hhv. 1997 og 2009.

De følgende kapitlene gir oversikter organisert etter hhv:

- Fylke
- Pendleregioner
- Bransjegrupper (12 ulike)
- Selskapsalder (3 grupper)
- Selskapstype – levebrød, SMB(Små og mellomstore bedrifter), børsnoterte selskaper og andre.

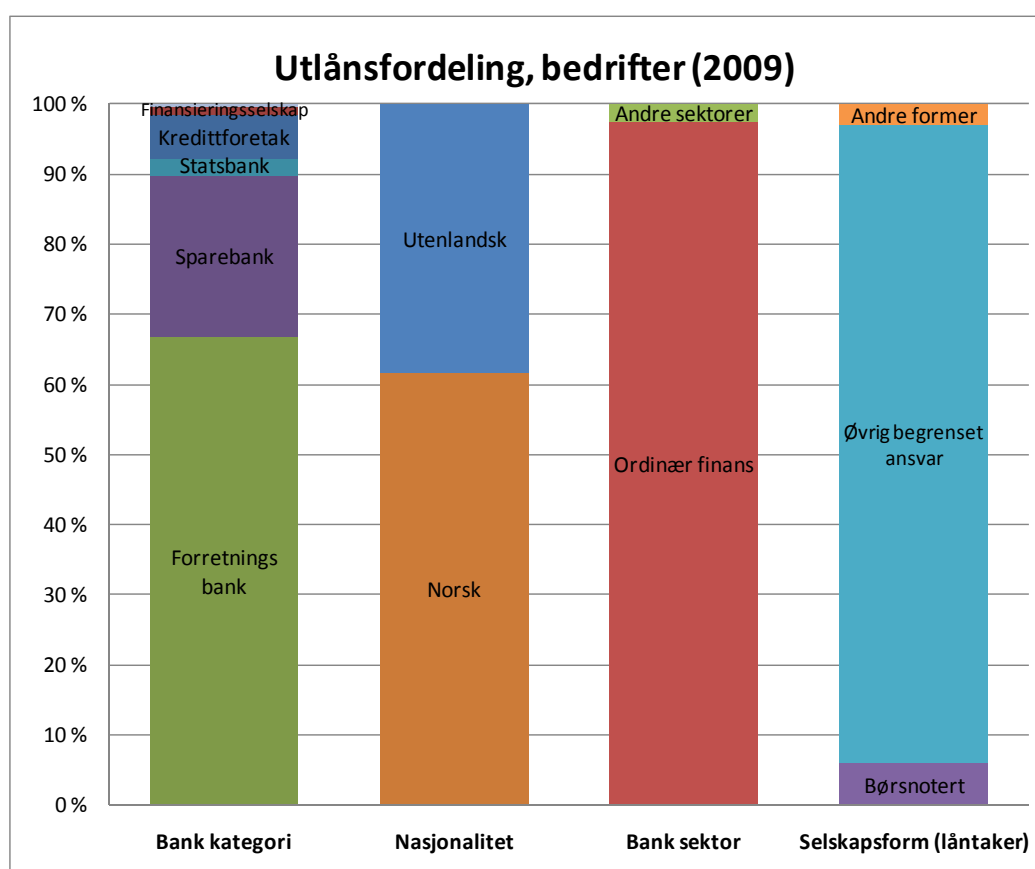
Disse oversiktene gir volumfordelinger og samlestatistikk tilsvarende som nasjonalt og for landsdelene, alle tall for 2009. Unntaket er pendlere-regionene, en inndeling av landets kommuner i 161 arbeidsmarkedsregioner og for disse rapporterer vi kun konsentrasjonsindekser. Dette er dels motivert ut fra at lokal konkurranse er av særlig interesse, men også av plasshensyn.

5 OVERSIKTSBILDET

Dette er en samleoversikt over bedriftsbankmarkedet i Norge i dag og over perioden 1997 – 2009.

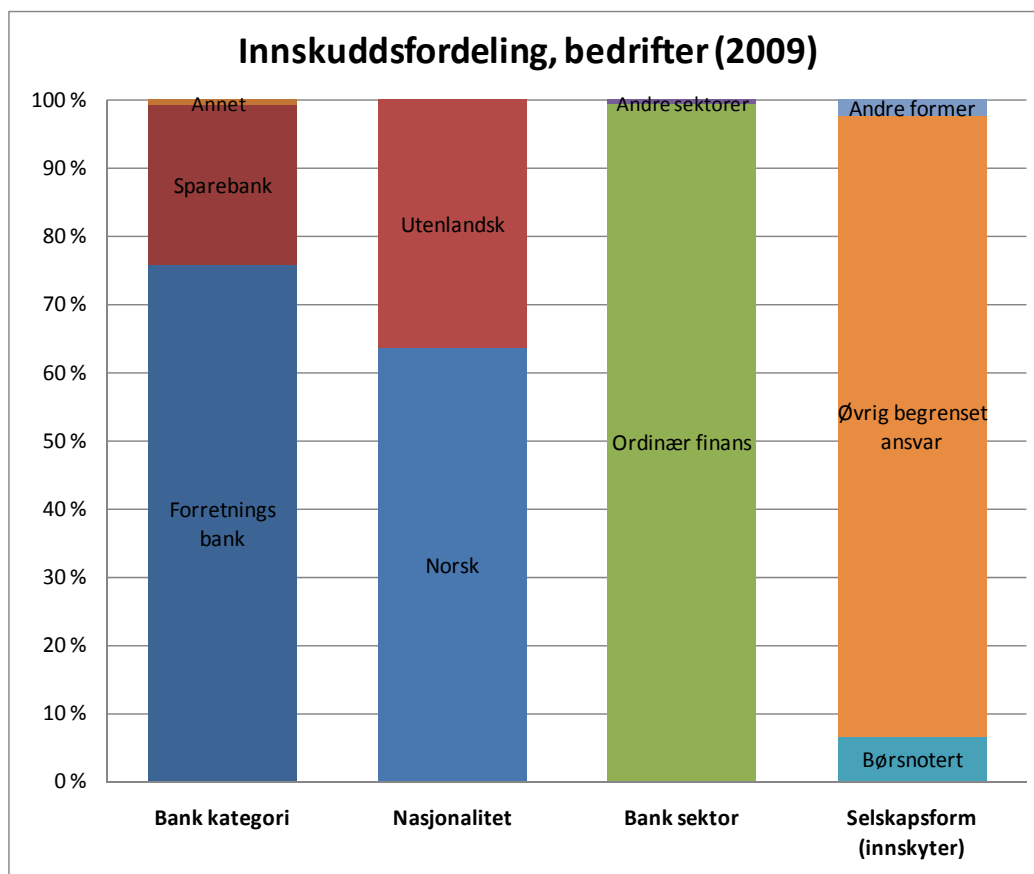
5.1 DAGENS STATUS

Figur 5-1 viser relativ fordeling av bedriftsutlån pr. 31.12.2009 etter ulike kriterier. Forretningsbanker har 67 % av markedet, sparebanker 23 %, kredittforetak 6 % mens øvrige har bare små andeler. Utenlandske banker har 38 % av utlånene. For øvrig er det klart at vanlige aksjeselskap skylder 91 % av lånene og dominerer både andre selskapsformer og børsnoterte selskaper. Sistnevnte har trolig også langt mer lånefinansiering fra både obligasjons- og sertifikatmarkedene og fra internasjonale kreditorer av ulike slag.

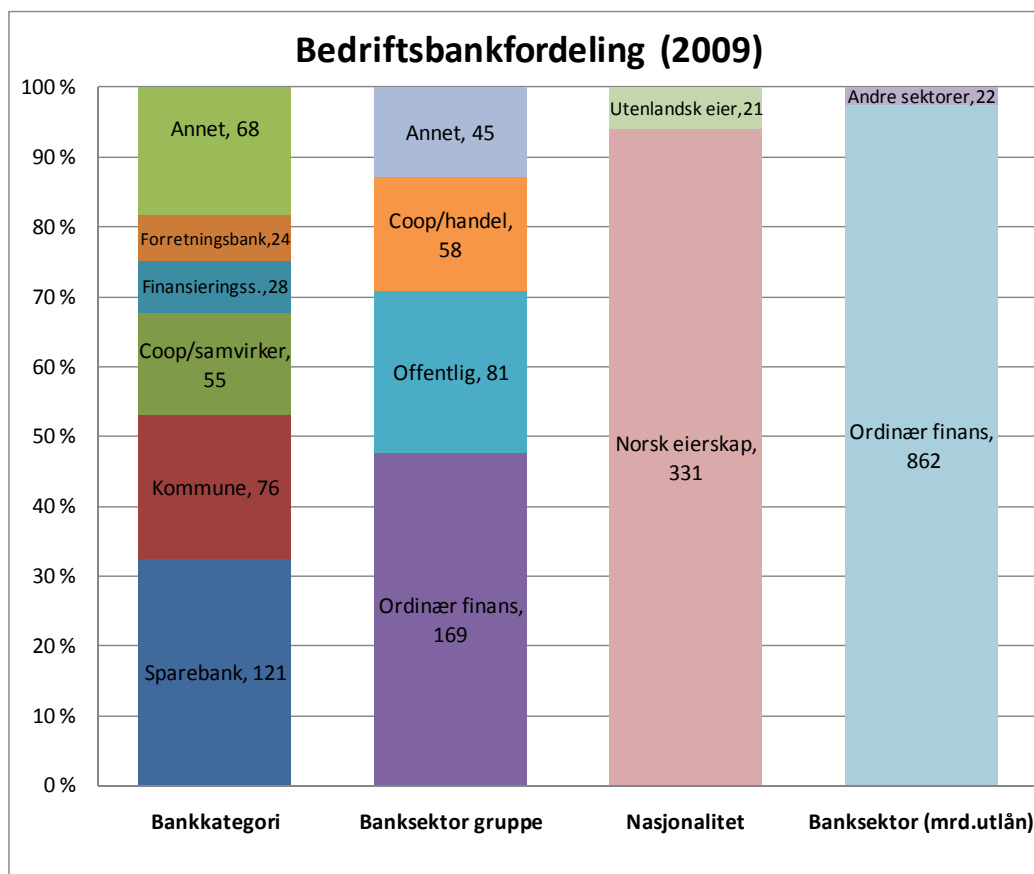
FIGUR 5-1

Figur 5-2 viser fordelingen av bedriftsinnskudd pr. 31.12.2009 og at her øker forretningsbankenes andel til 76 % mens sparebankene stort sett har resten siden få andre aktører har adgang til å ta imot innskudd. Utenlandsandelen er tilsvarende som for utlån med 36 % mens øvrige fordelinger ikke er vesentlig forskjellige.

FIGUR 5-2

I motsetning til de foregående figurene så viser Figur 5-3 samlet antall aktører som rapporterer enten utlån eller innskudd inn til ligningsdatabasen i utgangspunktet, pr. 31.12.2009. Framstillingene i Bedriftsbankboka viser det kommersielle bankmarkedet så disse er kun tatt med for å illustrere bredden i databasen. I opptellingen av aktører har vi summert innenfor konsern så langt vi kjenner det. Sparebankene er ikke uventet den største gruppen i antall, men også kommuner og samvirker er store i antall selv om beløpene er små. Annet omfatter advokater, forsikringsselskaper og andre selskaper. Det er videre kun 21 utenlandske aktører i Norge.

FIGUR 5-3

Tabell 5-1 viser utviklingen i sentrale nøkkeltall for hhv. bankutlån og -innskudd som andel av selskapenes balansestørrelser og nasjonal konsentrasjon i markedene. Betydningen av banksaldi har gått ned, men dette kan også skyldes regnskapsrevisjonen i 1999.⁵ Konsentrasjonen har over denne 12-årsperioden økt og viser at sammenslåinger og oppkjøp sammen med vanlig konkurranse viser en langsiktig trend mot mer konsentrerte markeder. Konsentrasjonsindeksen kalt Herfindahl-Hirschmann indeks er definert i Vedlegg, se 10.2.1.1.

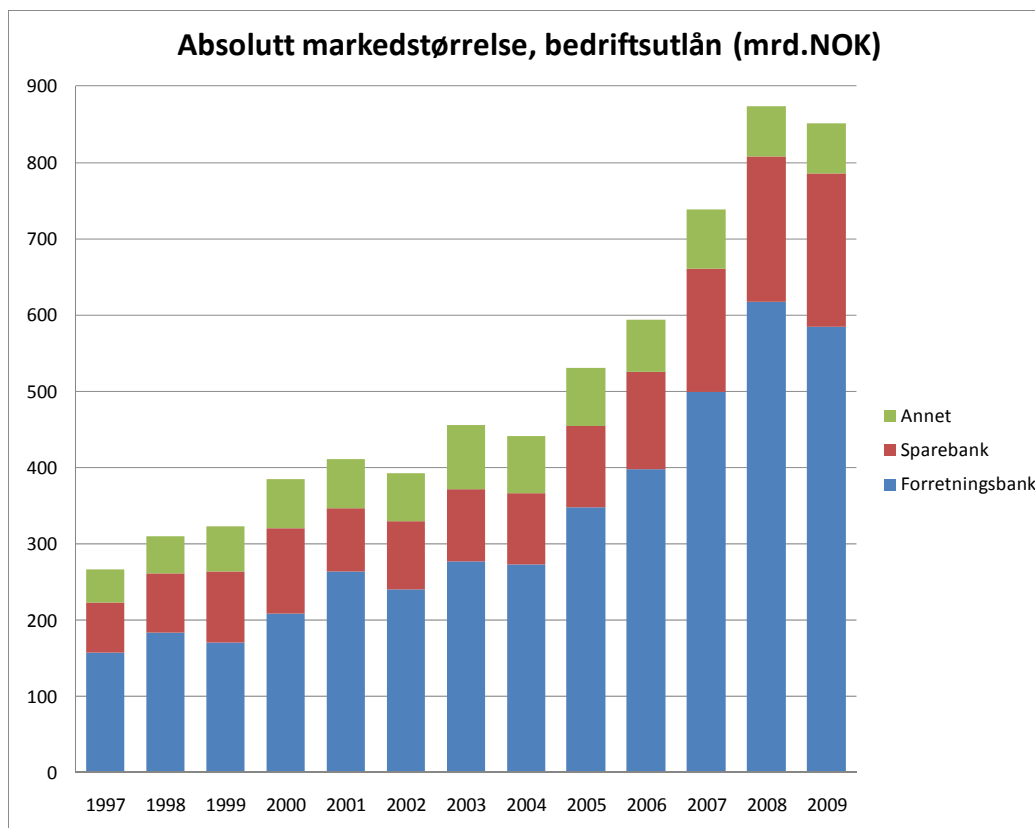
År, 31.12.	1997	2009
Bankfinansiering i % av norske selskapers samlede balanser	12.1 %	10.6 %
Bankfinansiering i % av norske selskapers bruttogjeld	18.6 %	15.3 %
Bankinnskudd i % av norske selskapers bruttogjeld	9.7 %	7.7 %
Konsentrasjon i utlånsmarkedet (HHI-indeks)	0.11	0.14
Konsentrasjon i innskuddsmarkedet (HHI-indeks)	0.14	0.20
Konsentrasjon i bankmarkedet (HHI-indeks, sum innskudd og utlån)	0.12	0.16

TABELL 5-1

⁵ Pinkowitz, Stultz og Williamson: *Does the Contribution of Corporate Cash Holdings and Dividends to Firm Value Depend on Governance? A Cross-country Analysis*, Journal of Finance, Des. 2006, gir en internasjonal sammenligning av innskudds/kontantbeholdninger i forhold til sum eiendeler.

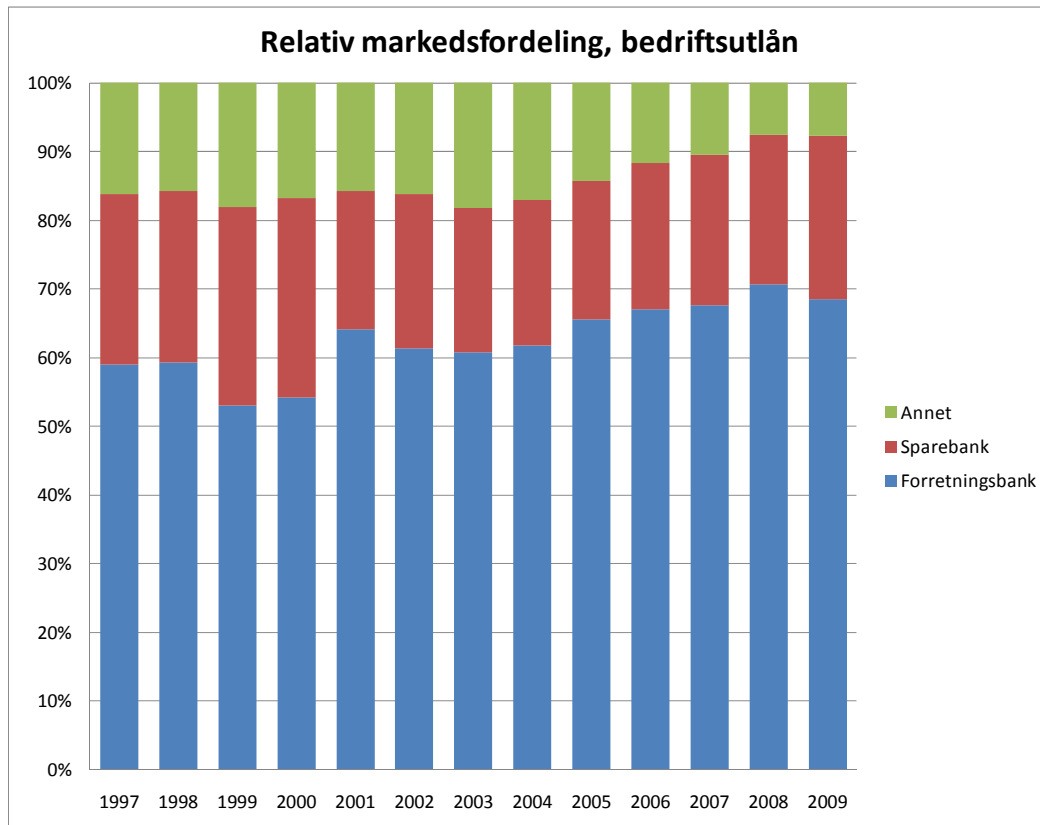
5.2 NASJONAL UTVIKLING OVER TID

Dette kapittelet viser langsiktige utviklingstrekk for det nasjonale bankmarkedet samlet. Figur 5-4 viser en dramatisk utvikling i samlede utlån med over en tredobling (nominelt) i perioden og nær en dobling fra 2004 til 2009. Presise veksttall er tatt inn i Tabell 5-2. Fordelingen er relativt stabil selv om sparebankenes andel har falt fra 25 % til 23 % i perioden. Figuren viser dessuten tydelig effekten av tilbakeslagene i 2002 – 2004, kredittveksten fram mot den siste krisen og hvordan bedriftsutlånene falt fra 2008 til 2009.

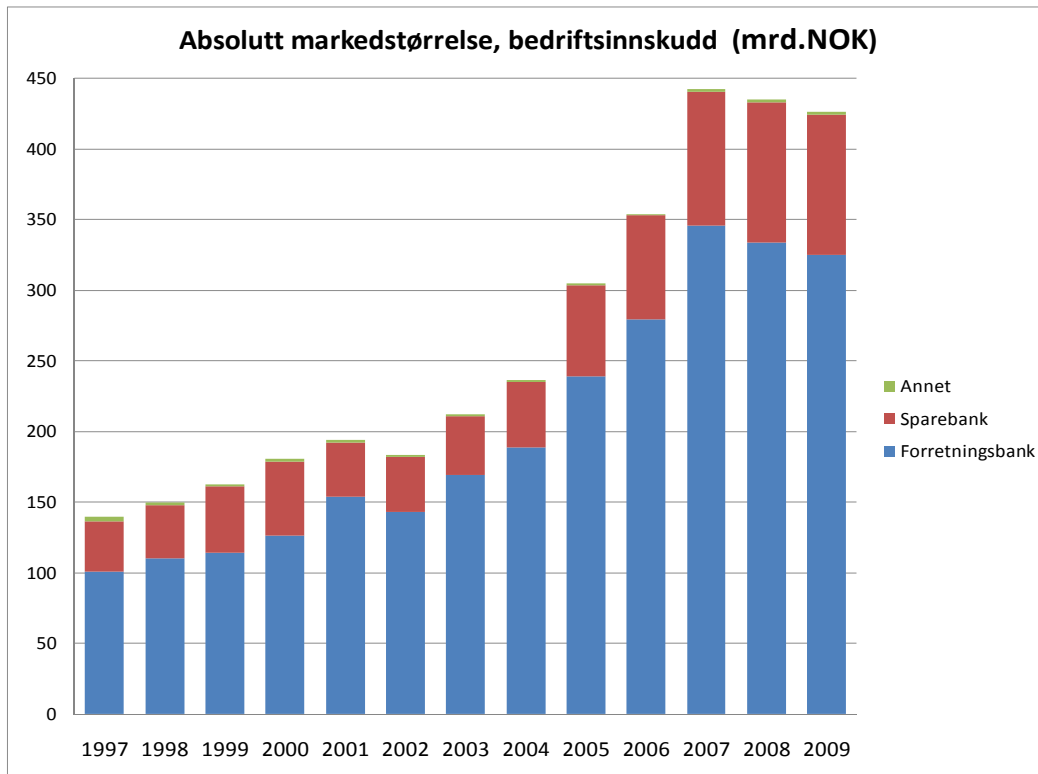
FIGUR 5-4

Figur 5-5 viser den relative fordelingen mellom ulike aktører og understreker særlig veksten blant forretningsbankene og tilbakegangen blant andre aktører som kredittforetak og finansieringsselskaper.

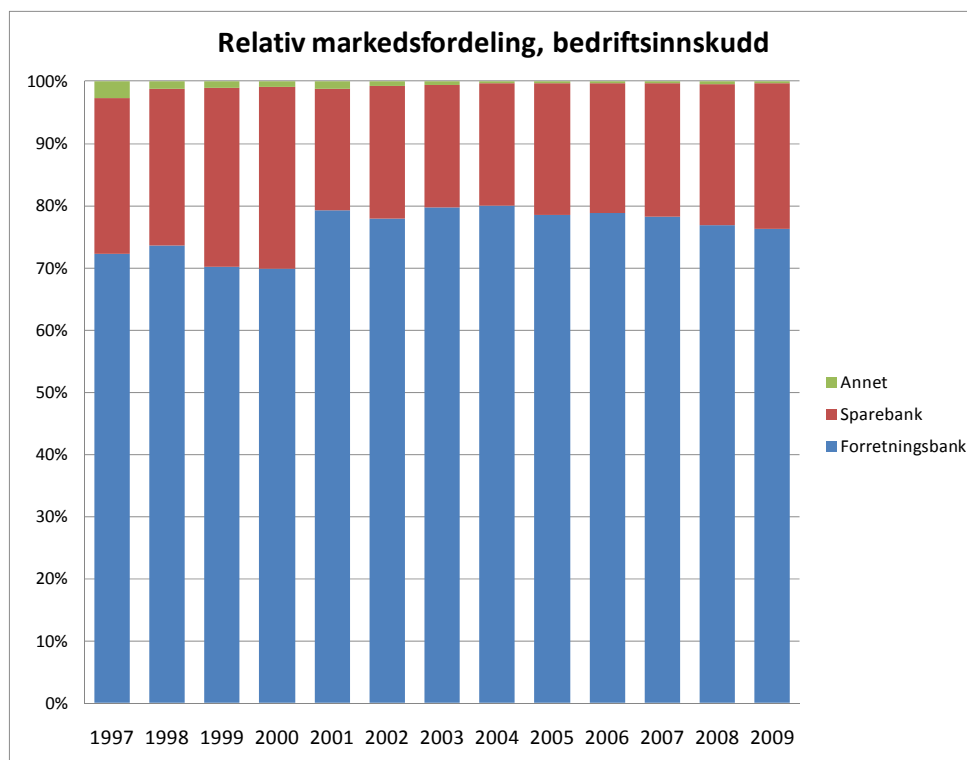
FIGUR 5-5

Figur 5-6 viser utviklingen i bedriftsinnskudd etter banktype. Veksten er mindre, men jevnere enn for utlån og det mest markerte er fallet i innskudd i både 2008 og 2009. Årsveksten på 25 % i 2007 er svært høy, men følger også år med stor vekst i 2005 og 2006.

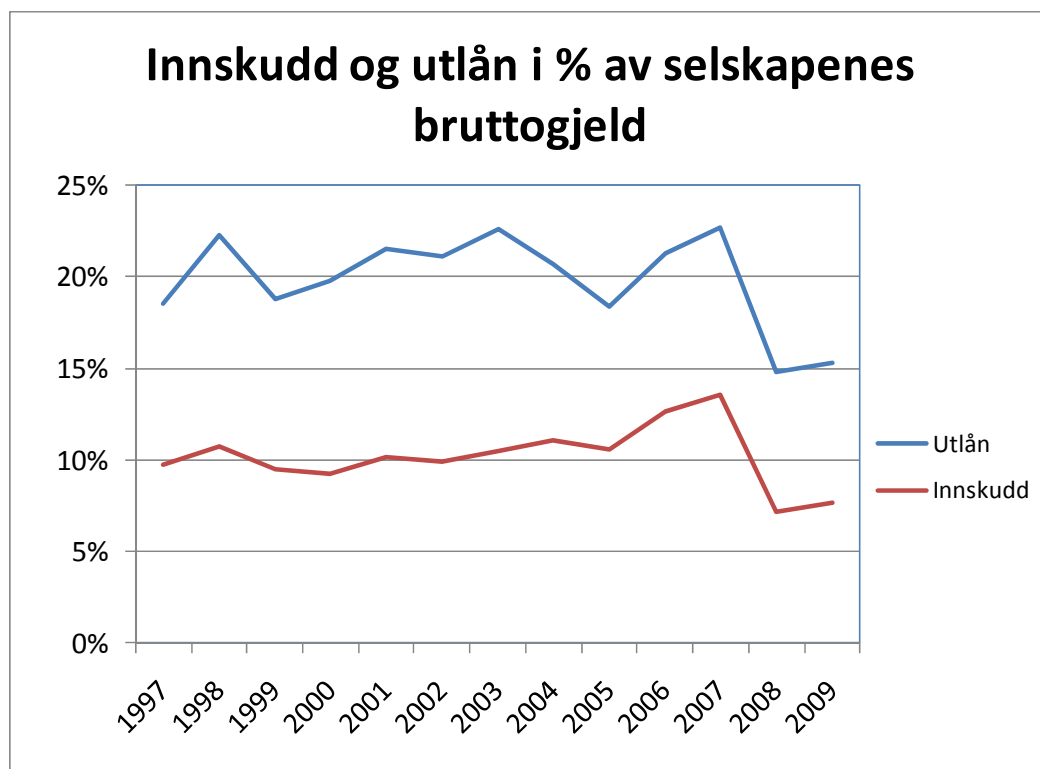
FIGUR 5-6

Figur 5-7 viser relativ fordeling av innskuddsmarkedet mellom ulike banktyper. Forretningsbankenes andel har økt fra 72 % til 76 %, sparebankene har falt fra 25 % til 23 % mens øvrige aktører nesten ikke tar imot innskudd.

FIGUR 5-7

Figur 5-8 viser betydning av bankrelasjonene for norske bedrifter målt som hhv. utlån og innskudd i prosent av bruttogjeld (bruttogjeld = sum eiendeler – egenkapital) for hele perioden. Nøkkeltallene er beregnet for det enkelte selskap og så viser grafen gjennomsnittet av disse nøkkeltallene. Denne metoden gir likevektet gjennomsnitt der pølseboden og oljeselskapet gis samme vekt, men viser derfor også hva dette betyr for den typiske norske bedriften. Alternativet ville ha vært å ha gjort dette samlet, men da ville de store bedriftene ha dominert gjennomsnittet. Grafen viser en muligens uventet lav andel av bruttogjelden i form av bankgjeld, men det kan skyldes dels andre forpliktelser generelt og dels at mange selskaper baserer seg på enten private lån fra eierne, leverandørkreditt, eller markedsgjeld. Utviklingen i innskudd kan indikere redusert gjeldsgrad/økt egenkapitalandel etter gode år.

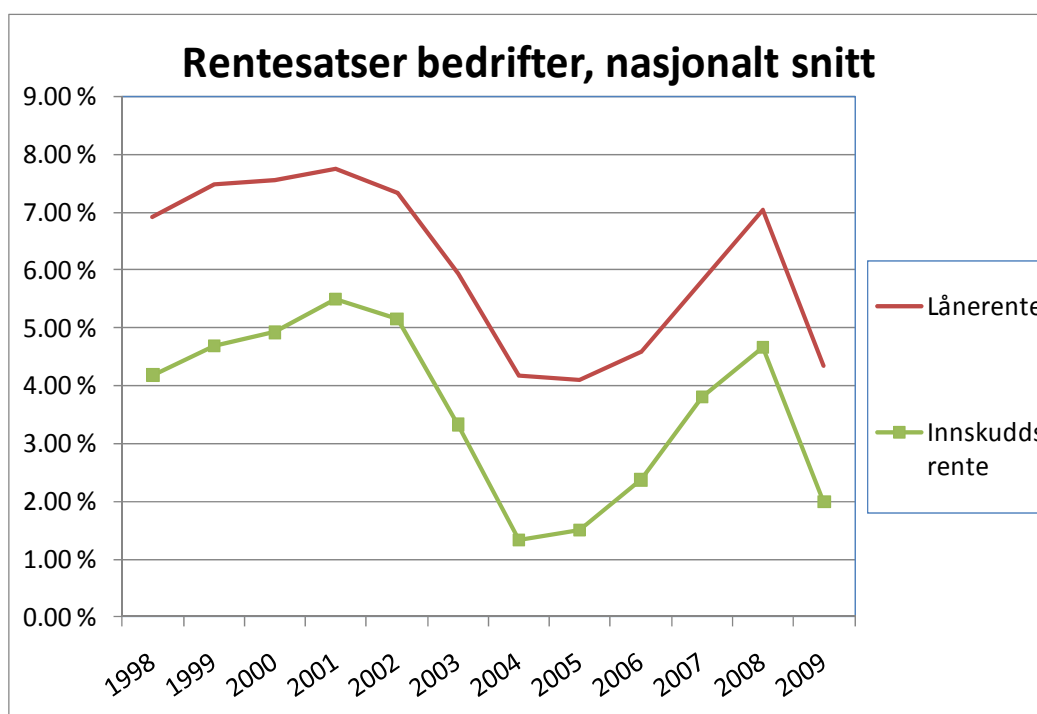

FIGUR 5-8

Beregningene av rentemarginer er spesifisert i Vedlegg 10.2.2. En mulig feilkilde er at vi beregner rentesatsen på den enkelte bankkonto ved å dele rentebeløp oppgitt på gjennomsnittet av saldo 1.1. og 31.12 i året slik at hvis saldoen har variert mye gjennom året vil dette estimatet være feil. Det er likevel grunn til å anta at samlet sett for hele utvalget blir ikke gjennomsnittsverdiene systematisk for høye eller for lave. Siden vi trenger både inngående og utgående balanse for det enkelte år er det første året (1997) nødvendigvis utelatt fra beregningene.

Figur 5-9 viser samlede, nominelle rentesatser på bedriftsinnskudd og bedriftsuttån i perioden beregnet som nasjonalt gjennomsnitt, dvs. ikke per selskap. Denne variasjonen er omtrent som ventet fra øvrig rentestatistikk og variasjonen forklares langt på vei med variasjonen i bankenes innlånsrenter representert ved NIBOR. NIBOR_{3mnd} er gjennomsnittlig 3 måneders NIBOR (Norwegian Interbank Offered Rate)-rente for dette året beregnet som effektiv rente (årlig, etterskuddsrente) og hentet fra Norges Banks hjemmesider. NIBOR har variert en god del i perioden som vist i Figure 5-10, i forhold til et gjennomsnitt for perioden 1998-2009 på 5,0 %.

Figur 5-11 viser nasjonale rentemarginer gjennom perioden beregnet som et nasjonalt gjennomsnitt, dvs. ikke per selskap. Låne/innskuddsmargin viser forskjellen mellom lånerente og innskuddsrente. Lånerente vs. NIBOR viser kredittmarginen som betales utover referansen for bankenes innlånsrente, NIBOR. Innskuddsrente vs. NIBOR er tilsvarende hvor mye mindre innskuddskunder får på sine midler i forhold til det bankene betaler for sin markedsfinansiering. Rentemarginene er en indikasjon på både bedriftenes- (lån) og bankenes- (innskudd) kredittverdighet, samt hvor effektivt bankmarkedet fungerer. Sammenholdt med data i Figur 5-9 og Figure 5-10 ser det ut til at rentemarginene mot NIBOR er negativt korrelert med NIBOR og det kan skyldes at bankene overfor lånekundene i noen grad jevner ut variasjonene i egen fundingkostnad. Banken har en stor del av sin funding fra innskudd og andre kilder hvor ikke kostnaden er direkte knyttet til NIBOR. NIBOR er likevel en god indikator på bankenes gjennomsnittlige fundingkostnad. Låne/innskuddsmarginen er forholdsvis stabil og viser en noe fallende trend gjennom perioden. Lånerente vs. NIBOR (kredittmarginen) viser likevel en utvikling som langt på vei samsvarer med forventningen om høye marginer i vanskelige perioder og lavere i bedre perioder i økonomien.

FIGUR 5-9

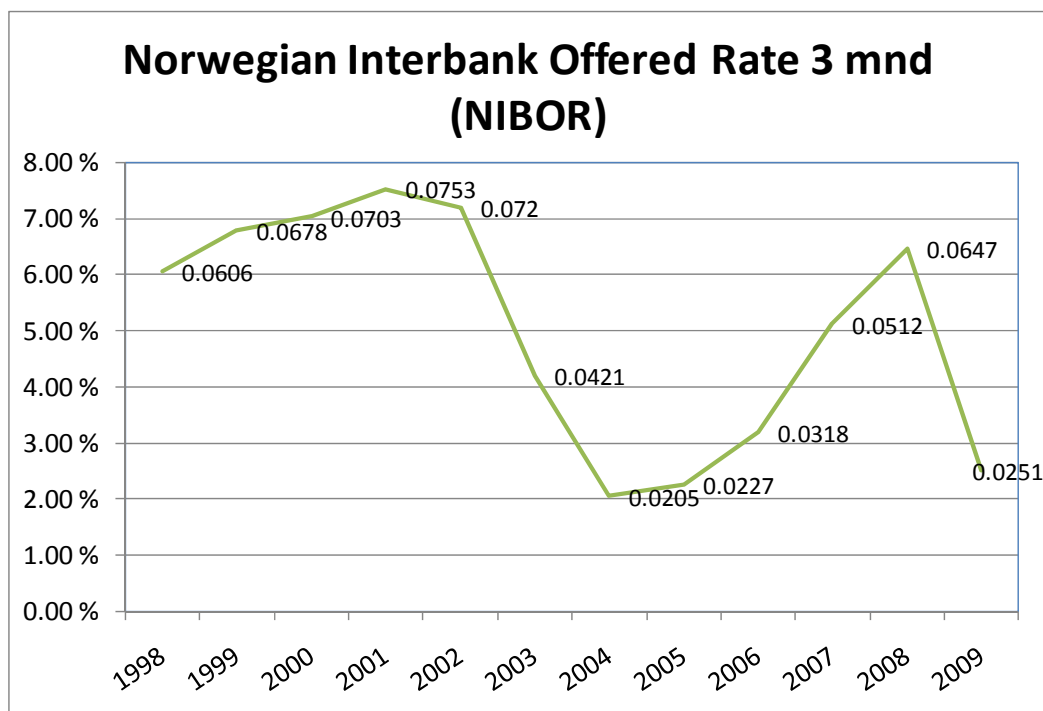
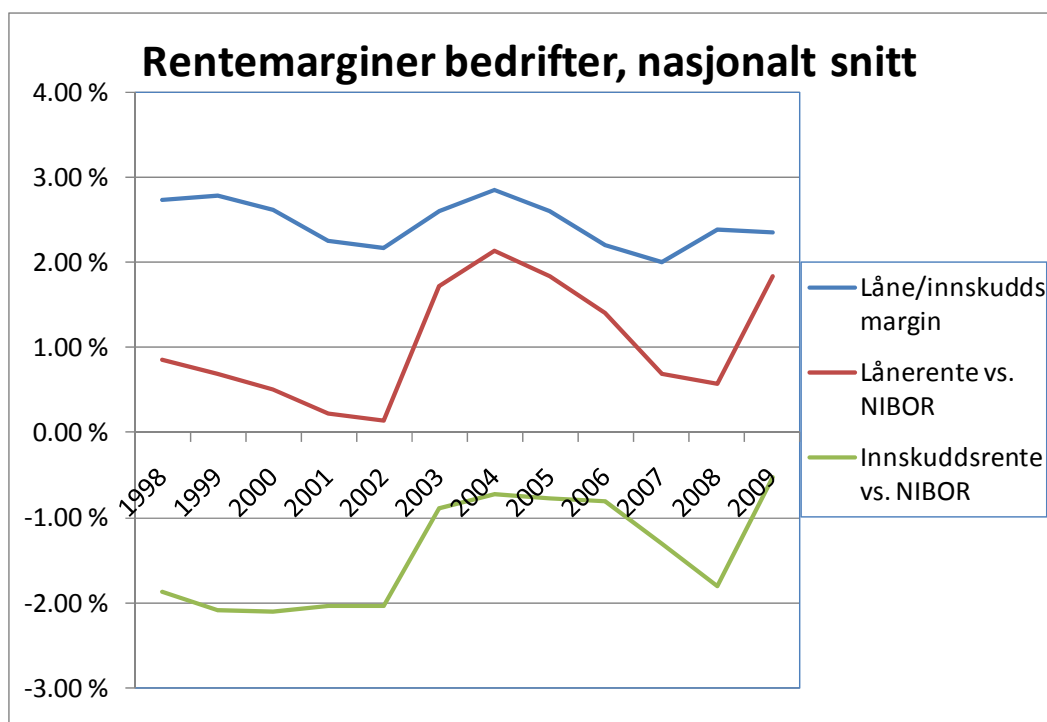

FIGURE 5-10

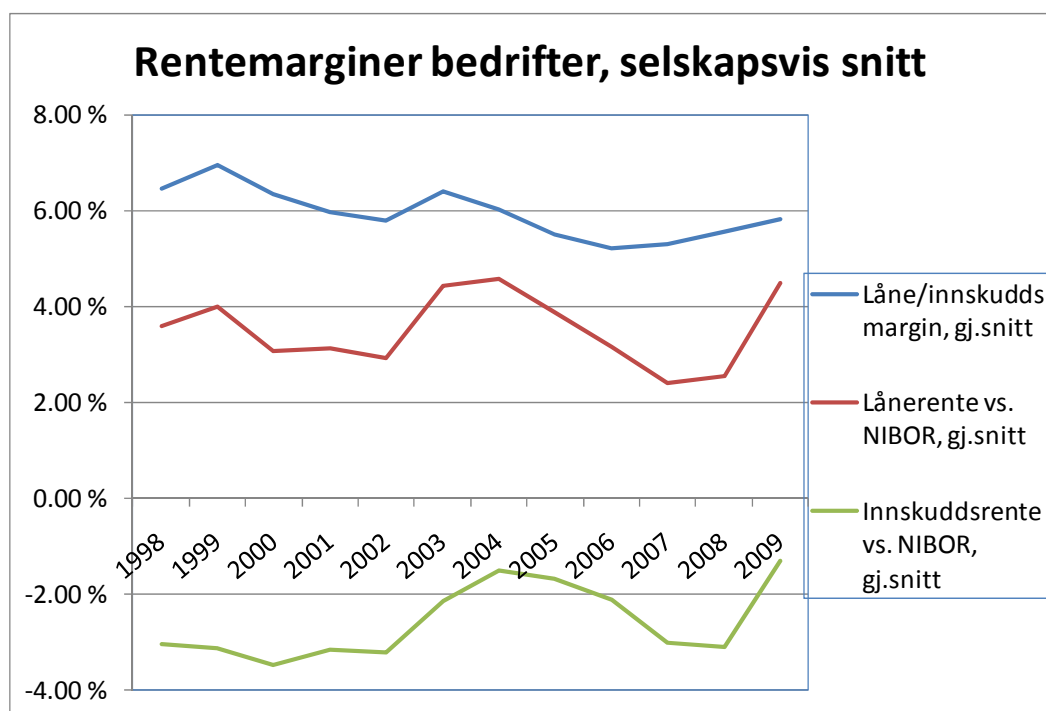

FIGUR 5-11

Figur 5-12 viser de samme rentemarginene som ovenfor, men beregnet per selskap. Vi beregner disse marginene for det enkelte selskap i det enkelte år og tar så et gjennomsnitt. En viktig forskjell er likevel at her beregner vi låne-/innskudds-margin per selskap og den beregningen vil typisk preges av at enkelt-selskaper kan ha store lån og små innskudd eller motsatt. Det er mindre sannsynlig at samme selskap har både store innskudd og store lån og derfor kan den ene siden av marginen være et resultat av aktive søk og konkurranse (for

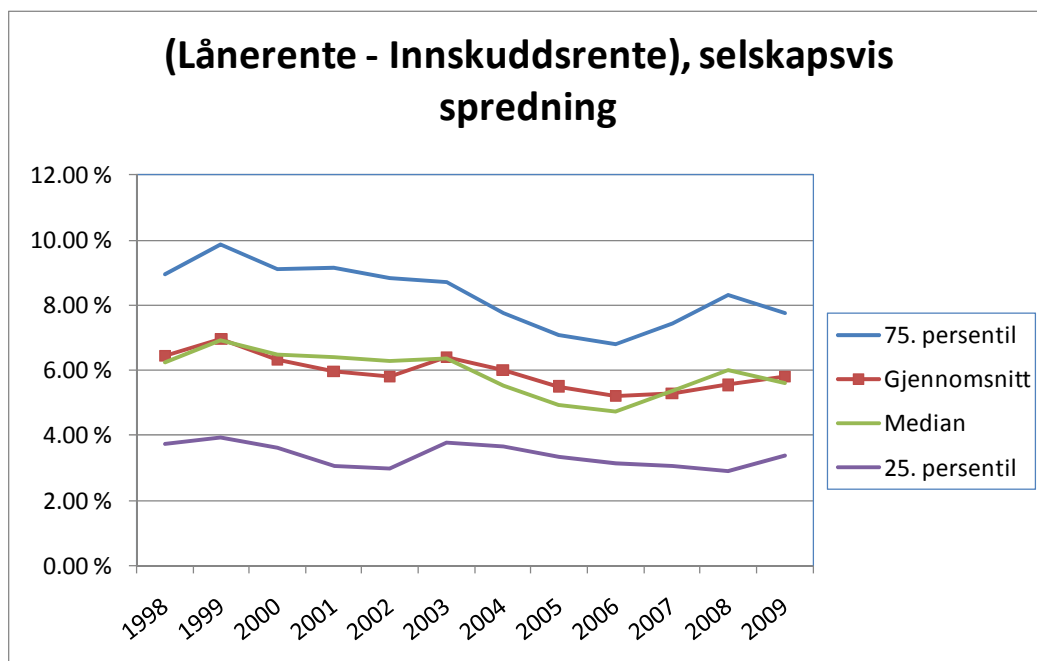
eksempel lånerenten) mens den andre siden (for eksempel innskuddsrenten) er satt mer tilfeldig og gjerne av tilbyder uten konkurranse. Dette kan også bidra til å forklare hvorfor denne marginen er såpass mye større enn det nasjonale gjennomsnittet vist i Figur 5-11.

Den mest åpenbare forskjellen sammenlignet med Figur 5-11 er likevel nivåene. Selskapsmarginen, som fanger opp at mange mindre selskaper trolig opplever høye marginer, er i snitt 2,5 % høyere på lån og 1,2 % større på innskudd. Marginene basert på likeveid gjennomsnitt varierer også mindre enn det nasjonale snittet og har slik sett trolig mindre sammenheng med NIBOR-utviklingen.

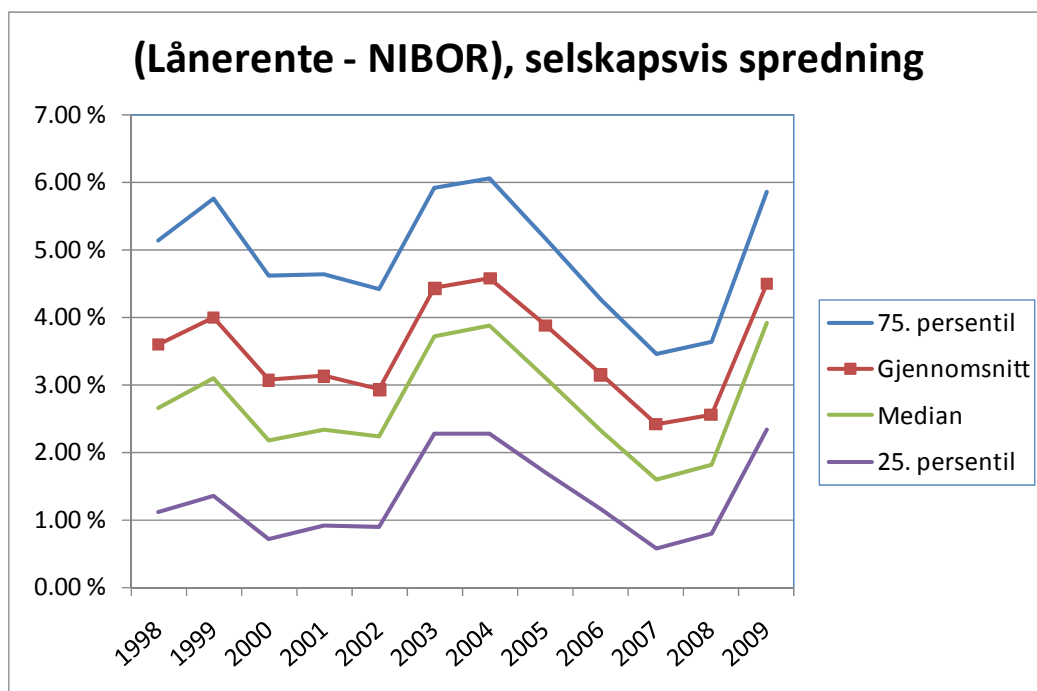
FIGUR 5-12

Figur 5-13 viser hvordan låne/innskuddsmarginen varierer mellom ulike kundegrupper, igjen basert på selskapsvis beregnede nøkkeltall. Grafen viser marginen for selskapet som ligger på 25. persentil. Dette innebærer at hvis man sorterer data fra lavest mot høyest, så er dette 25 % fra starten av fordelingen. Medianen er tilsvarende selskapet i midten og 75. persentilen er selskapet som ligger 75 % utover i fordelingen. Marginen er ikke skjevfordelt siden gjennomsnitt og median stort sett sammenfaller, og har en stabilt, men noe fallende spredning mellom 25. og 75. persentilene. Hovedinntrykket er likevel at det er stor spredning når bare halvparten av selskapene i 2009 ligger mellom 3,4 % og 7,8 % og de øvrige har enten høyere eller lavere marginer.

FIGUR 5-13

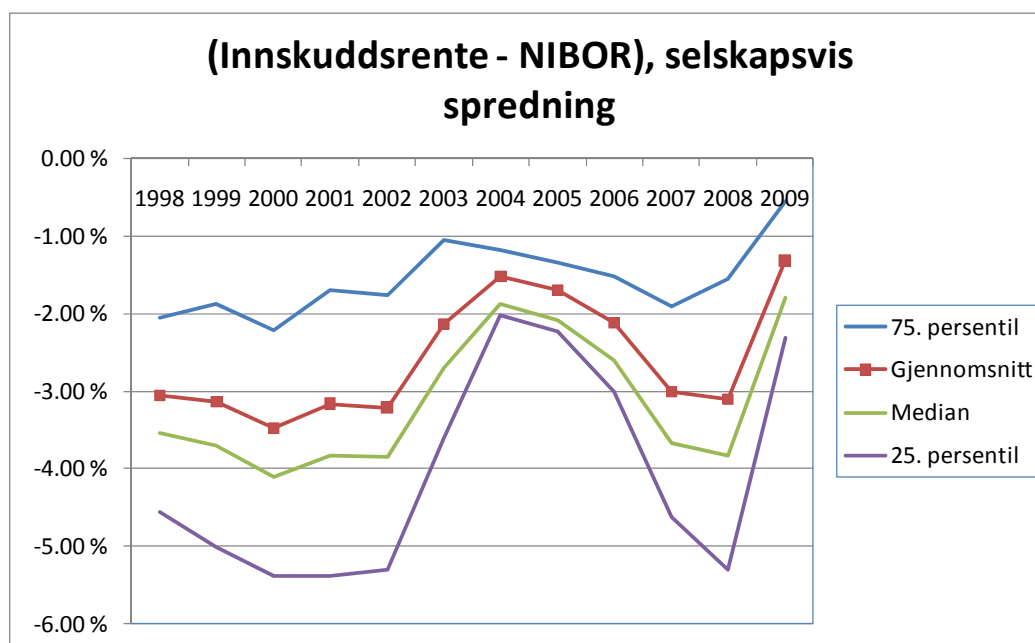
Figur 5-14 viser spredningen av lånemarginen mot NIBOR. Marginen er klart skjevfordelt siden gjennomsnittet ligger over medianen i hele perioden, har en stabil spredning mellom 25. og 75. persentilene. Spredningen er likevel noe større i midten og på slutten av perioden. Hovedinntrykket er likevel at det er forholdsvis stor spredning når halvparten av selskapene i 2009 ligger mellom 3,4 % og 5,8 % og de øvrige har enten høyere eller lavere marginer.

FIGUR 5-14

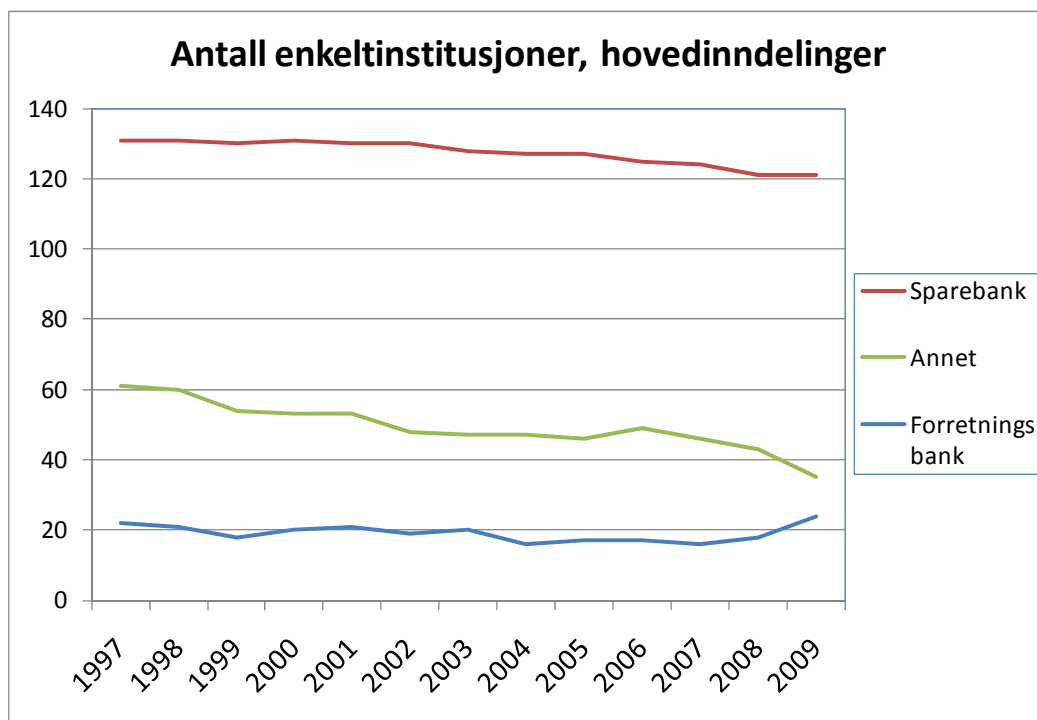
Figur 5-15 viser spredningen av innskuddsrenten fratrukket NIBOR. Dette er en negativ margin slik at dess større negativt tall dess lavere innskuddsrente får kunden i forhold til den banken ville ha betalt for markedsfunding (NIBOR). Marginen er klart skjevfordelt siden gjennomsnitt ligger høyere (mindre negativt) enn median i hele perioden. Det betyr at mer enn halvparten av kundene møter en mindre margin enn mediankunden. Spredningen vist ved 25. og 75. persentilene varierer sterkt over perioden, med en differanse som varierer mellom 0,8 % (2004) til 3,7 % (2008). Spredningen er størst i begynnelsen av perioden og fram til og i starten av finanskrisen. Denne marginen vil primært reflektere bankens kredittkvalitet og fundingsituasjon siden det er innskuddskunden som tar risiko på banken, og spredningen i krevende år kan indikere at det var stor forskjell på hva bankene måtte gi av renter for å få innskudd.

Alle verdiene i rentegrafene både nasjonalt og per landsdel er tatt inn i tabell i Vedlegg 10.3.1.

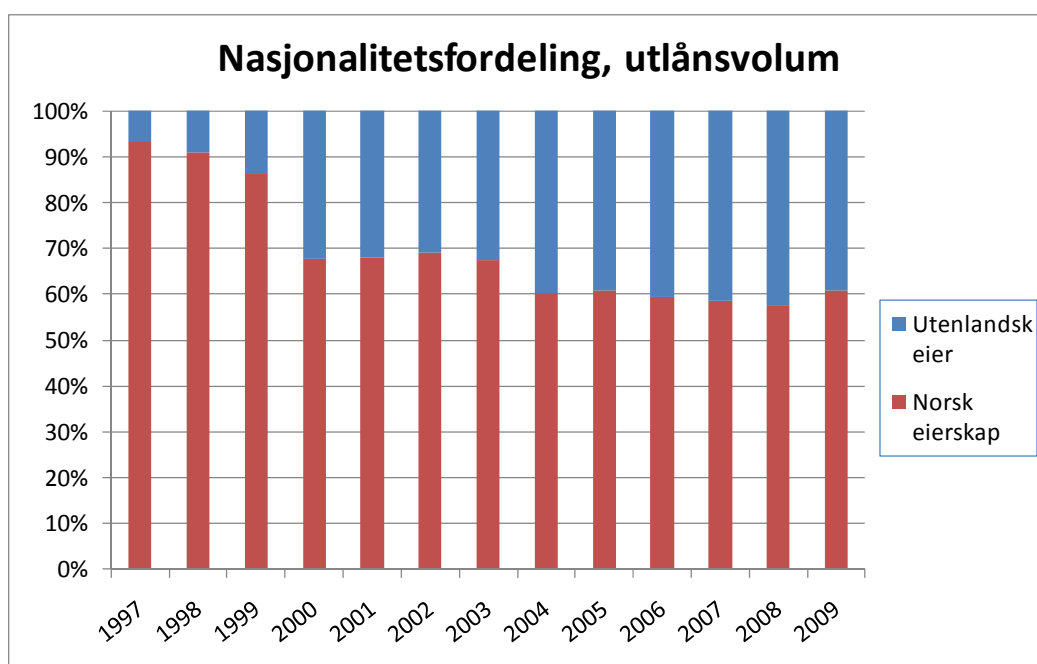
FIGUR 5-15

Figur 5-16 viser antallet bankgrupper i det kommersielle markedet. Bankgrupper tilsvarer bankkonserner, men allianser/samarbeid som ikke er basert på eierskap er ikke slått sammen. Bildet viser et gradvis fall i antallet sparebanker og andre finansielle aktører, mens antallet forretningsbanker er forholdsvis stabilt før det stiger mot slutten av perioden.

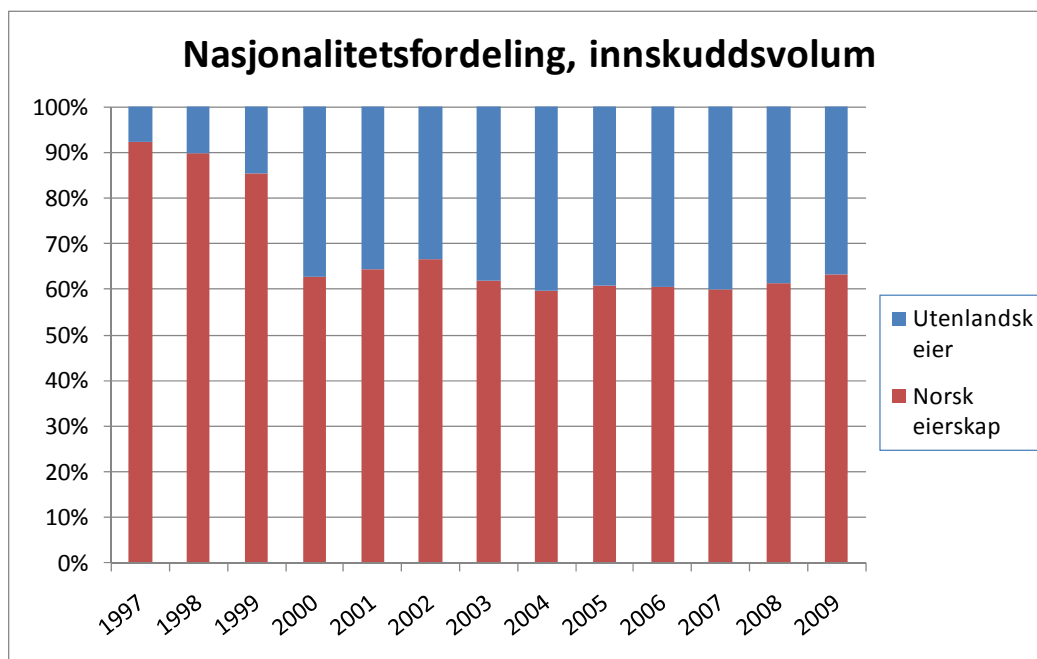

FIGUR 5-16

Figur 5-17 viser utviklingen i relativ nasjonalitetsfordeling av långiverbanker over perioden målt i utlånsvolum. Banker er definert som utenlandske dersom de er eid og har hovedkontor utenfor Norge, uavhengig av om de opererer med filial eller som datterselskap. Grafen viser store økninger i lån tilbudt av utenlandsk eide aktører i 1999 - 2000 og 2003 - 2004, trolig pga. utenlandske oppkjøp av norske banker, mens øvrige perioder har vært stabile. Figur 5-18 viser tilsvarende utvikling for innskuddsmarkedet og bildet er ikke vesentlig forskjellig fra utlånsmarkedet.

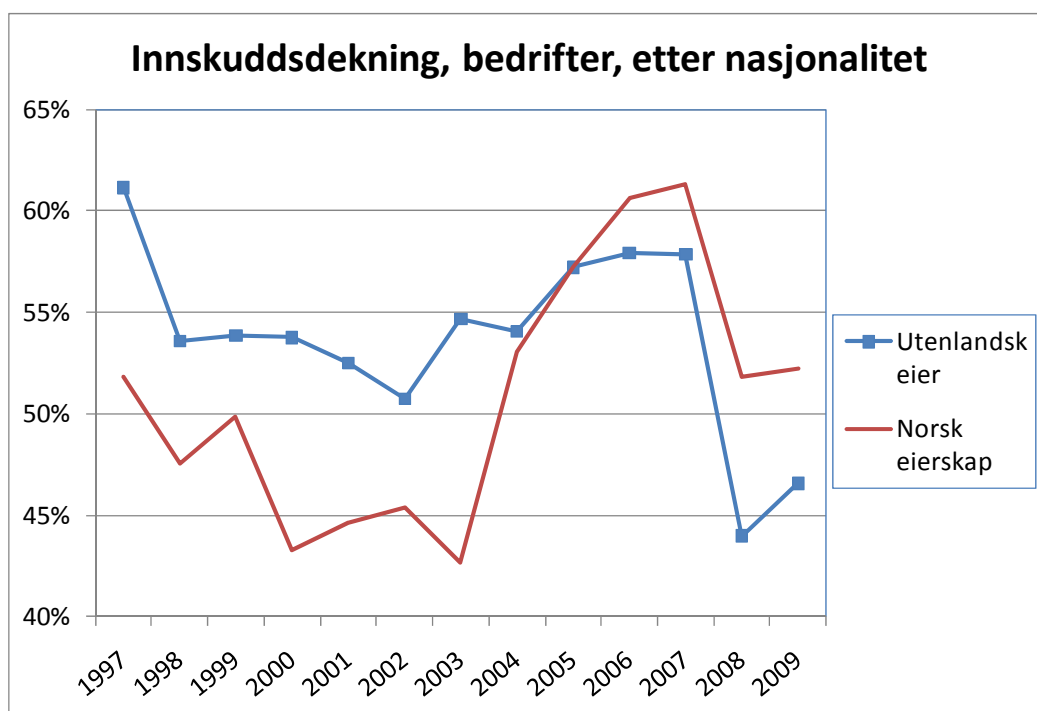

FIGUR 5-17

FIGUR 5-18

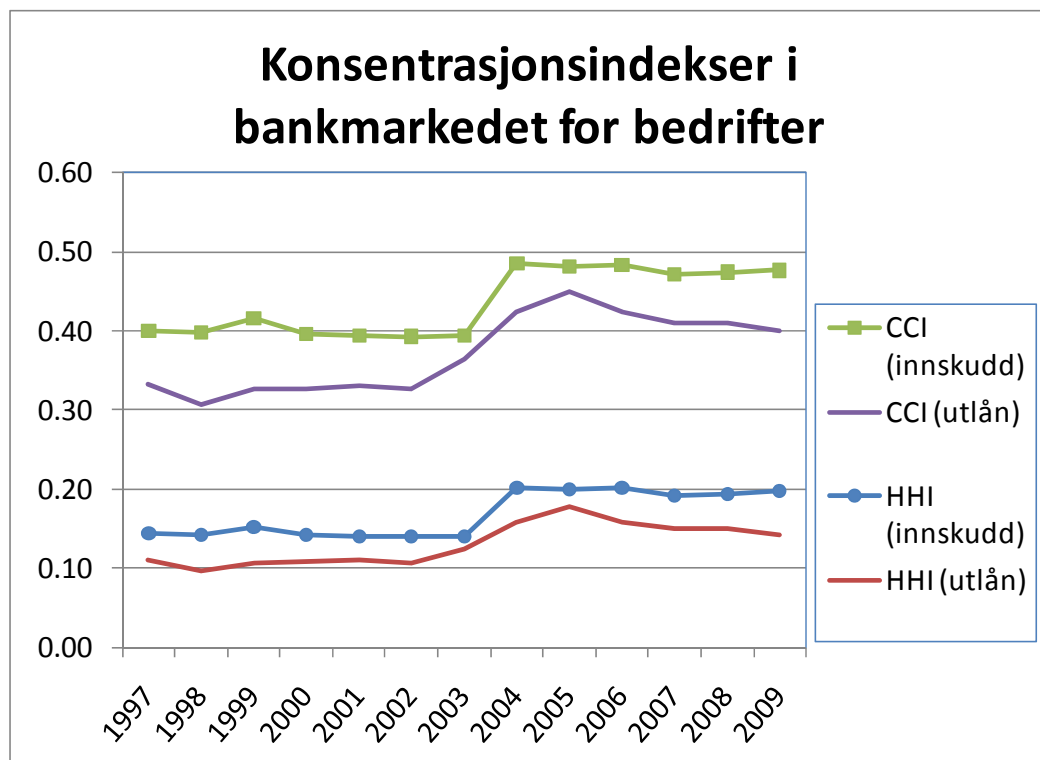
Figur 5-19 viser forholdet mellom innskudd og utlån til bedrifter over perioden ved å gruppere bankene etter nasjonalitet. Hovedinntrykket er en varierende, men fallende trend for utenlandske banker og en stigende trend for norske banker, samt at begge faller vesentlig fra 2007 til 2008. Forskjellene kan selvsagt også skyldes størrelse, kundeprofil eller andre forhold.

FIGUR 5-19

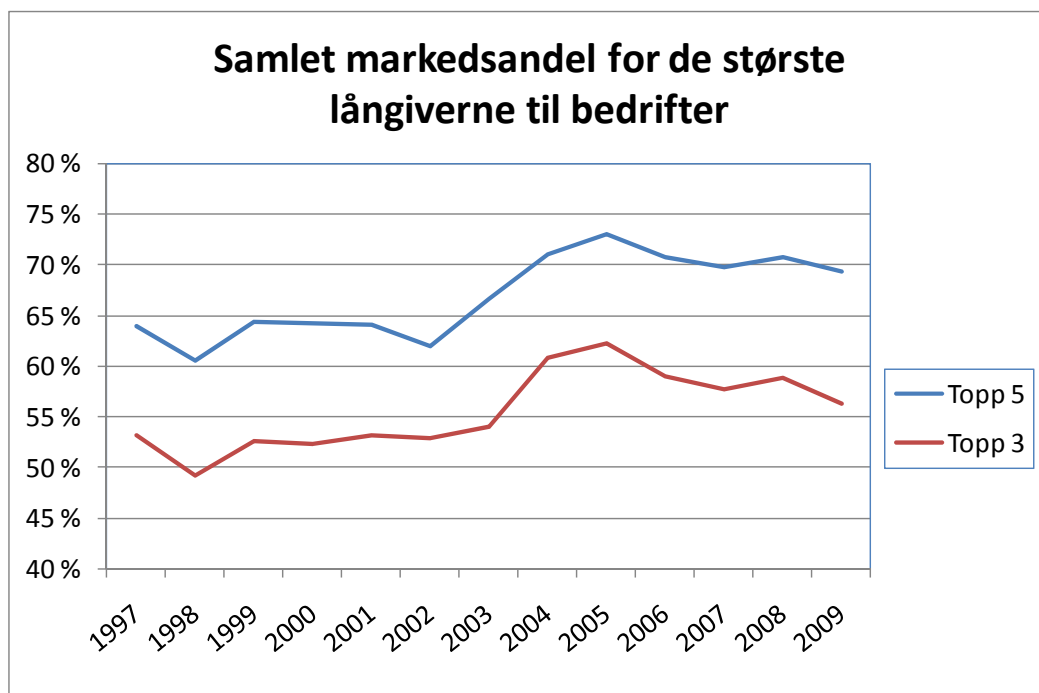
Figur 5-20 viser nasjonal utvikling i konsentrasjonen i bankmarkedet ved bruk av Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHI) og Comprehensive Concentration Index (CCI). Disse indeksene er definert i Vedlegg 10.2.1. Der er det også en illustrasjon av nivået på HHI-indeksen dersom alle

aktører har samme andel, dvs. minimum konsentrasjon og maksimum konkurranse. Begge indekser baserer seg på aktørenes markedsandeler, men CCI gir større vekt til den største aktøren. Markedet for innskudd er mer konsentrert enn for utlån og utviklingen preges av en langsiktig økning i konsentrasjonen uansett indeks, med et markert hopp fra 2003 til 2004. Konsentrasjonen har falt både for innskudd og utlån fra 2005 og ut perioden. Konsentrasjon måler effektene både av hvordan konkurransen påvirker bankenes markedsandeler og av oppkjøp, fusjoner og salg av banker eller andre aktører mellom bank-grupper.

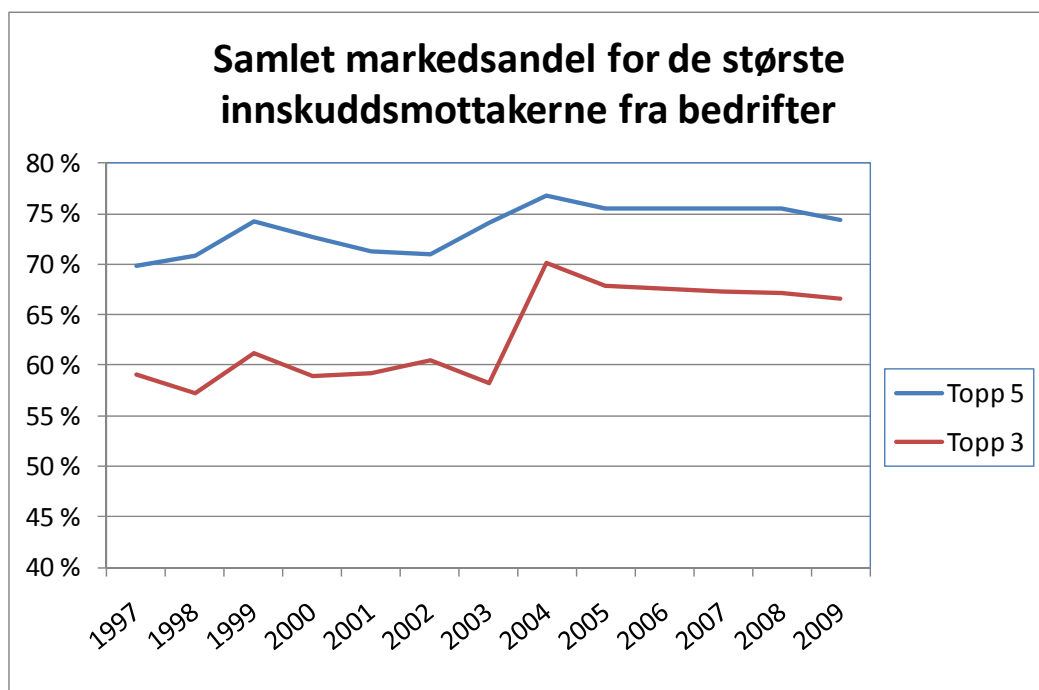

FIGUR 5-20

Figur 5-21 og Figur 5-22 viser en alternativ måte å måle konsentrasjonen i markedet på ved å summere markedsandelen til de største aktørene. Vi summerte de 3 og de 5 største bankene i hhv. utlåns- og innskuddsmarkedet og ser i hovedsak samme utvikling som ved bruk av konsentrasjonsindeksene. Begge figurene har samme skala på y-aksen for å gjøre visuell sammenligning enklere. Markedsandelene viser at mens "Topp 3" har mistet noe mer andel enn "Topp 5" i utlånsmarkedet slik at bank nr. 4 og nr. 5 har styrket seg, er bildet motsatt i innskuddsmarkedet, her har Topp 3 økt sin andel dramatisk på bekostning av nr. 4 og nr. 5. Vi vil for ordens skyld understreke at dette er rangeringer det enkelte år og vi må anta at hvilke banker som inngår i disse gruppene varierer mellom årene. Vårt fokus er markedsutviklingen og ikke enkeltaktører som vi for øvrig ikke har anledning til å identifisere.

FIGUR 5-21

FIGUR 5-22

Tabell 5-2 viser markedsstrukturen blant de største norske bankaktører i 1997 og 2009 målt på innskudd, utlån, sum saldi og antall kunder. Sum saldi er summen av innskudd og utlån. De tre største bankene er summert av konfidensialitetshensyn, for øvrig er enkelbankene opp til rang nr. 10 tatt med, samt en sumpost for de resterende bankene. Tabellen viser forretningsvolum, markedsandel, akkumulert markedsandel, samt markedsstørrelse og nominell og reell (KPI-justert) samlet og årlig (geometrisk) vekst. I tillegg viser vi relativ endring i markedsandel, dvs. når de 3 topp innskuddsbankene går fra en markedsandel på 59 % til 67 % så er det en relativ

økning på 13 %. Vi viser årene 1997 og 2009 for å fokusere på langsiktige utviklingstrekk heller enn enkeltår også siden enkeltaktører likevel ikke identifiseres. Tabellen bekrefter og nyanserer tidligere illustrasjoner ved å vise at veksten er noe større i utlånsmarkedet enn innskuddsmarkedet, og samtidig at både topp 3 og topp 10 aktører tar en stadig større andel her. Målt på antall kunder er strukturen mer stabil og det indikerer at de største bankene betjener de største og trolig mest voksende bedriftene.

Vi viser tilsvarende beskrivelser av markedsstrukturen også for de enkelte landsdeler.

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd								Relativ andels- endring
1997				2009				
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	
1-3	82 627	59.0%	59.0%	1-3	283 538	66.6%	66.6%	13%
4	8 271	5.9%	64.9%	4	20 070	4.7%	71.3%	-20%
5	6 932	4.9%	69.9%	5	12 850	3.0%	74.4%	-39%
6	3 431	2.5%	72.3%	6	9 999	2.3%	76.7%	-4%
7	3 232	2.3%	74.6%	7	8 395	2.0%	78.7%	-15%
8	2 989	2.1%	76.8%	8	7 644	1.8%	80.5%	-16%
9	2 650	1.9%	78.6%	9	5 476	1.3%	81.8%	-32%
10	2 502	1.8%	80.4%	10	5 228	1.2%	83.0%	-31%
Øvrige	27 403	19.6%		Øvrige	72 420	17.0%		-13%
Total	140 038			Total	425 620		Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	204%	9.7%
						Reell	136%	7.4%

Bedriftsutlån								Relativ andels- endring
1997				2009				
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	
1-3	142 017	53.2%	53.2%	1-3	479 670	56.3%	56.3%	6%
4	15 995	6.0%	59.2%	4	70 287	8.3%	64.6%	38%
5	12 560	4.7%	64.0%	5	40 989	4.8%	69.4%	2%
6	8 391	3.1%	67.1%	6	34 347	4.0%	73.4%	28%
7	8 200	3.1%	70.2%	7	24 301	2.9%	76.2%	-7%
8	5 962	2.2%	72.4%	8	20 913	2.5%	78.7%	10%
9	5 460	2.0%	74.5%	9	18 913	2.2%	80.9%	8%
10	5 010	1.9%	76.3%	10	12 618	1.5%	82.4%	-21%
Øvrige	63 113	23.7%		Øvrige	149 907	17.6%		-26%
Total	266 708			Total	851 945		Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	219%	10.2%
						Reell	148%	7.9%

Sum saldi - Bedrifter								Relativ andels- endring
1997				2009				
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	
1-3	224 644	55.2%	55.2%	1-3	762 117	59.7%	59.7%	8%
4	19 492	4.8%	60.0%	4	91 449	7.2%	66.8%	49%
5	16 472	4.0%	64.1%	5	47 197	3.7%	70.5%	-9%
6	15 995	3.9%	68.0%	6	40 989	3.2%	73.7%	-18%
7	9 364	2.3%	70.3%	7	29 308	2.3%	76.0%	0%
8	8 068	2.0%	72.3%	8	28 912	2.3%	78.3%	14%
9	8 010	2.0%	74.3%	9	28 285	2.2%	80.5%	12%
10	7 999	2.0%	76.2%	10	17 513	1.4%	81.9%	-30%
Øvrige	96 702	23.8%		Øvrige	231 794	18.1%		-24%
Total	406 746			Total	1 277 565		Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	214%	10.0%
						Reell	144%	7.7%

Antall bedriftskunder								Relativ andels- endring
1997				2009				
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	
1-3	87 627	49.4%	49.4%	1-3	131 696	47.9%	47.9%	-3%
4	19 031	10.7%	60.1%	4	14 365	5.2%	53.1%	-51%
5	7 356	4.1%	64.2%	5	9 261	3.4%	56.5%	-19%
6	4 122	2.3%	66.5%	6	8 055	2.9%	59.4%	26%
7	3 643	2.1%	68.6%	7	7 724	2.8%	62.2%	37%
8	3 610	2.0%	70.6%	8	6 571	2.4%	64.6%	17%
9	3 397	1.9%	72.5%	9	5 044	1.8%	66.4%	-4%
10	3 317	1.9%	74.4%	10	4 020	1.5%	67.9%	-22%
Øvrige	45 413	25.6%		Øvrige	88 370	32.1%		26%
Total	177 516			Total	275 106		Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	55%	3.7%

TABELL 5-2

6 GEOGRAFISKE VARIASJONER

Dette kapittelet viser de fleste av de nasjonale oversiktene i forrige kapittel oppdelt i mindre geografiske enheter. All geografi knytter seg til låntaker/kunde (bedrift) og deres oppgitte adresse, ikke til bankens lokalisering eller interne plassering av bedriften i sin struktur. Dette anvendes konsekvent, men vil nødvendigvis medføre noen feilplasseringer i tilfeller der juridisk og finansielt (operasjonelt) hovedkontor ikke er på samme sted.

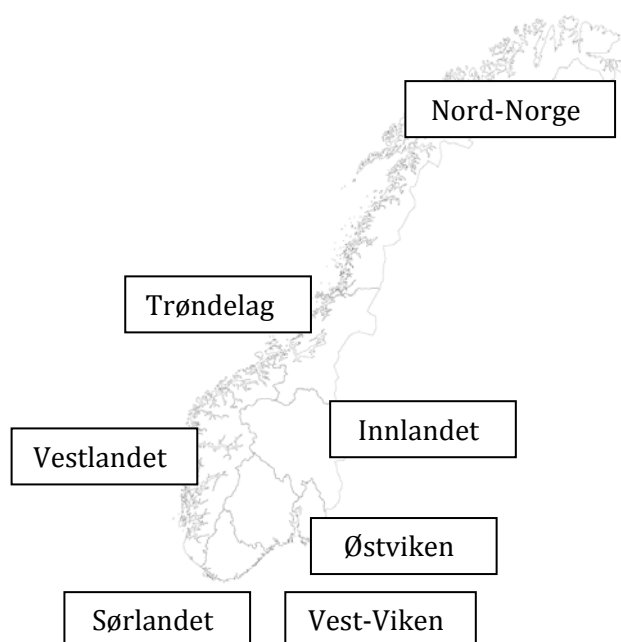
I analysen av geografiske inndelinger følger vi konsekvent "Kysten rundt"-prinsippet, dvs. at vi starter med fylket Østfold eller landsdelen Østviken og avslutter med fylket Finnmark eller landsdelen Nord-Norge. Dette er en intuitiv rekkefølge som vi antar gjør oversiktene mer tilgjengelige. I grafer som presenterer de samme dataene for ulike geografiske inndelinger er det lagt vekt på å ha samme absolutte skala på y-aksen slik at grafene også rent visuelt kan sammenlignes direkte.

6.1 LANDSDELSANALYSE

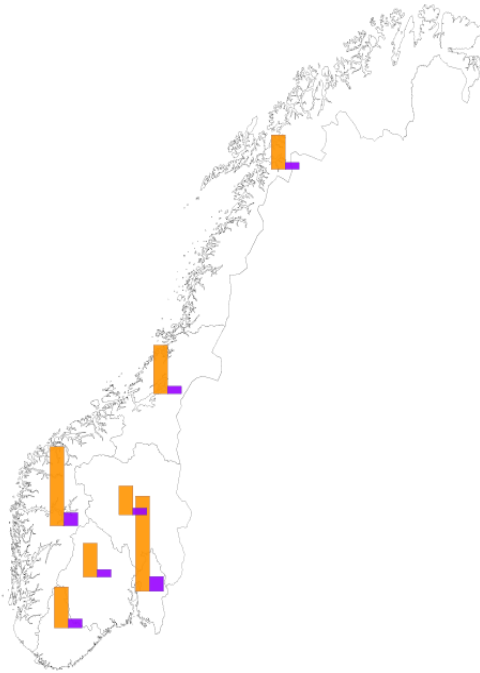
Innledningsvis gjør vi en sammenligning mellom landsdelene i 2009, mens utvikling over tid legges til underkapitlene for hver enkelt landsdel. Landsdelene gir en noe grovere inndeling av landet enn fylker og samsvarer bedre med den regionale inndelingen som ofte benyttes. Konkret består de enkelte landsdelene av følgende fylker (Vist Vedlegg 10.4 og grafisk i Figur 6-2):

Landsdel	Fylke
Østviken	Østfold, Oslo og Akershus
Innlandet	Hedmark og Oppland
Vest-Viken	Buskerud, Vestfold og Telemark
Sørlandet	Aust-Agder og Vest-Agder
Vestlandet	Rogaland, Hordaland, Sogn- og Fjordane og Møre- og Romsdal
Trøndelag	Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag
Nord-Norge	Nordland, Troms og Finnmark

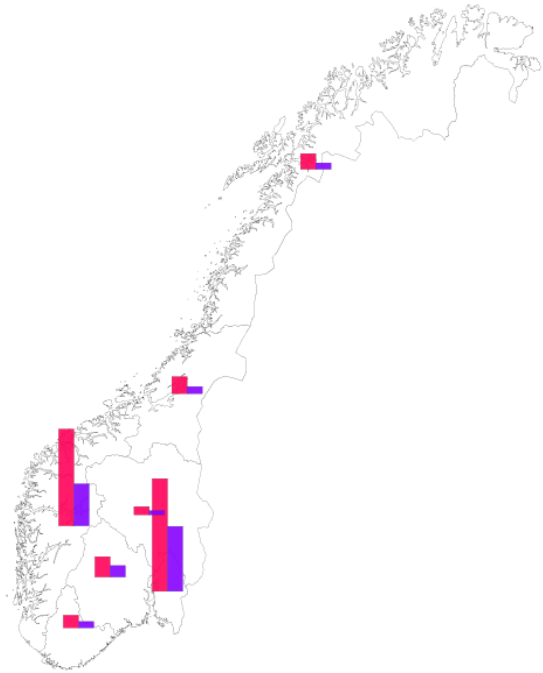
FIGUR 6-1

FIGUR 6-2

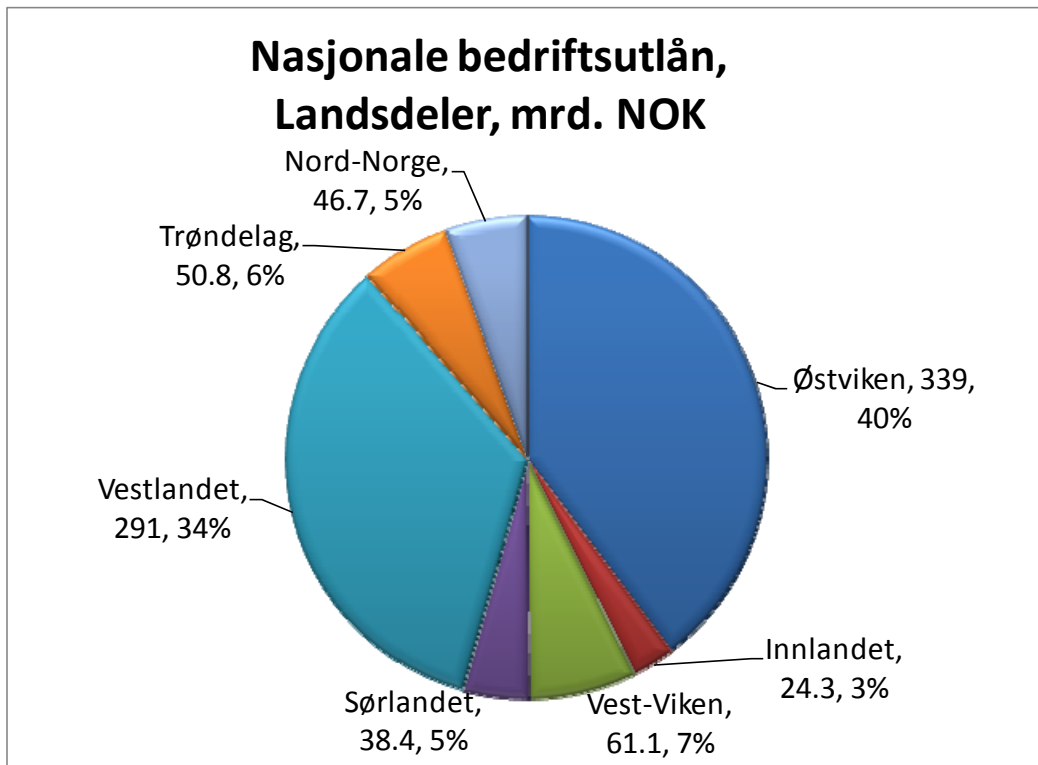

FIGUR 6-3

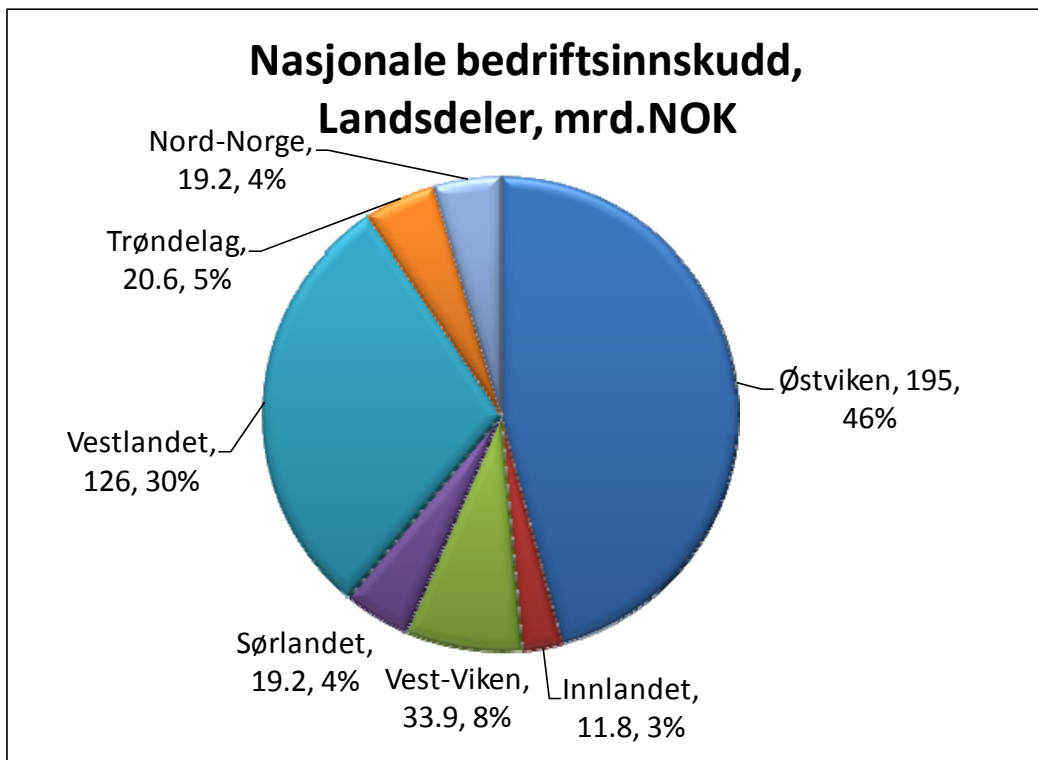

FIGUR 6-4

Venstre kart viser samlet utlåns-(oransje) og innskudds-(lilla) volum fordelt på landsdeler, mens høyre kart viser de samme størrelsene per selskap/kunde. I dette kartet er utlån rødt og innskudd blått. Kartene viser at Østvikens og Vestlandet dominerer, både i samlet bankvolum og i gjennomsnittlig kundestørrelse per bank. Figur 6-5 viser at Østvikens har 40 % og Vestlandet 34 % av nasjonale bedriftslån i 2009, mens ingen av de andre landsdelene har mer enn 7 %. Innskuddene som vist i Figur 6-6 er ytterligere konsentrerte geografisk med 46 % i Østvikens og 30 % på Vestlandet.

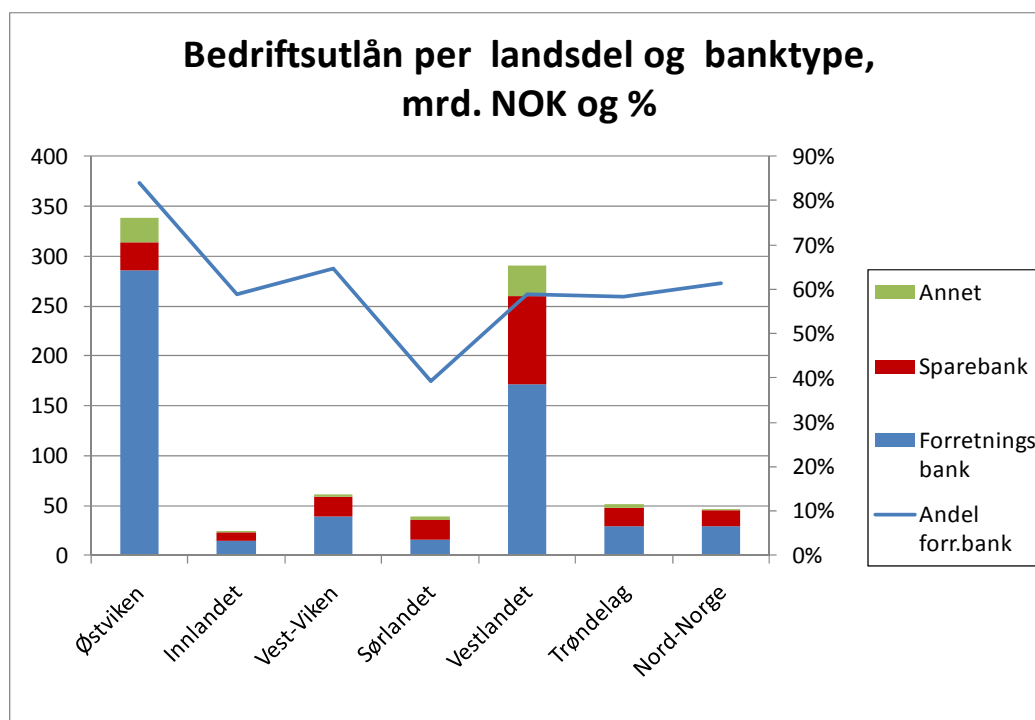

FIGUR 6-5

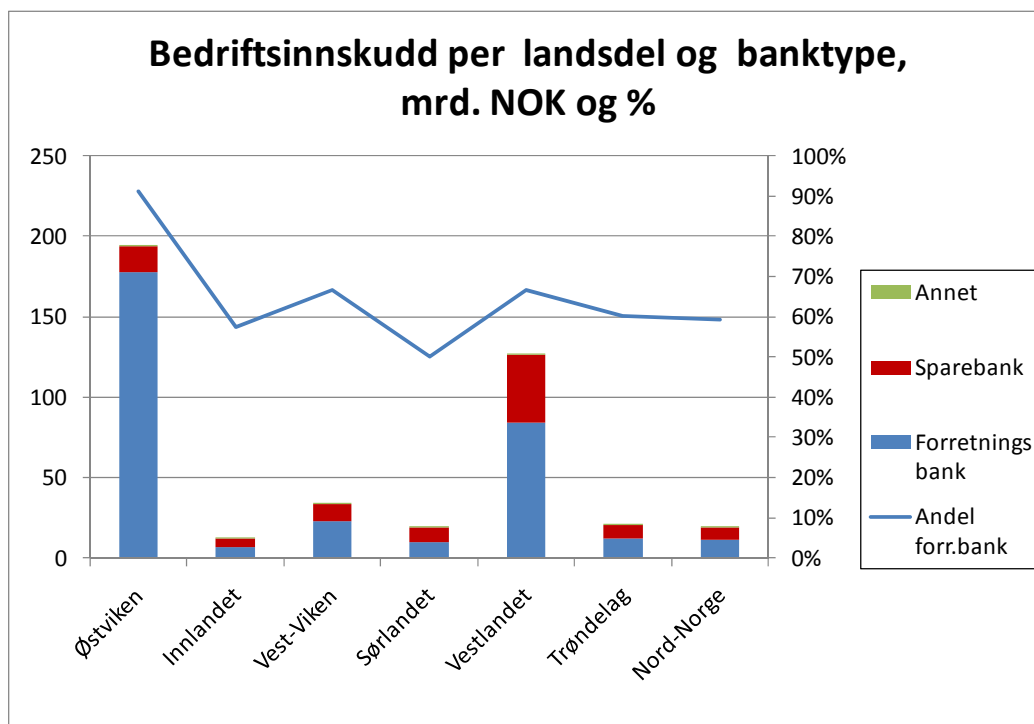
FIGUR 6-6

Figur 6-7 viser fordelingene av utlån innen landsdelene mellom ulike banktyper og viser at forretningsbankenes andel varierer fra 84 % i Østvikien til 40 % på Sørlandet, mens de ligger i overkant av 50 % i landet ellers. Sparebankene har sine største utlånsvolum på Vestlandet.

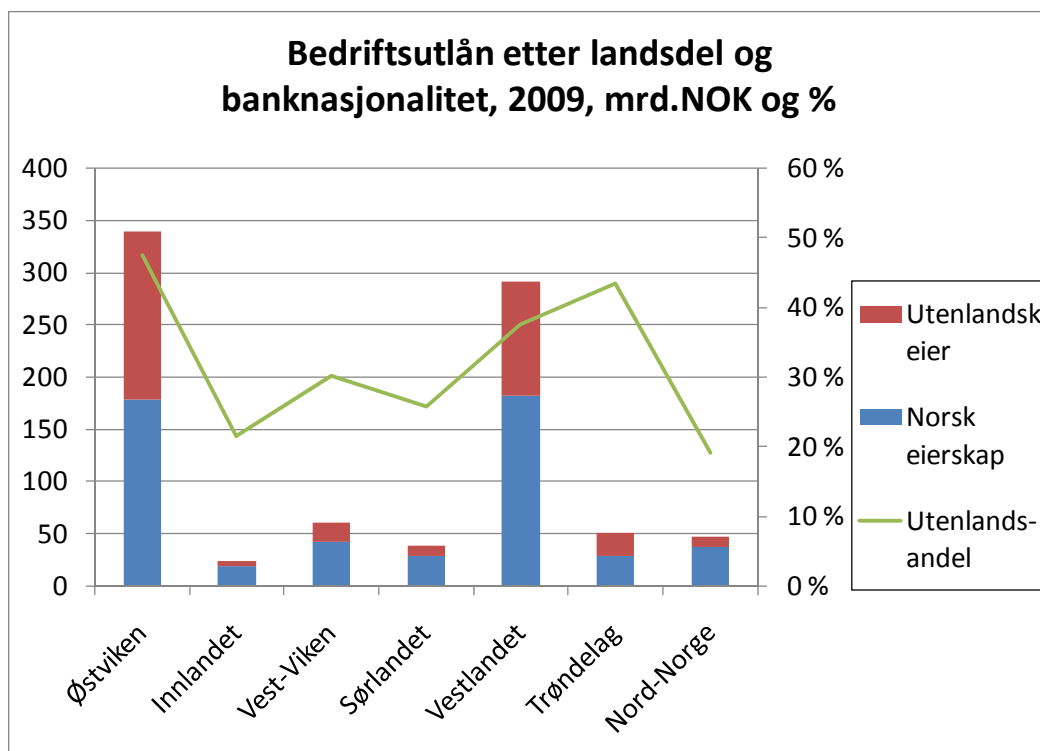
FIGUR 6-7

Figur 6-8 viser fordelingene av innskudd innen landsdelene mellom ulike banktyper og viser at forretningsbankenes andel er størst i Østvikien med 91 % men relativt stabil i resten av landet med rundt 60 % andel. Sparebankene har også sine største innskuddsvolum på Vestlandet.

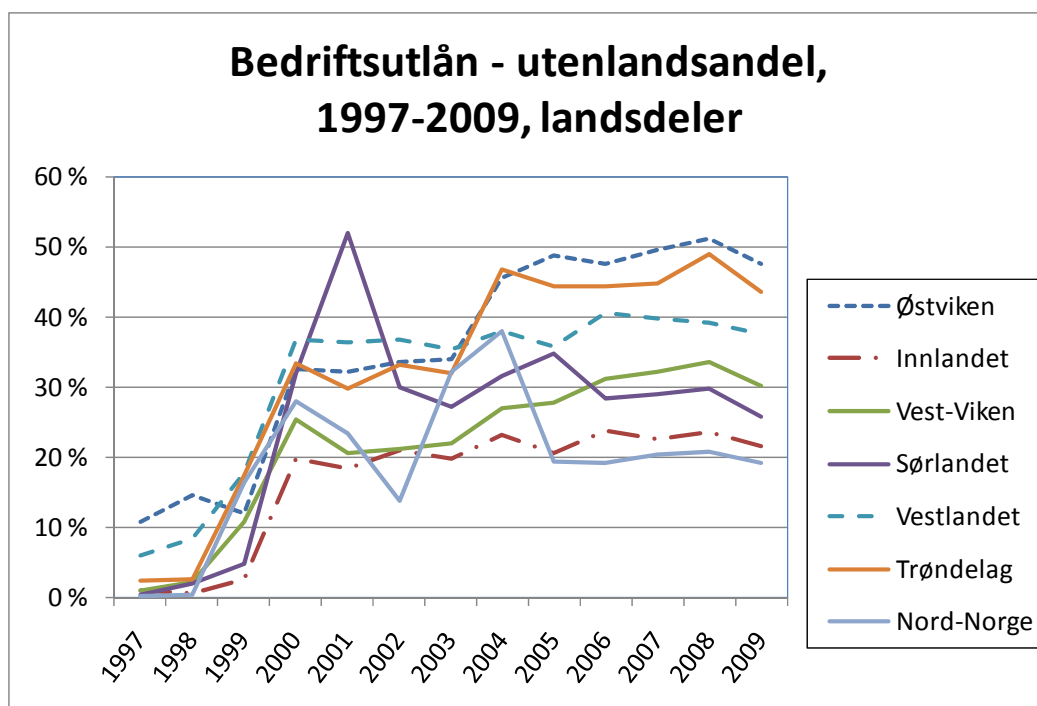
FIGUR 6-8

Figur 6-9 viser utlånsvolumet i landsdelene fordelt på norsk- og utenlandskeide banker. Utenlandsandelen er størst i Østvikien, Vestlandet og Trøndelag og klart lavest i Nord-Norge med 19 %. I utlånsvolum er Østvikien og Vestlandet størst for utenlandskeide banker.

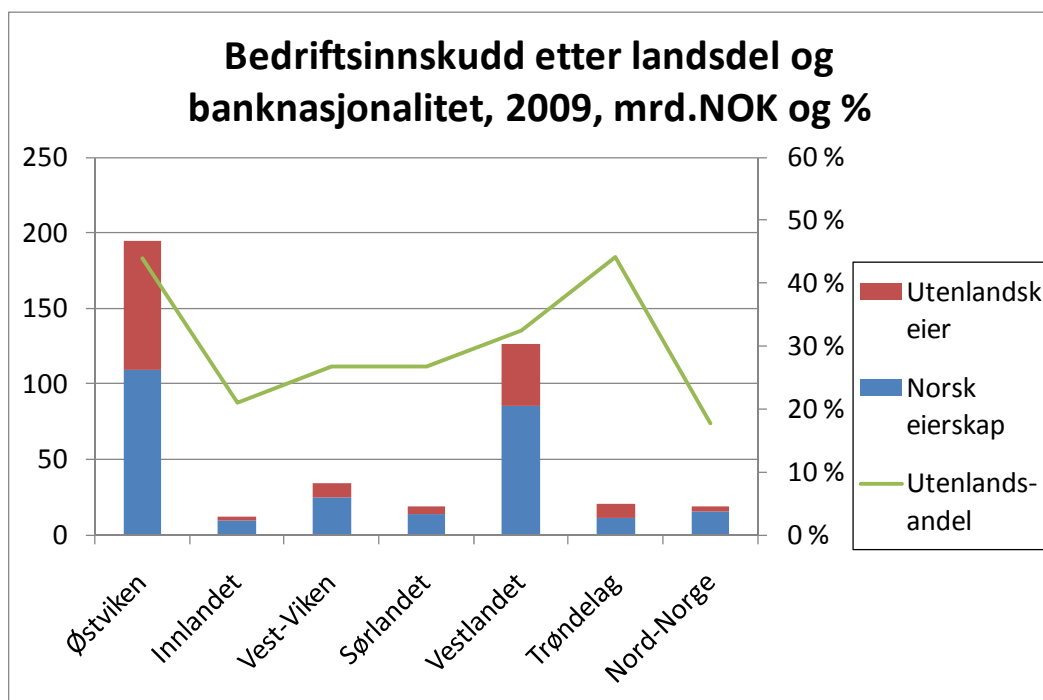
FIGUR 6-9

Figur 6-10 viser utviklingen i andel utlåns ytt av utenlandskeide banker i de enkelte landsdelene i perioden 1997-2009. Hovedtrekkene er en markert økning fra 1997 til 2000/2001, en ny økning rundt 2003 for så å vise mer stabile andeler videre.

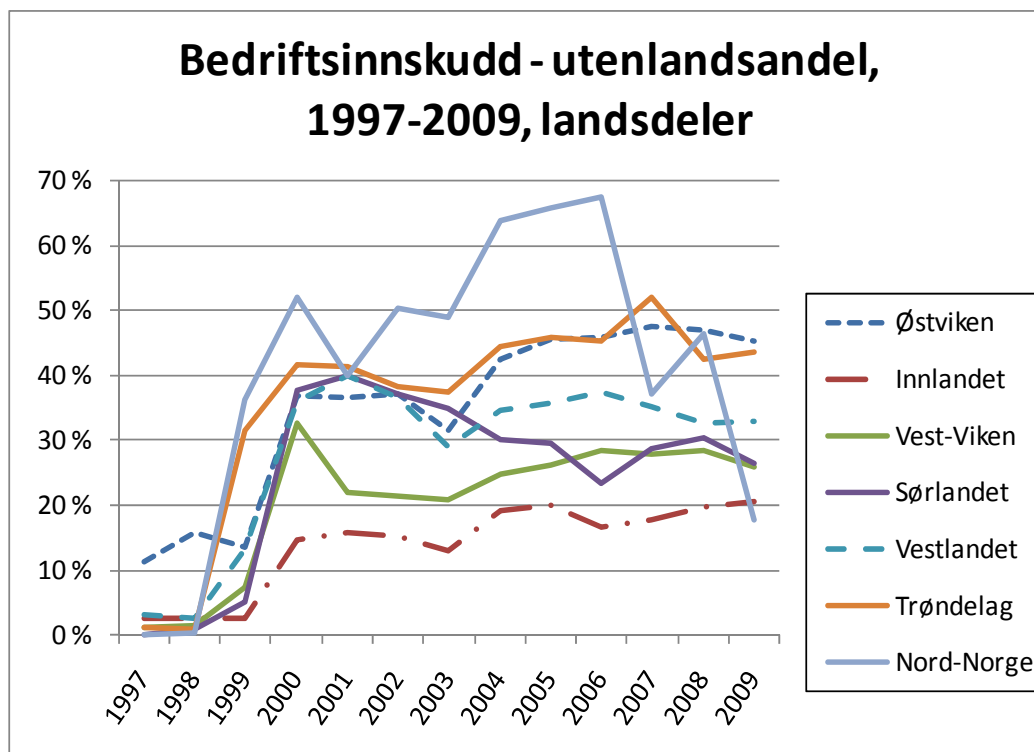
FIGUR 6-10

Figur 6-11 viser innskuddsvolumet i landsdelene fordelt på norsk- og utenlandskeide banker. Utenlandsandelen er størst i Østviken, Vestlandet og Trøndelag og klart lavest i Nord-Norge med 21 %. I innskuddsvolum er Østviken og Vestlandet størst for utenlandskeide banker.

FIGUR 6-11

Figur 6-12 viser utviklingen i andel innskudd mottatt av utenlandskeide banker i de enkelte landsdelene i perioden 1997-2009. Hovedtrekket er en markert økning fra 1997 til rundt 2000 og stor variasjon videre selv om det for mange landsdeler er forholdsvis stabilt.

FIGUR 6-12

Tabell 6-1 sammenligner landsdelene på samlet volum i innskudd og utlån, samt HHI og CCI indekser for markedskonsentrasjonen og antallet banker som har kunder i de enkelte landsdelene. HHI-måltallene indikerer størst konsentrasjon i Nord-Norge, Innlandet og Østviken, mens bankene er mest jevnbyrdige på Sørlandet og Vestlandet. CCI-indeksen som legger større vekt på den største aktøren er generelt høyere og de samme landsdelene skiller seg enda tydeligere ut i hver sin retning.

Landsdel	Samlet		Konsentrasjonsindekser				Antall banker
	Utlån	Innskudd	Utlån		Innskudd		
	Mrd.NOK	Mrd.NOK	HHI	CCI	HHI	CCI	
Østviken	339	195	0.20	0.49	0.27	0.57	159
Innlandet	24	12	0.23	0.53	0.22	0.51	120
Vest-Viken	61	34	0.18	0.45	0.19	0.46	145
Sørlandet	38	19	0.13	0.36	0.16	0.43	104
Vestlandet	291	126	0.12	0.35	0.17	0.45	151
Trøndelag	51	21	0.15	0.41	0.18	0.46	118
Nord-Norge	47	19	0.26	0.56	0.26	0.57	100

TABELL 6-1

Tabell 6-2 viser bankenes betydning for de enkelte selskapene i landsdelene. Størrelsen på gjennomsnittlig utlån og innskudd varierer mye, med Østviken og Vestlandet som klart størst og Innlandet som klart minst per selskap/kunde. Betydningen av banklån varierer også mye med

lavest andel av samlet finansiering i Østviklen og høyest i Innlandet, mens andelen av brutto gjeld (= "ikke egenkapital") er omtrent like høy i Innlandet som i Trøndelag. På innskuddsmålene ligger Østviklen klart lavest og Trøndelag klart høyest relativt sett.

Landsdel	Gjennomsnitt per selskap:		Banksaldi som andel av bedriftenes gjennomsnittlige:			
	Lån	Innskudd	Utlån i % av:		Innskudd i % av:	
	Mill.NOK	Mill.NOK	Brutto gjeld	Sum eiendeler	Brutto gjeld	Sum eiendeler
Østviklen	14.50	2.25	9.3 %	6.6 %	5.3 %	3.8 %
Innlandet	4.38	1.00	35.4 %	22.5 %	13.2 %	9.2 %
Vest-Viken	5.11	1.12	30.7 %	15.9 %	10.6 %	6.9 %
Sørlandet	6.20	1.34	25.5 %	21.9 %	14.8 %	8.9 %
Vestlandet	12.00	1.99	24.5 %	15.9 %	10.6 %	6.9 %
Trøndelag	7.37	1.13	36.6 %	18.9 %	17.0 %	10.5 %
Nord-Norge	5.20	1.01	32.0 %	15.1 %	12.7 %	7.6 %

TABELL 6-2

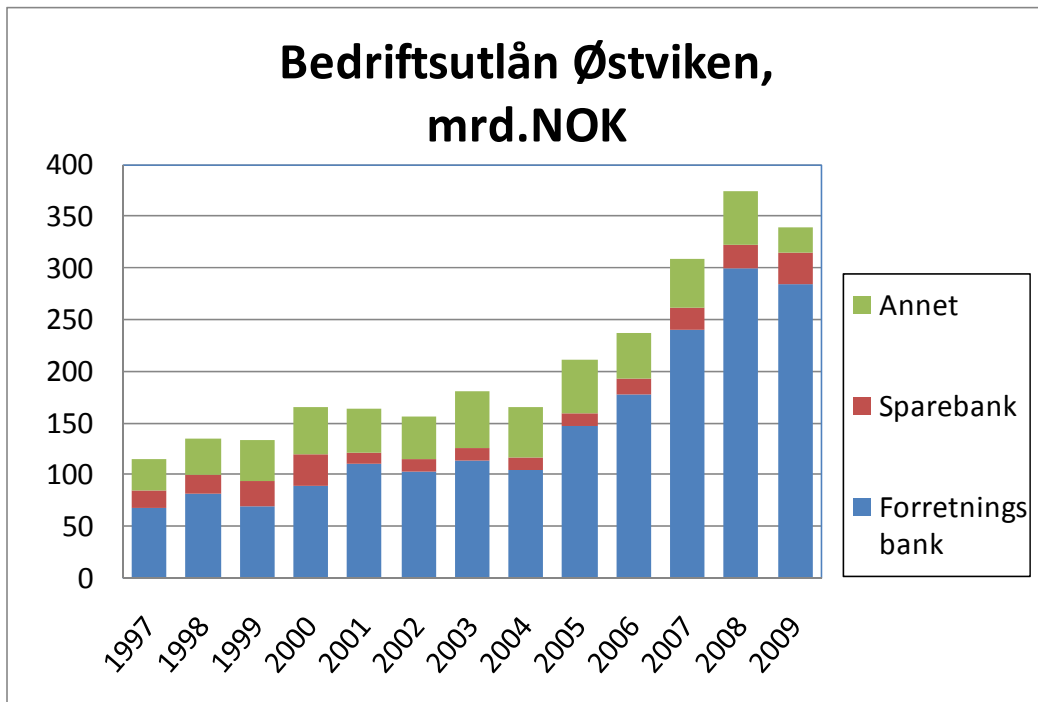
6.1.1 OVERSIKT PER LANDSDEL

Alle analysene er gjort og presentert likt for hver landsdel. Grafer som viser forholdstall er vist med samme skala på y-aksen for å lette sammenligningene. Kommentarene er samlet og kortfattet ved innledning til analysen av hver landsdel siden grafene stort sett er selvforklarende. Kommentarene dekker hovedsakelig vesentlige avvik fra nasjonale forholdstall eller i forhold til andre landsdeler.

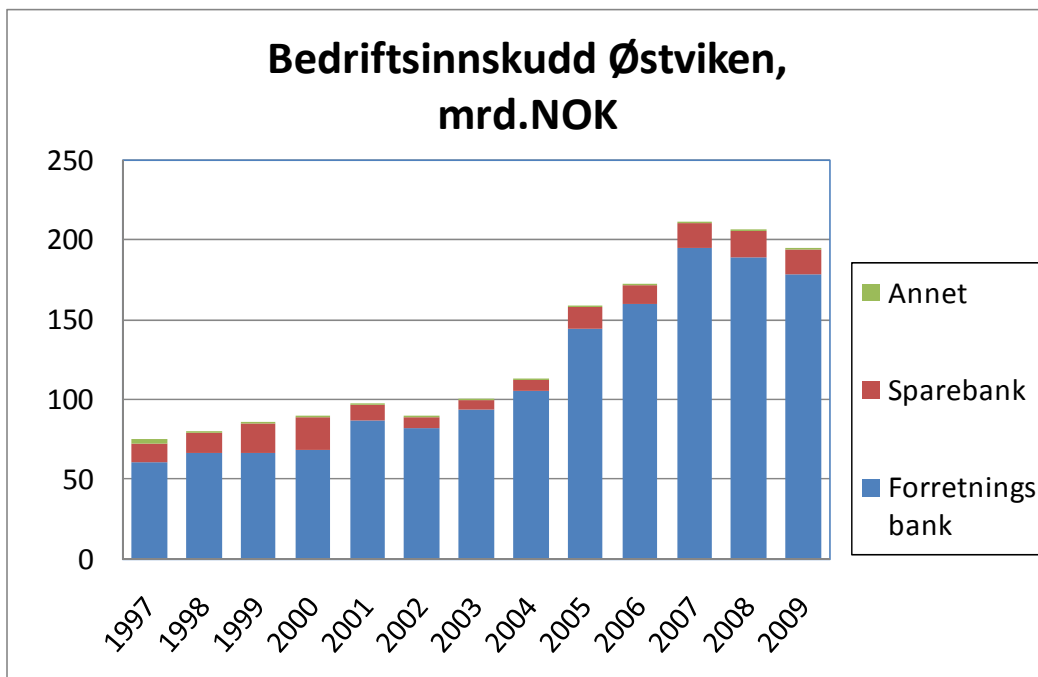
Tabeller med rentetallene i figurene er samlet i Vedlegg 10.3.2.

6.1.2 ØSTVIKEN

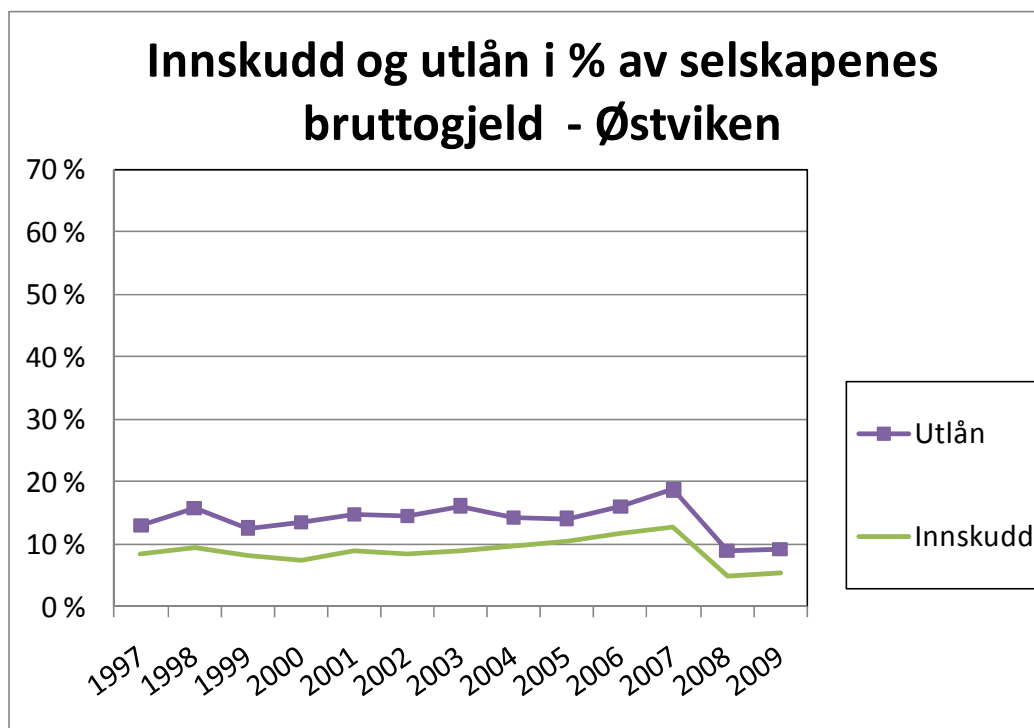
- Østviklen utgjør en den største delen av bankmarkedet for utlån og innskudd i Norge og volumutviklingen er derfor samlet lite avvikende fra landsgjennomsnittet, bortsett fra at sparebankenes andel er generelt er mindre og andre aktørers andel er større på utlån.
- Innskudd og utlån er relativt små for den gjennomsnittlige bedriften.
- Rentemarginene er noe lavere og mer stabile enn de nasjonale statistikkene, mens standardavviket for lånerente vs. NIBOR er jevnt fallende fram til 2007 for så å stige. Standardavviket for øvrige rentemarginer er noe korrelert med markedsutviklingen generelt.
- Markedet blir jevnt mer konsentrert både på innskudd og utlån, med et kraftig hopp i 2003/2004 for konsentrasjonsindeksene. Tabellen over markedsstruktur og rangering viser også en sterkt økende andel til Topp 3-bankene og stort sett fallende andeler for de øvrige aktørene. Oversikten over antall bedriftskunder skiller seg ut ved at de både er mer spredd og Topp 3-bankene har en liten og knapt voksende andel. Tolkningen blir at de største bankene trolig tar de største kundene.

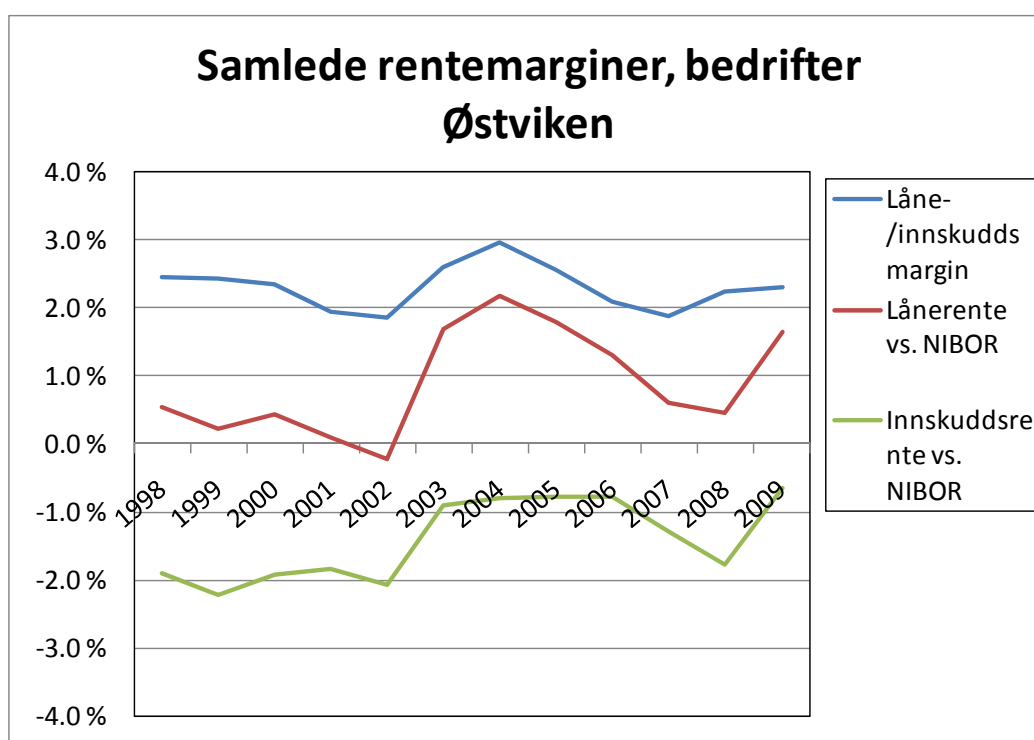
FIGUR 6-13

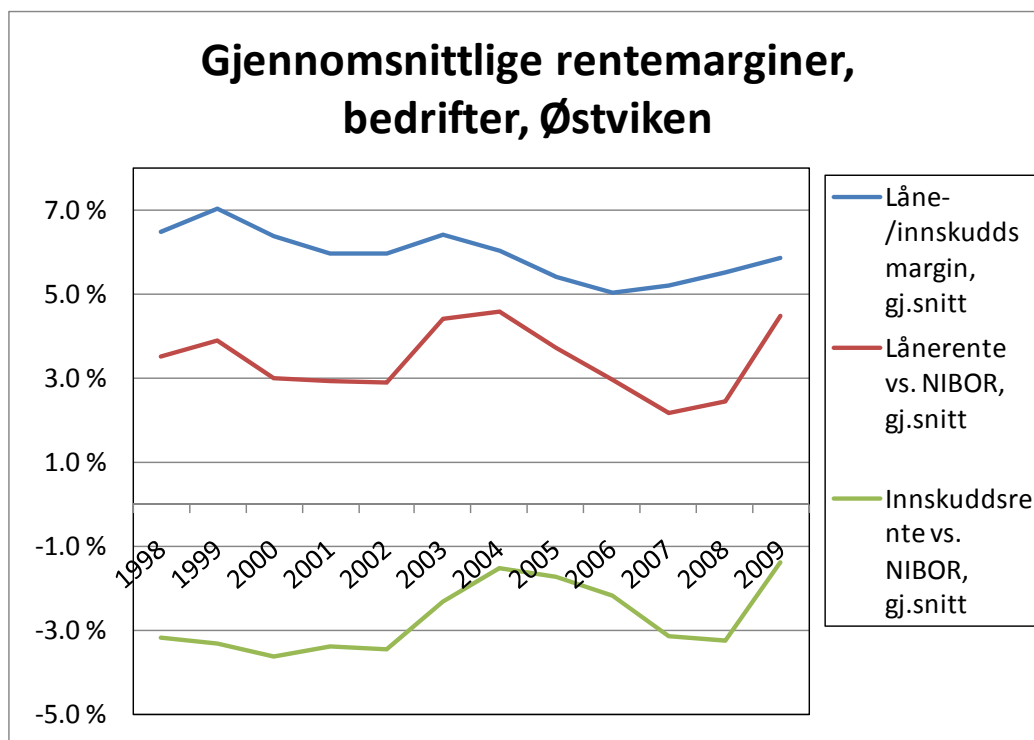
FIGUR 6-14

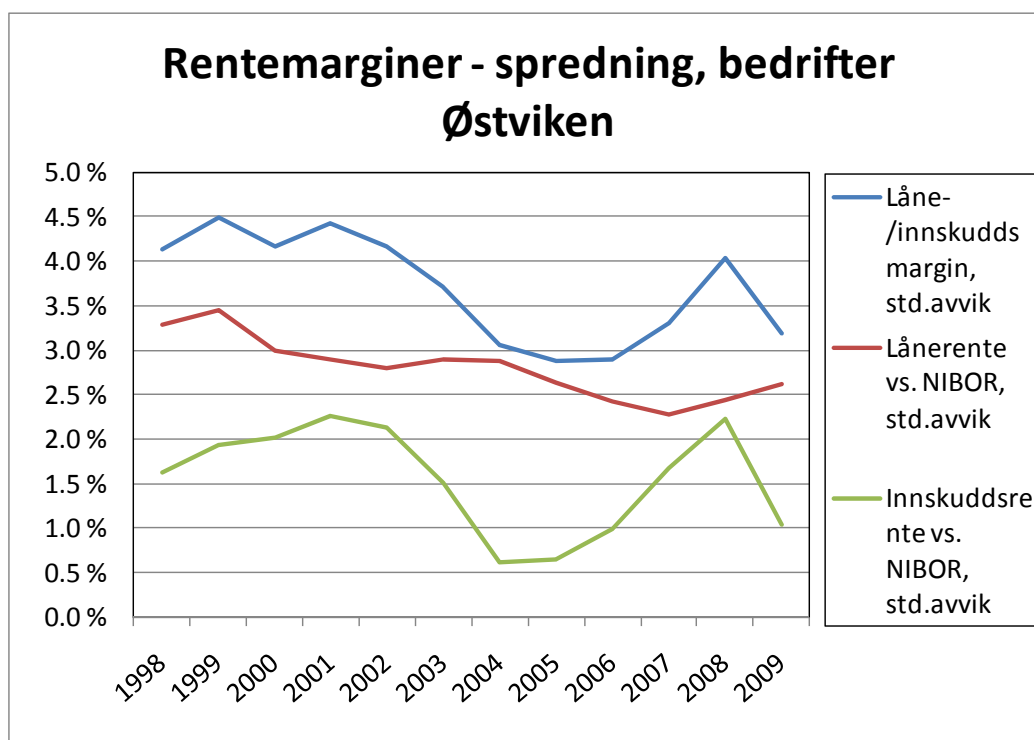
FIGUR 6-15

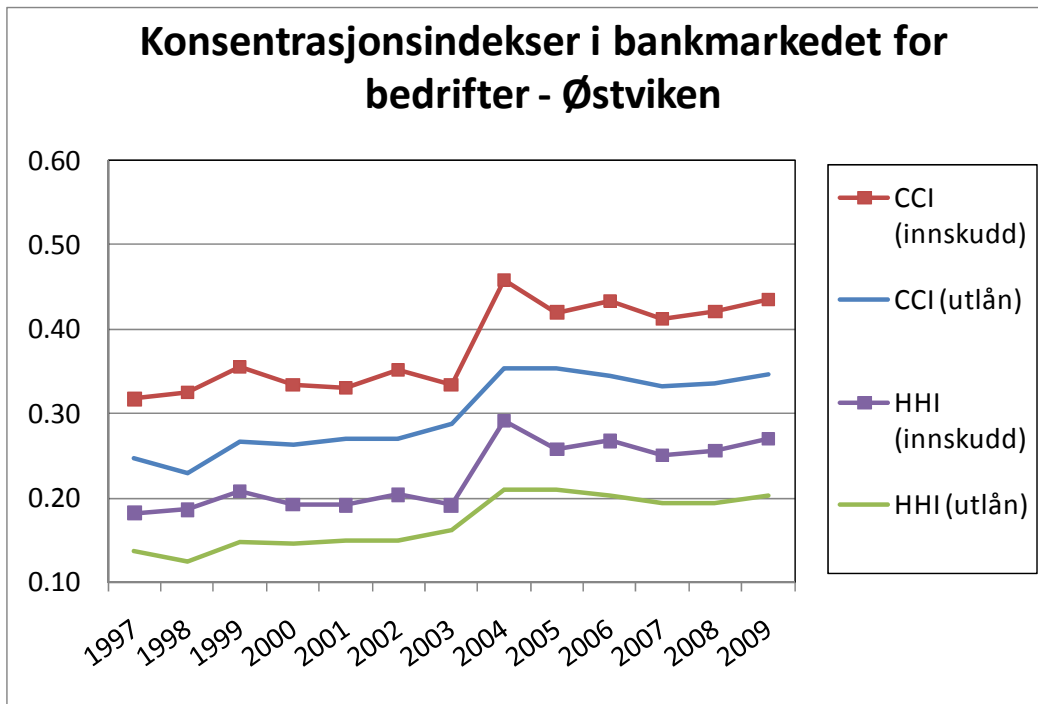
FIGUR 6-16

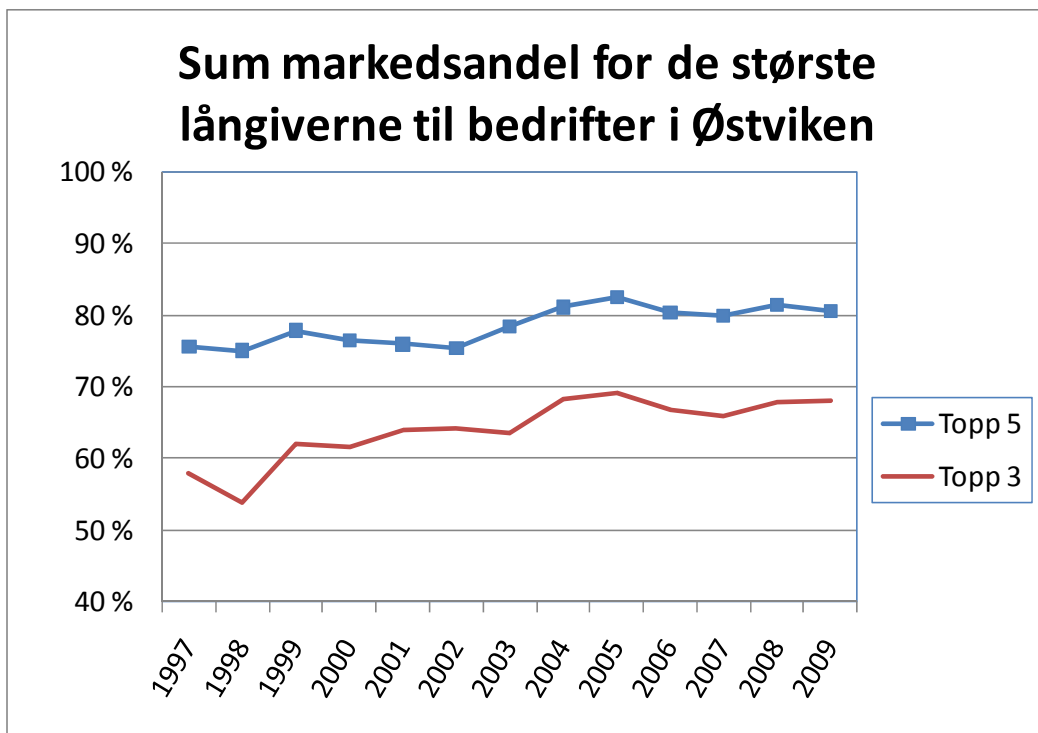
FIGUR 6-17

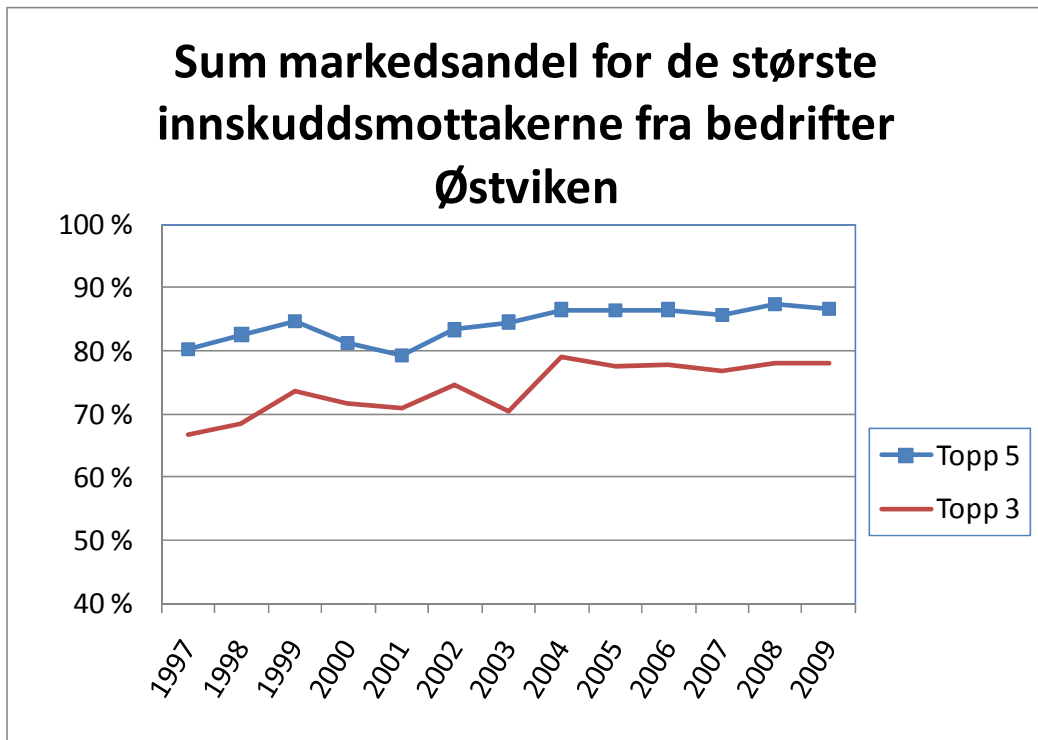
FIGUR 6-18

FIGUR 6-19

FIGUR 6-20

FIGUR 6-21

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Østviken					
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	50 032	66.7%	66.7%	1-3	151 932	78.1%	78.1%		17%
4	7 278	9.7%	76.4%	4	10 016	5.1%	83.3%		-47%
5	2 920	3.9%	80.3%	5	6 475	3.3%	86.6%		-14%
6	2 220	3.0%	83.3%	6	4 105	2.1%	88.7%		-29%
7	1 934	2.6%	85.8%	7	2 105	1.1%	89.8%		-58%
8	1 558	2.1%	87.9%	8	2 056	1.1%	90.8%		-49%
9	989	1.3%	89.2%	9	1 292	0.7%	91.5%		-50%
10	973	1.3%	90.5%	10	1 079	0.6%	92.1%		-57%
Øvrige	7 102	9.5%		Øvrige	15 444	7.9%			-16%
Total	75 006			Total	194 503			Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	159%		8.3%
						Reell	101%		6.0%

Bedriftsutlån									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	67 073	58.0%	58.0%	1-3	231 133	68.1%	68.1%		18%
4	14 124	12.2%	70.2%	4	30 230	8.9%	77.0%		-27%
5	6 234	5.4%	75.6%	5	12 074	3.6%	80.6%		-34%
6	4 458	3.9%	79.4%	6	11 653	3.4%	84.0%		-11%
7	3 995	3.5%	82.9%	7	11 161	3.3%	87.3%		-5%
8	2 805	2.4%	85.3%	8	4 661	1.4%	88.7%		-43%
9	2 649	2.3%	87.6%	9	4 297	1.3%	90.0%		-45%
10	2 180	1.9%	89.5%	10	3 484	1.0%	91.0%		-45%
Øvrige	12 190	10.5%		Øvrige	30 598	9.0%			-14%
Total	115 709			Total	339 292			Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	193%		9.4%
						Reell	128%		7.1%

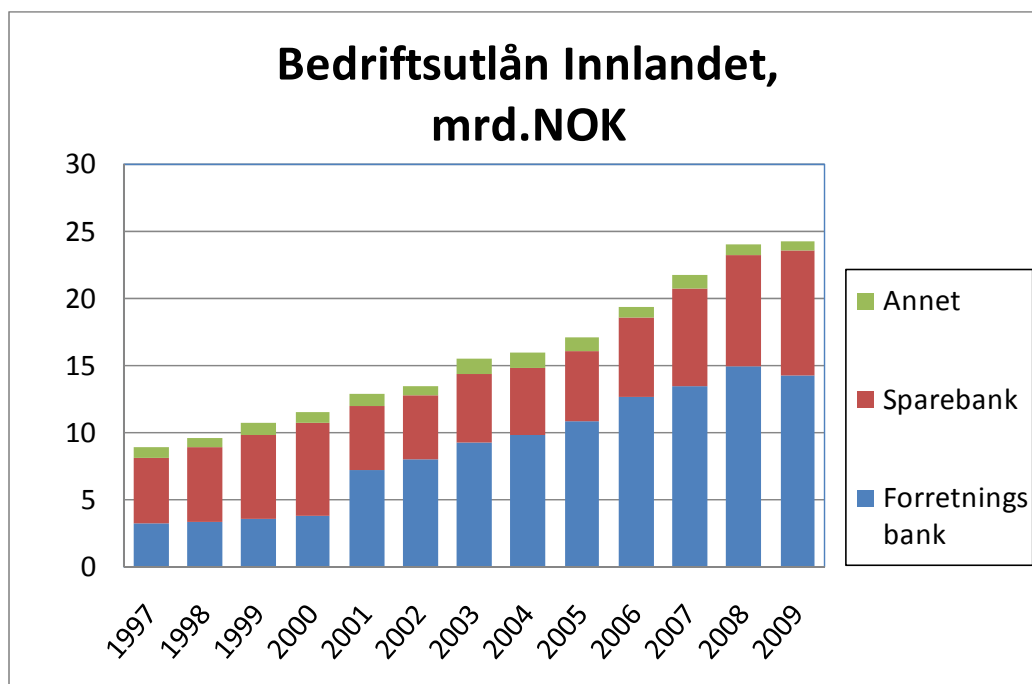
Sum saldi - Bedrifter									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	117 105	61.4%	61.4%	1-3	381 923	71.5%	71.5%		17%
4	14 124	7.4%	68.8%	4	41 388	7.8%	79.3%		5%
5	13 512	7.1%	75.9%	5	16 179	3.0%	82.3%		-57%
6	6 915	3.6%	79.5%	6	13 758	2.6%	84.9%		-29%
7	5 235	2.7%	82.3%	7	11 161	2.1%	87.0%		-24%
8	4 869	2.6%	84.8%	8	9 306	1.7%	88.7%		-32%
9	4 363	2.3%	87.1%	9	6 352	1.2%	89.9%		-48%
10	3 957	2.1%	89.2%	10	4 661	0.9%	90.8%		-58%
Øvrige	20 634	10.8%		Øvrige	49 067	9.2%			-15%
Total	190 714			Total	533 796			Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	180%		9.0%
						Reell	117%		6.7%

Antall bedriftskunder									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	40 041	58.8%	58.8%	1-3	60 040	60.7%	60.7%		3%
4	11 236	16.5%	75.3%	4	5 143	5.2%	65.9%		-69%
5	1 849	2.7%	78.0%	5	3 101	3.1%	69.0%		15%
6	1 798	2.6%	80.7%	6	3 062	3.1%	72.1%		17%
7	1 514	2.2%	82.9%	7	2 665	2.7%	74.8%		21%
8	1 410	2.1%	85.0%	8	1 900	1.9%	76.7%		-7%
9	1 380	2.0%	87.0%	9	1 722	1.7%	78.4%		-14%
10	1 042	1.5%	88.5%	10	1 681	1.7%	80.1%		11%
Øvrige	7 819	11.5%		Øvrige	19 666	19.9%			73%
Total	68 089			Total	98 980			Samlet	Årlig
				Vekst:		Nominell	45%		3.2%

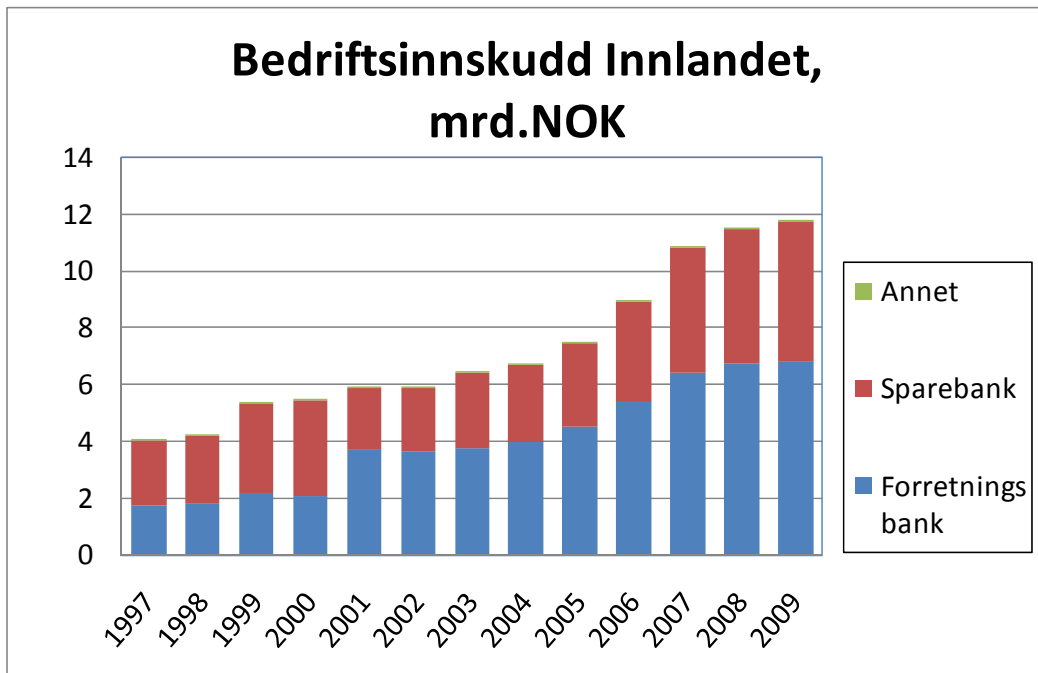
TABELL 6-3

6.1.3 INNLANDET

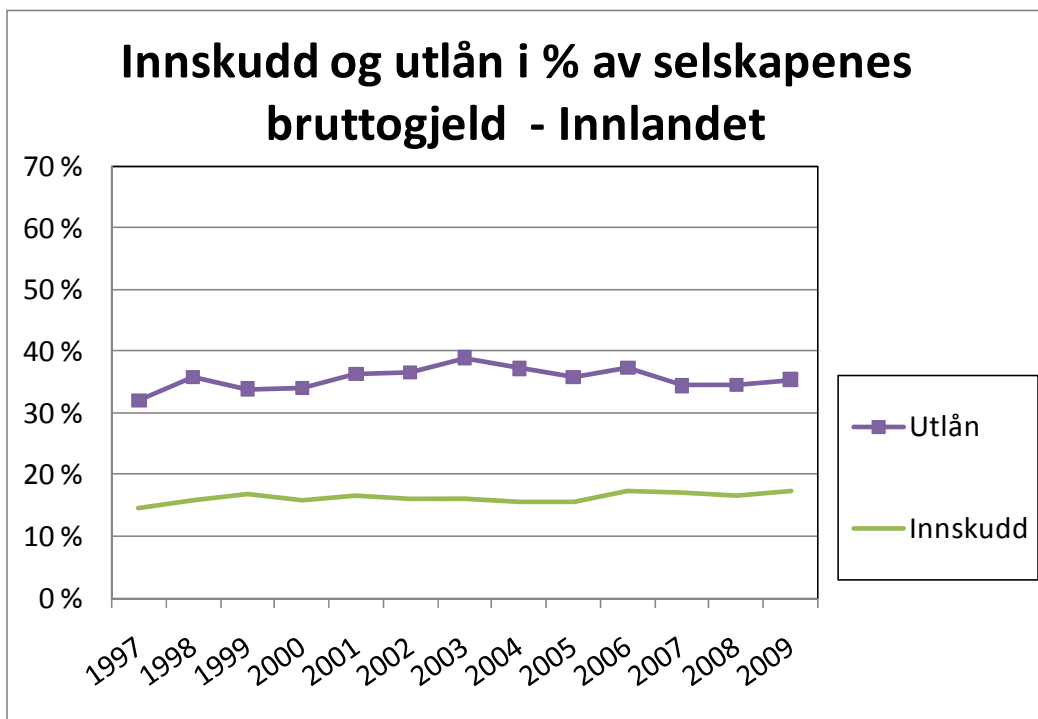
- Innlandet er med 3 % en liten del av bankmarkedet i Norge. Volumveksten er lavere og jevnere enn for landet samlet og sparebankene har en vesentlig større markedsandel.
- Bankfinansiering er en høy og stabil andel av selskapenes bruttogjeld og de har også relativt store og stabile innskudd sammenlignet med resten av landet.
- Rentemarginene er mer stabile enn i andre deler av landet, både om en ser på utviklingen av årlige gjennomsnitt og nivå og utvikling på standardavviket for de ulike rentemarginene.
- Markedet er konsentrert og opplevde en klar økning rundt 2004, men etter den tid har konsentrasjonen blitt redusert og konkurransen styrket uavhengig av hvilket mål man vurderer. En nyanse er at nr 4 og nr 5 bankene ser ut til å ha mistet vesentlige markedsandeler til Topp 3 i 2004/2005.
- Tabellen som viser endringer i markedsstruktur viser at fra et høyt nivå så har ikke Topp 3 bankenes andel økt mye og det er større variasjon i relative andelsendringer for de andre bankene. I forhold til for eksempel Østviken så har Topp 3 bankene hatt vesentlig større økning i andelen av kunder målt i antall enn målt i volum og slik sett trolig blitt sterkere også på små bedrifter.

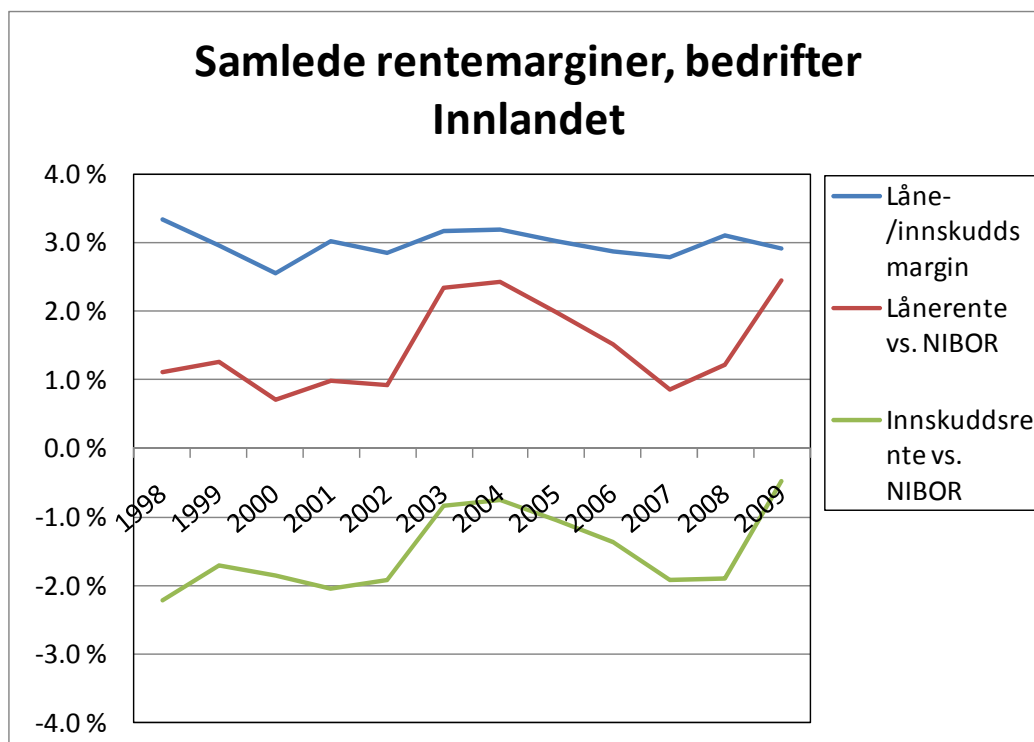
FIGUR 6-22

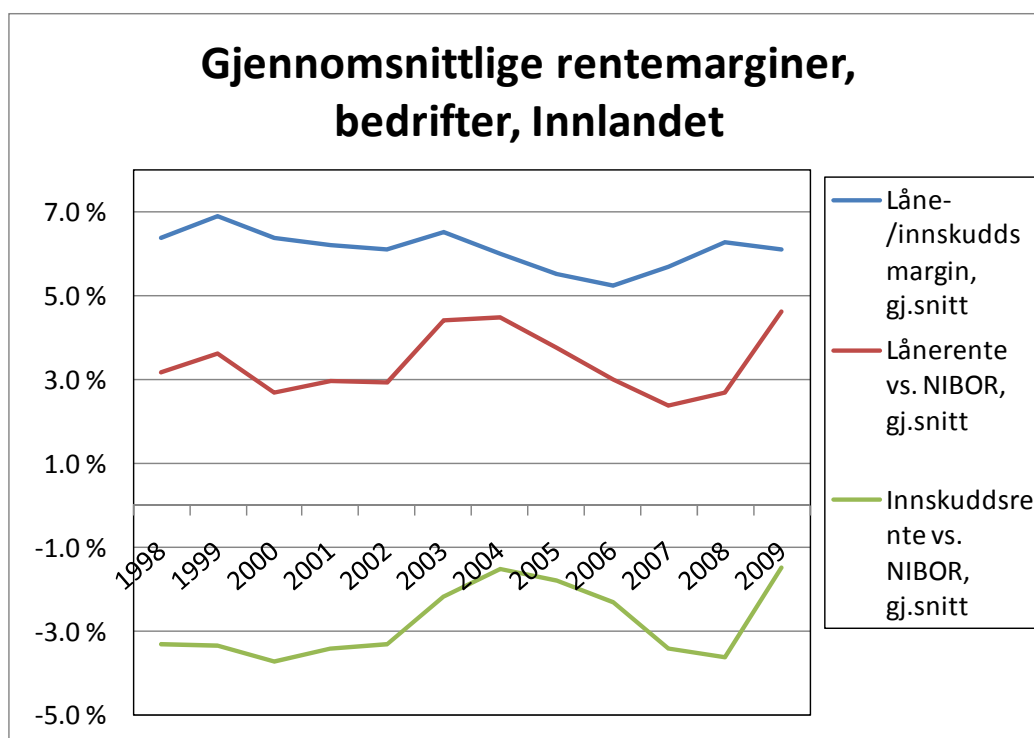
FIGUR 6-23

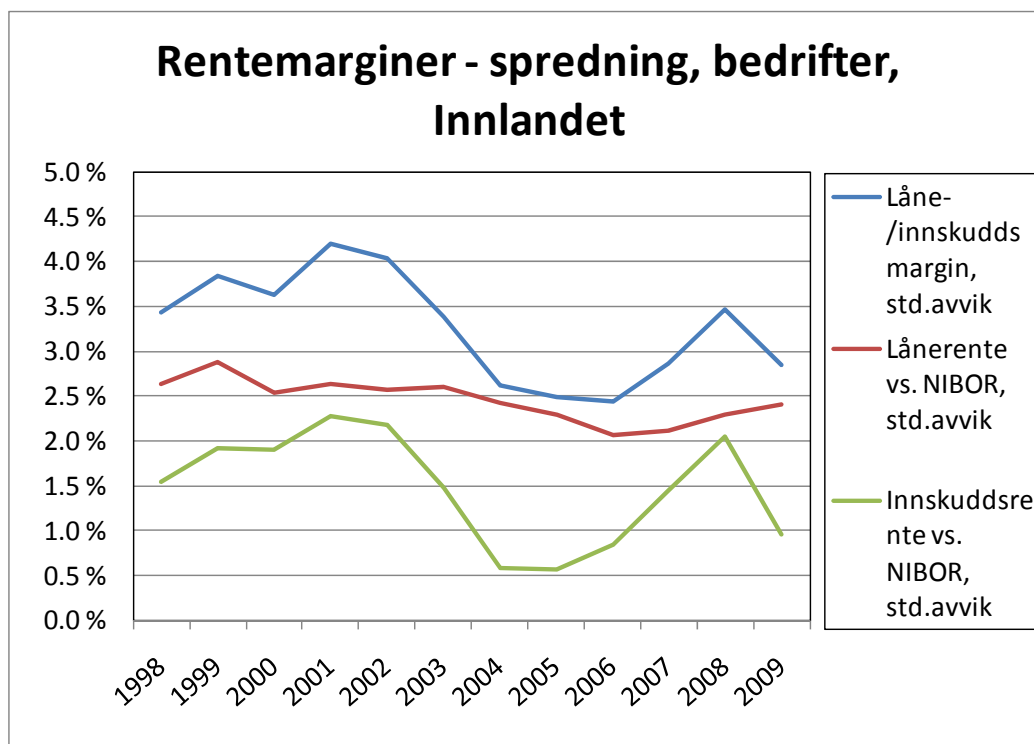
FIGUR 6-24

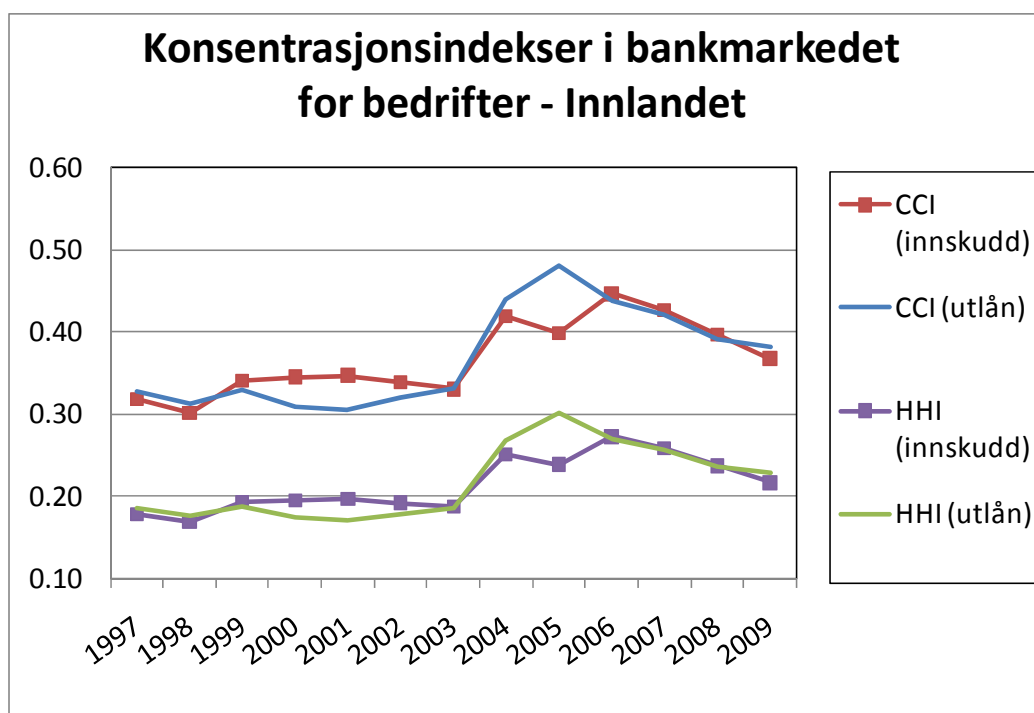
FIGUR 6-25

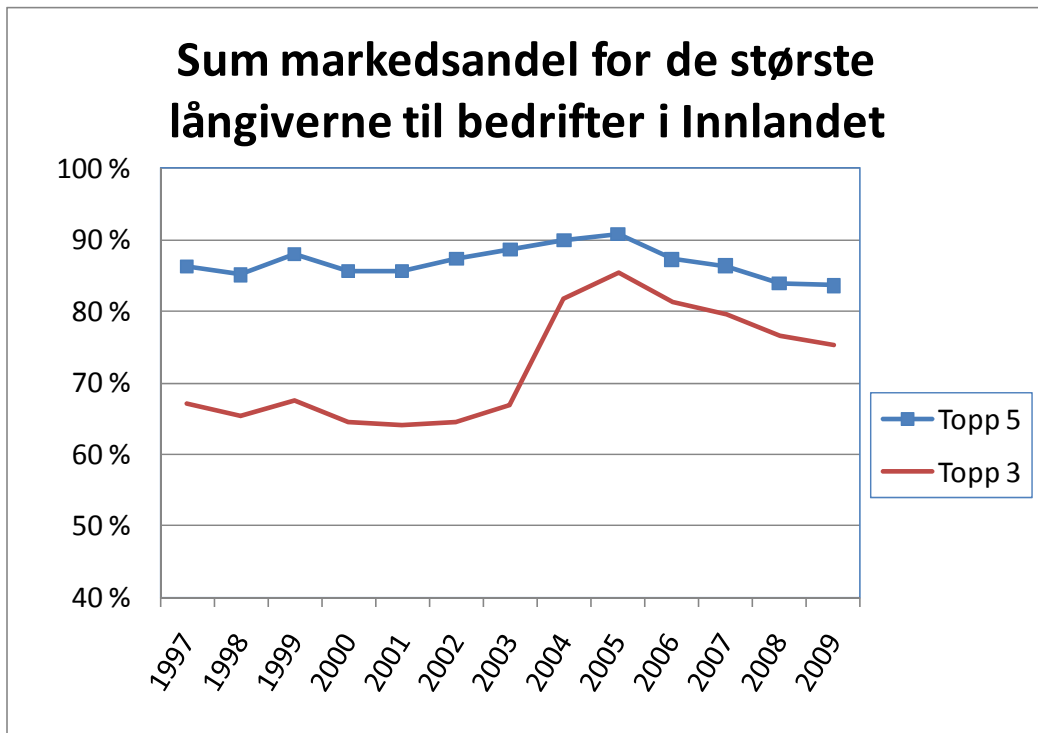
FIGUR 6-26

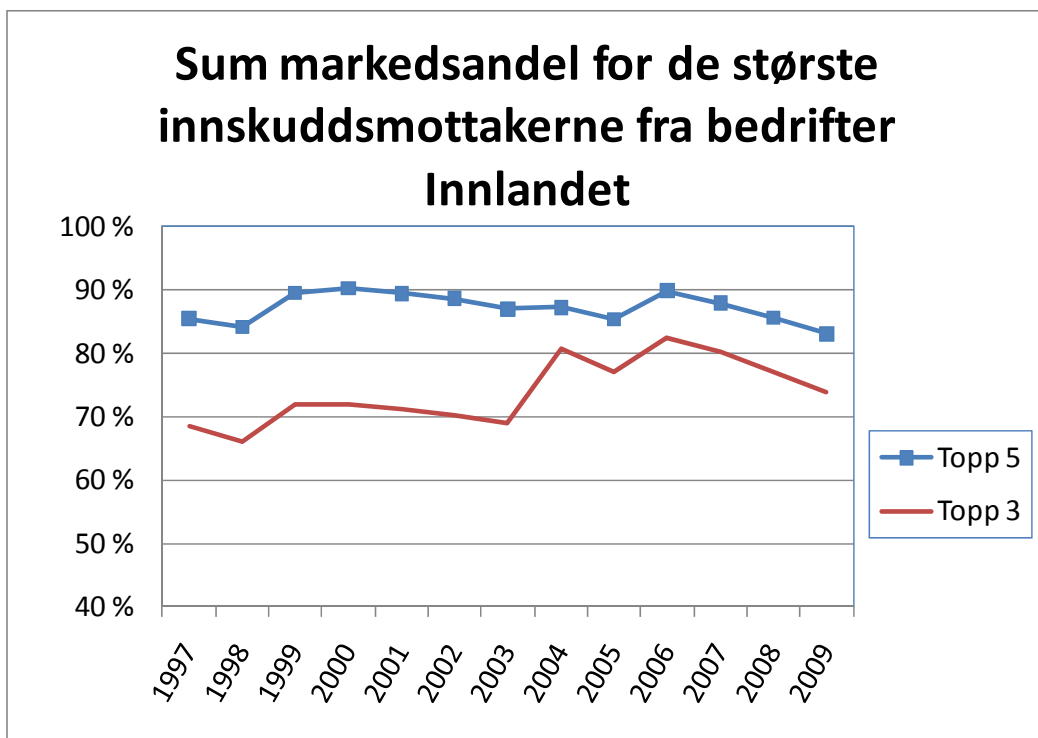
FIGUR 6-27

FIGUR 6-28

FIGUR 6-29

FIGUR 6-30

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Innlandet					
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	2 750	68.5%	68.5%	1-3	8 727	73.8%	73.8%		8%
4	539	13.4%	81.9%	4	653	5.5%	79.3%		-59%
5	143	3.6%	85.4%	5	439	3.7%	83.0%		4%
6	127	3.2%	88.6%	6	321	2.7%	85.8%		-14%
7	112	2.8%	91.4%	7	304	2.6%	88.3%		-8%
8	81	2.0%	93.4%	8	194	1.6%	90.0%		-18%
9	46	1.1%	94.5%	9	179	1.5%	91.5%		33%
10	44	1.1%	95.6%	10	178	1.5%	93.0%		37%
Øvrige	176	4.4%		Øvrige	829	7.0%			61%
Total	4 017			Total	11 823			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	194%		9.4%
						Reell	128%		7.1%

Bedriftsutlån									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	5 982	67.2%	67.2%	1-3	18 262	75.3%	75.3%		12%
4	1 347	15.1%	82.3%	4	1 374	5.7%	80.9%		-63%
5	358	4.0%	86.3%	5	654	2.7%	83.6%		-33%
6	215	2.4%	88.7%	6	560	2.3%	85.9%		-4%
7	138	1.6%	90.3%	7	553	2.3%	88.2%		47%
8	125	1.4%	91.7%	8	428	1.8%	90.0%		26%
9	115	1.3%	93.0%	9	224	0.9%	90.9%		-28%
10	96	1.1%	94.0%	10	182	0.8%	91.6%		-30%
Øvrige	532	6.0%		Øvrige	2 027	8.4%			40%
Total	8 908			Total	24 266			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	172%		8.7%
						Reell	111%		6.4%

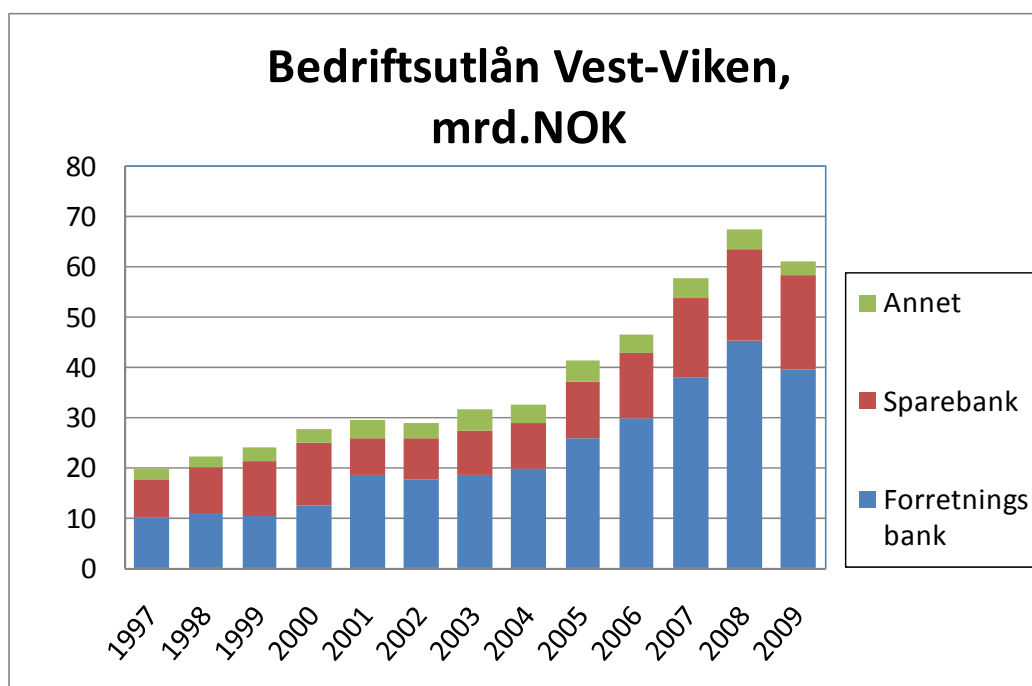
Sum saldi - Bedrifter									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	8 732	67.6%	67.6%	1-3	26 989	74.8%	74.8%		11%
4	1 886	14.6%	82.1%	4	2 027	5.6%	80.4%		-62%
5	502	3.9%	86.0%	5	992	2.7%	83.1%		-29%
6	296	2.3%	88.3%	6	864	2.4%	85.5%		5%
7	207	1.6%	89.9%	7	832	2.3%	87.8%		44%
8	167	1.3%	91.2%	8	623	1.7%	89.6%		33%
9	164	1.3%	92.5%	9	486	1.3%	90.9%		6%
10	158	1.2%	93.7%	10	291	0.8%	91.7%		-34%
Øvrige	813	6.3%		Øvrige	2 985	8.3%			32%
Total	12 925			Total	36 089			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	179%		8.9%
						Reell	117%		6.7%

Antall bedriftskunder									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	5 177	58.6%	58.6%	1-3	9 426	71.1%	71.1%		21%
4	1 197	13.5%	72.1%	4	838	6.3%	77.4%		-53%
5	1 126	12.7%	84.8%	5	448	3.4%	80.8%		-73%
6	290	3.3%	88.1%	6	277	2.1%	82.9%		-36%
7	154	1.7%	89.9%	7	228	1.7%	84.6%		-1%
8	119	1.3%	91.2%	8	202	1.5%	86.2%		13%
9	108	1.2%	92.4%	9	174	1.3%	87.5%		7%
10	93	1.1%	93.5%	10	121	0.9%	88.4%		-13%
Øvrige	577	6.5%		Øvrige	1 540	11.6%			78%
Total	8 841			Total	13 254			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	50%		3.4%

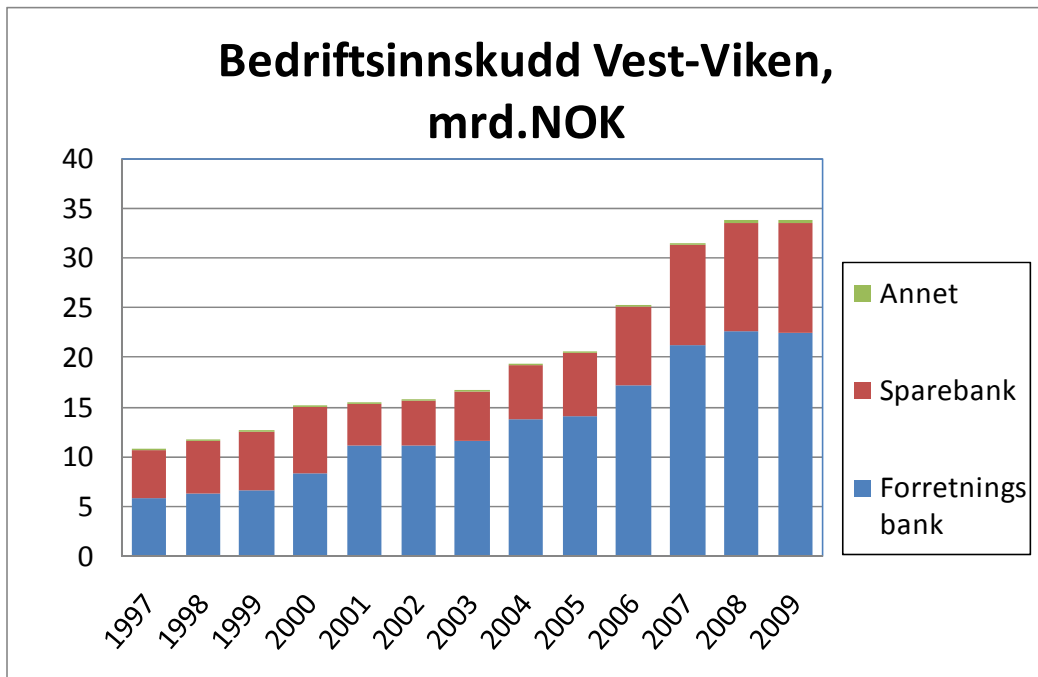
TABELL 6-4

6.1.4 VEST-VIKEN

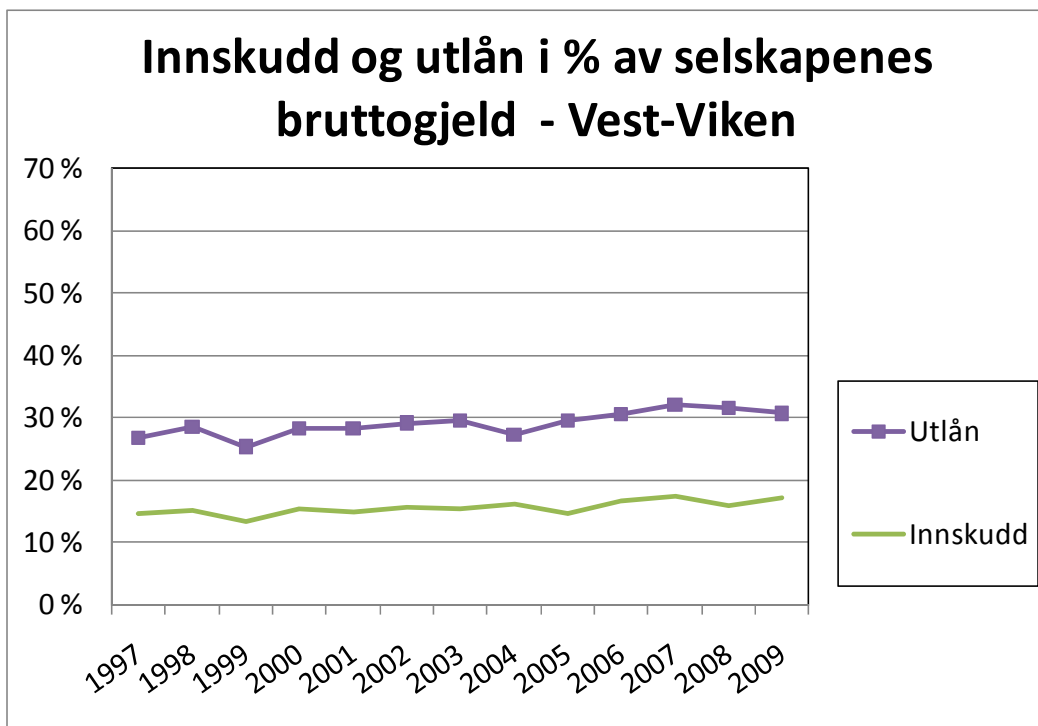
- Vest-Viken utgjør 7 % av utlånsmarkedet og 8 % av innskuddsmarkedet og har hatt en vekst noe over landsgjennomsnittet. Veksten har særlig kommet mot slutten av perioden (fram til 2008) og er gjennom perioden svakt høyere enn landsgjennomsnittet.
- Banklån har forholdsvis stor og økende betydning for bedriftenes gjeldsfinansiering og også relative innskuddsvolumer øker jevnt i perioden.
- Rentemarginene på lån ligger noe over landsgjennomsnittet selv om de er fallende i perioden fram til 2007. Variasjonen i rentemarginer er mindre enn for andre landsdeler, men har samme variasjon over tid.
- Markedskonsentrasjonen både målt med indekser og markedsandeler er lavere enn i andre landsdeler og bortsett fra et hopp i 2003/2004 så er den stabil for utlån og fallende for innskudd.
- Markedsstrukturtabellen viser fallende relativ markedsandel for Topp 3 bankene og stort sett økende for alle andre banker.

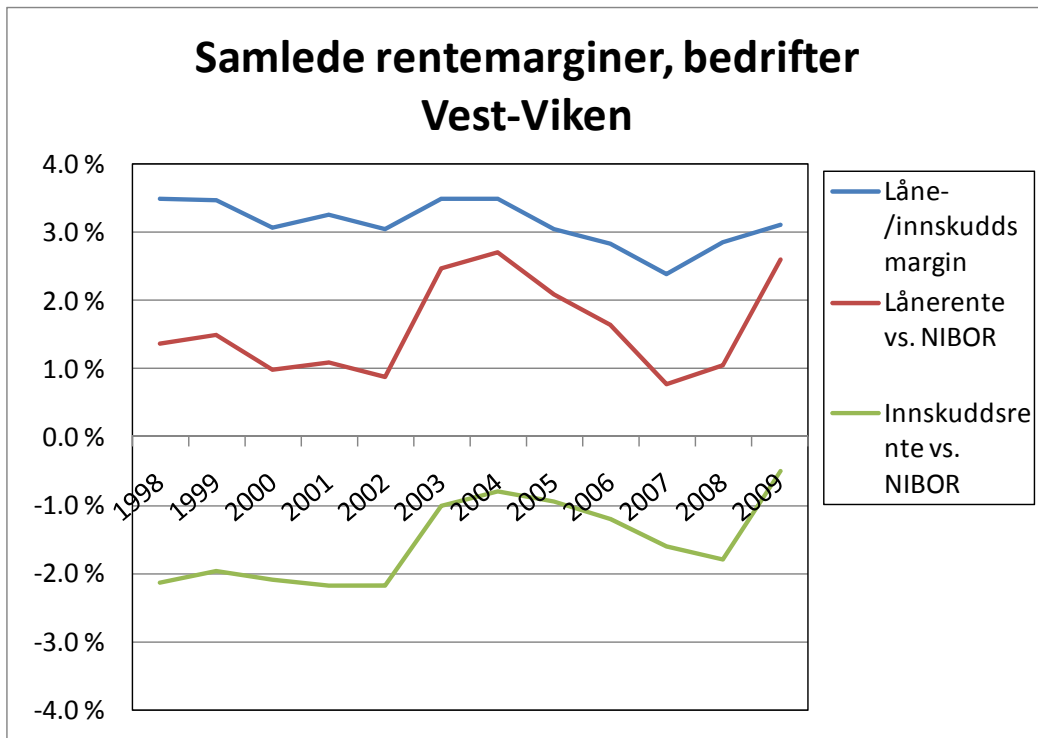
FIGUR 6-31

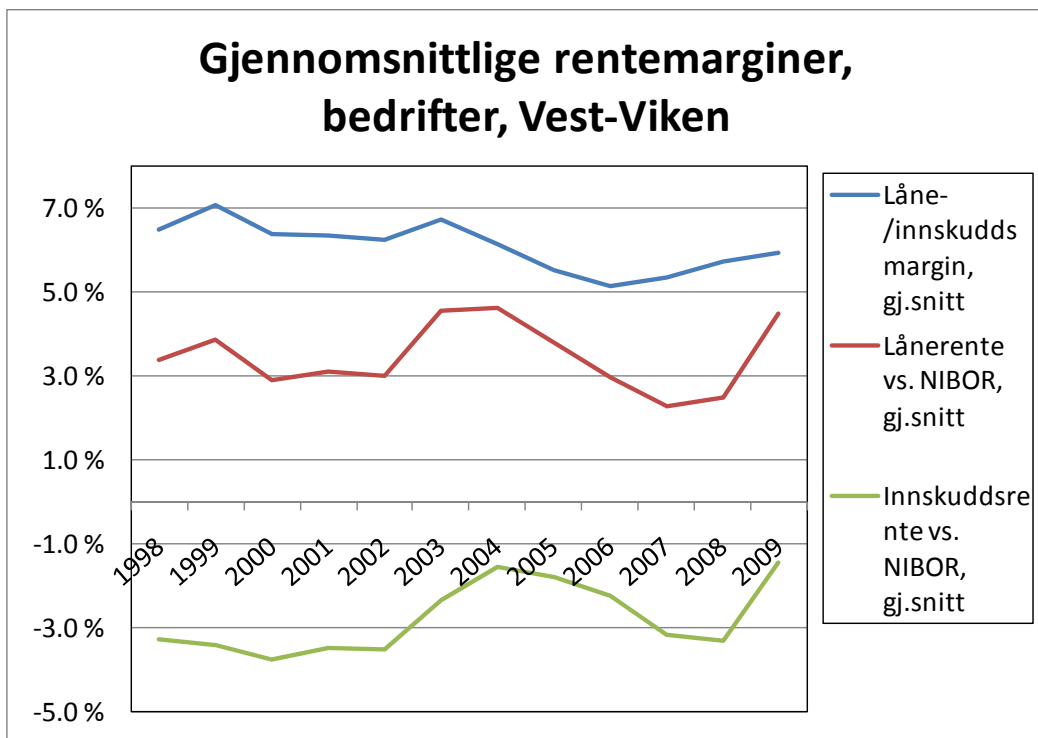
FIGUR 6-32

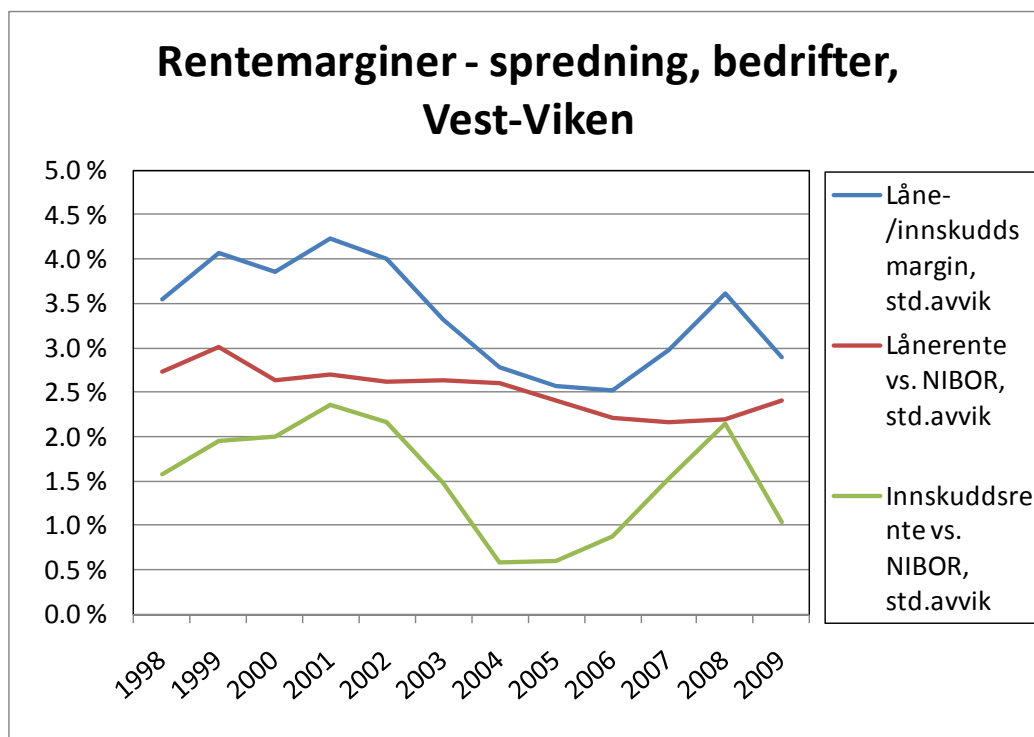
FIGUR 6-33

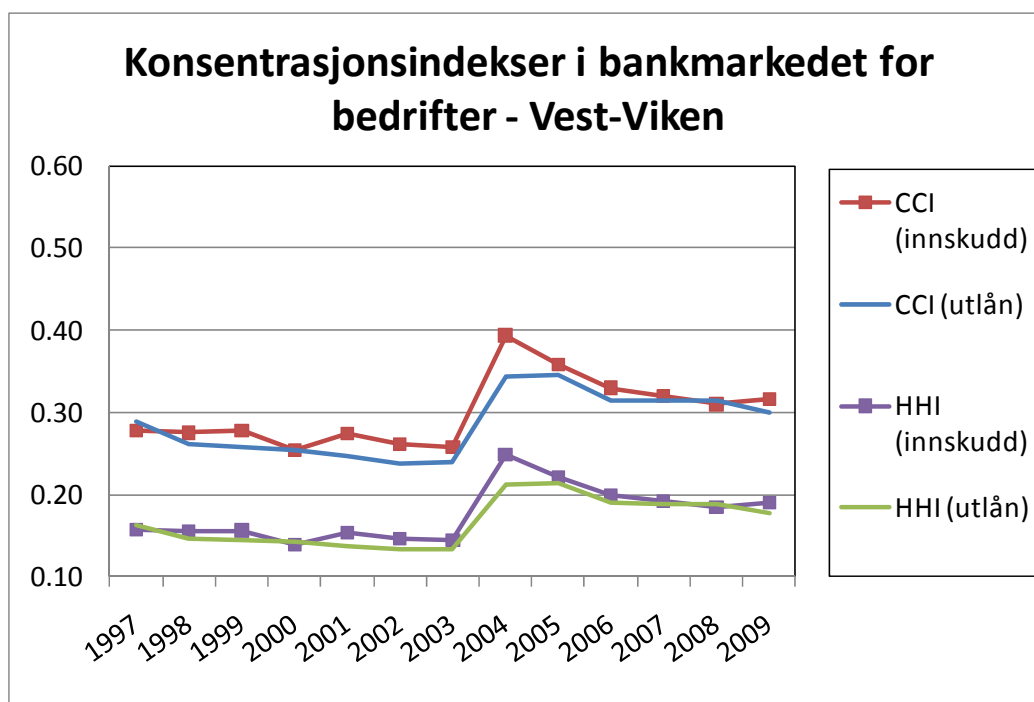
FIGUR 6-34

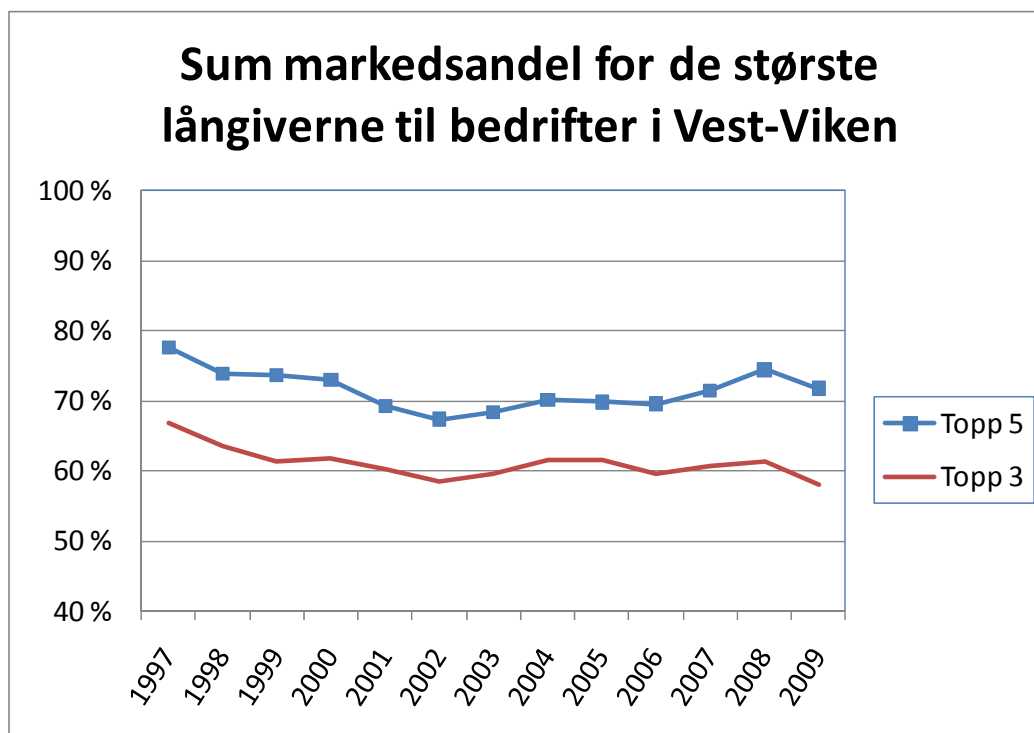
FIGUR 6-35

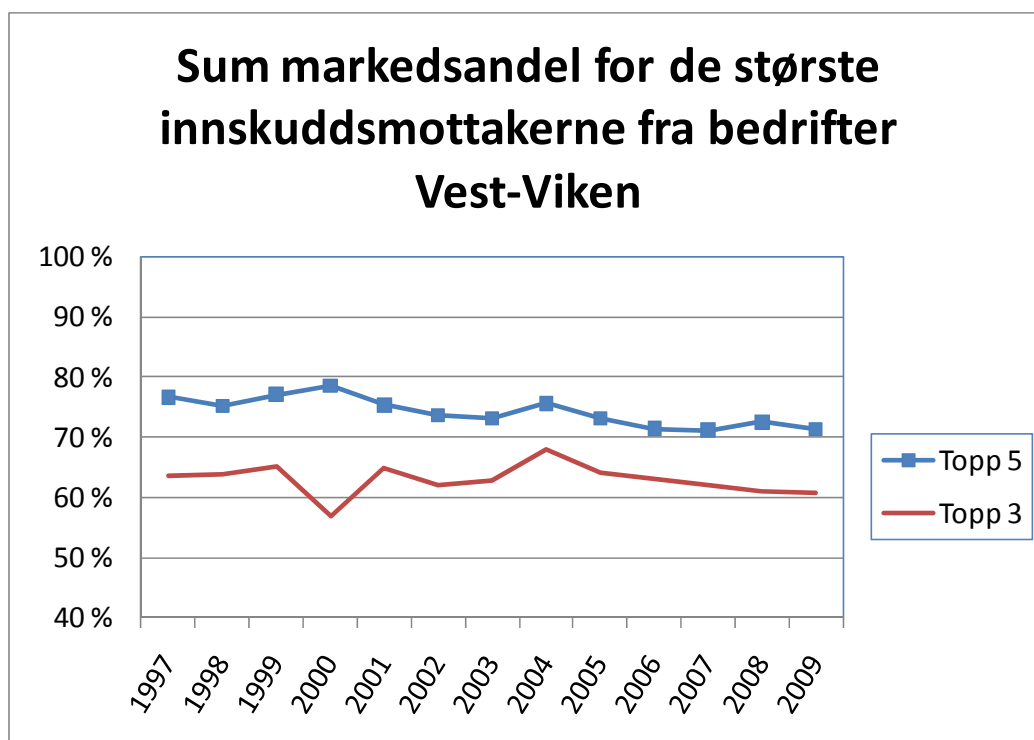
FIGUR 6-36

FIGUR 6-37

FIGUR 6-38

FIGUR 6-39

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Vest-Viken					
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	6 849	63.7%	63.7%	1-3	20 601	60.8%	60.8%		-4%
4	747	6.9%	70.6%	4	2 141	6.3%	67.1%		-9%
5	651	6.1%	76.7%	5	1 441	4.3%	71.4%		-30%
6	242	2.3%	78.9%	6	1 333	3.9%	75.3%		75%
7	223	2.1%	81.0%	7	1 194	3.5%	78.8%		70%
8	161	1.5%	82.5%	8	656	1.9%	80.8%		29%
9	156	1.4%	83.9%	9	551	1.6%	82.4%		12%
10	152	1.4%	85.3%	10	516	1.5%	83.9%		8%
Øvrige	1 577	14.7%		Øvrige	5 451	16.1%			10%
Total	10 759			Total	33 883			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	215%		10.0%
						Reell	144%		7.7%

Bedriftsutlån									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	13 290	66.9%	66.9%	1-3	35 537	58.2%	58.2%		-13%
4	1 120	5.6%	72.5%	4	4 174	6.8%	65.0%		21%
5	1 015	5.1%	77.6%	5	4 149	6.8%	71.8%		33%
6	419	2.1%	79.8%	6	1 939	3.2%	75.0%		50%
7	353	1.8%	81.5%	7	1 662	2.7%	77.7%		53%
8	253	1.3%	82.8%	8	1 454	2.4%	80.1%		87%
9	247	1.2%	84.0%	9	1 069	1.7%	81.8%		41%
10	233	1.2%	85.2%	10	1 023	1.7%	83.5%		43%
Øvrige	2 936	14.8%		Øvrige	10 095	16.5%			12%
Total	19 866			Total	61 100			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	208%		9.8%
						Reell	139%		7.5%

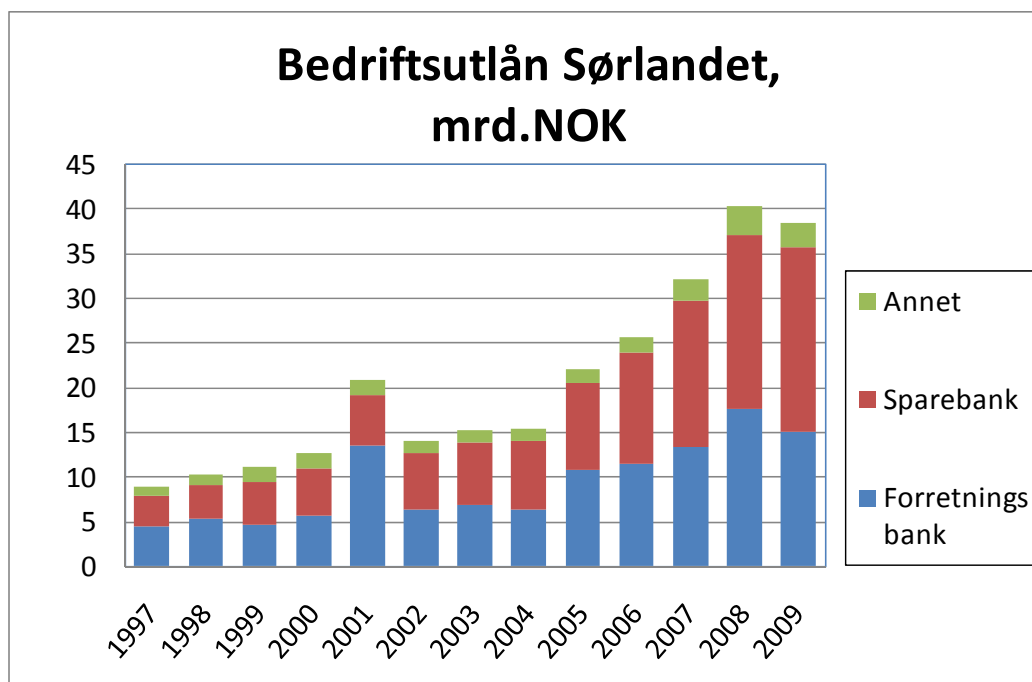
Sum saldi - Bedrifter									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	20 139	65.8%	65.8%	1-3	56 137	59.1%	59.1%		-10%
4	1 771	5.8%	71.5%	4	6 315	6.6%	65.8%		15%
5	1 762	5.8%	77.3%	5	5 481	5.8%	71.5%		0%
6	495	1.6%	78.9%	6	3 380	3.6%	75.1%		120%
7	481	1.6%	80.5%	7	2 648	2.8%	77.9%		78%
8	456	1.5%	82.0%	8	2 318	2.4%	80.3%		64%
9	408	1.3%	83.3%	9	1 524	1.6%	81.9%		20%
10	376	1.2%	84.5%	10	1 514	1.6%	83.5%		30%
Øvrige	4 736	15.5%		Øvrige	15 667	16.5%			7%
Total	30 625			Total	94 983			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	210%		9.9%
						Reell	141%		7.6%

Antall bedriftskunder									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	11 900	54.3%	54.3%	1-3	17 764	51.9%	51.9%		-4%
4	2 106	9.6%	63.9%	4	1 953	5.7%	57.6%		-41%
5	1 511	6.9%	70.8%	5	1 392	4.1%	61.7%		-41%
6	841	3.8%	74.6%	6	1 282	3.7%	65.4%		-2%
7	557	2.5%	77.2%	7	1 132	3.3%	68.7%		30%
8	390	1.8%	79.0%	8	729	2.1%	70.9%		20%
9	324	1.5%	80.4%	9	675	2.0%	72.8%		33%
10	297	1.4%	81.8%	10	625	1.8%	74.6%		35%
Øvrige	3 987	18.2%		Øvrige	8 678	25.4%			39%
Total	21 913			Total	34 230			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	56%		3.8%

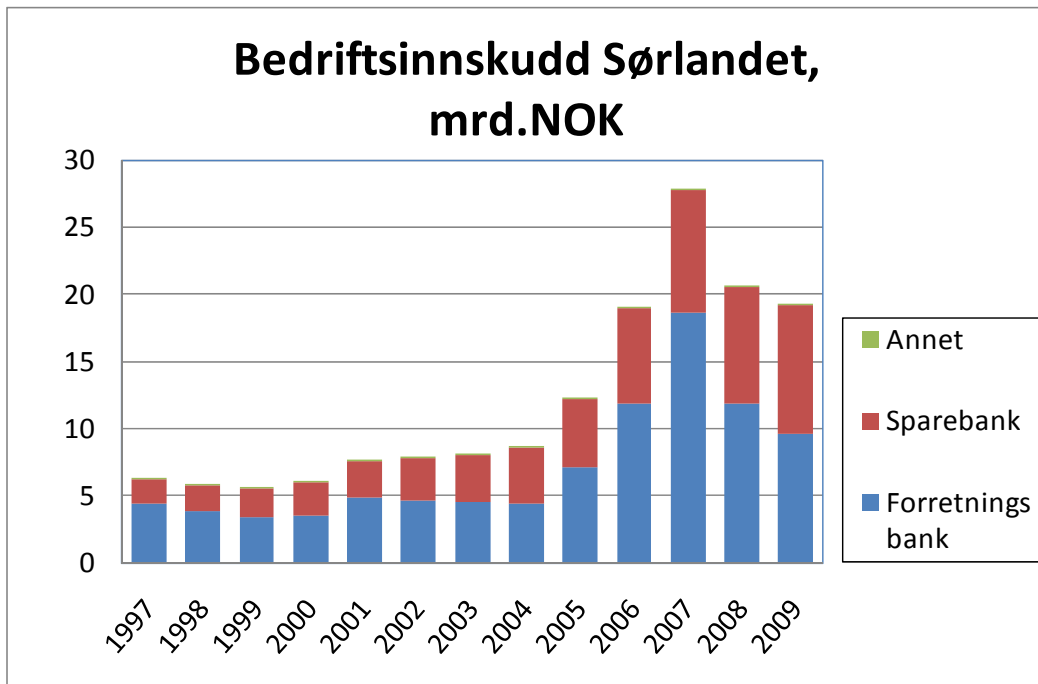
TABELL 6-5

6.1.5 SØRLANDET

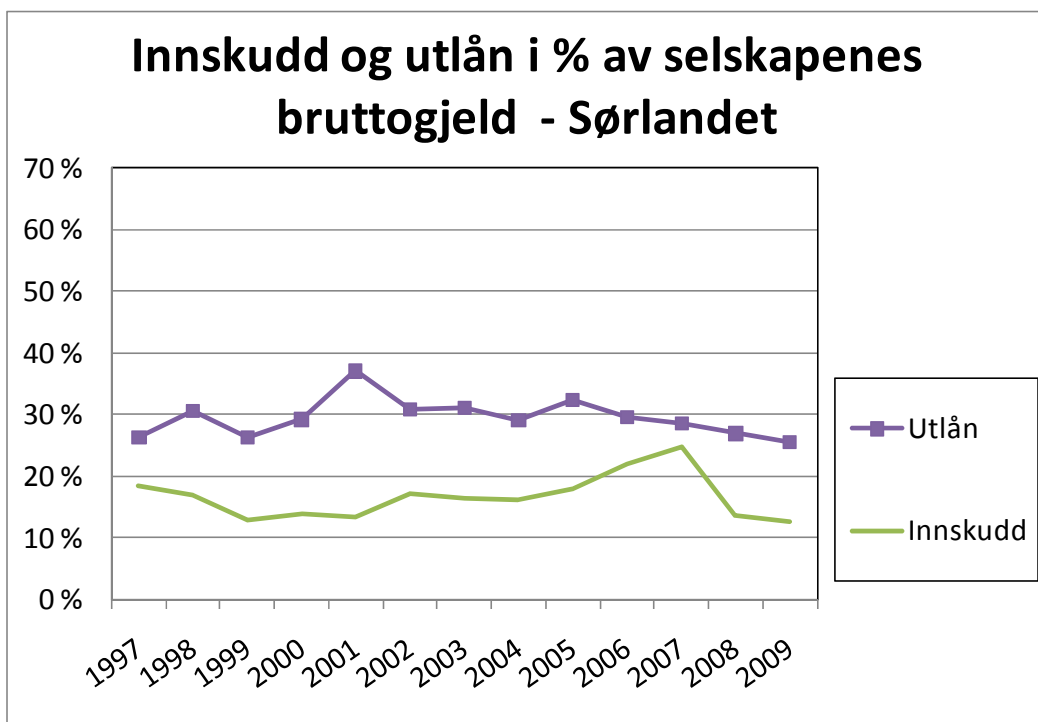
- Sørlandet utgjør 5 % av utlånsmarkedet og 4 % av innskuddsmarkedet i 2009. Utlånsveksten har vært klart større enn landsgjennomsnittet, men fra et lavt nivå. Innskuddsvolumet har vært omtrent flatt til 2004 for så å oppleve dramatisk vekst til 2007 og tilbakegang etterpå. Sparebankene har samlet over halvparten av utlånsmarkedet og nær halvparten av innskuddsmarkedet.
- Utlån betyr mer for selskapene enn landsgjennomsnittet og innskudd som andel av brutto gjeld er også høyt, selv om begge måltall faller.
- Rentemarginene er noe mindre enn landsgjennomsnittet, men gjennomsnittet svinger samtidig en god del mer. Standardavviket rundt gjennomsnittene er noe lavere, svinger mindre og er fallende sammenlignet med andre landsdeler.
- Markedskonsentrasjonen er klart fallende over hele perioden og for alle måltall, bortsett fra for markedsandelene for Topp 5 innskuddsbanker. Konsentrasjonen er i 2009 blant de laveste i landet.
- Markedsstrukturtabellen viser også at omtrent alle andre banker enn Topp 3 har økende relativ markedsandel.

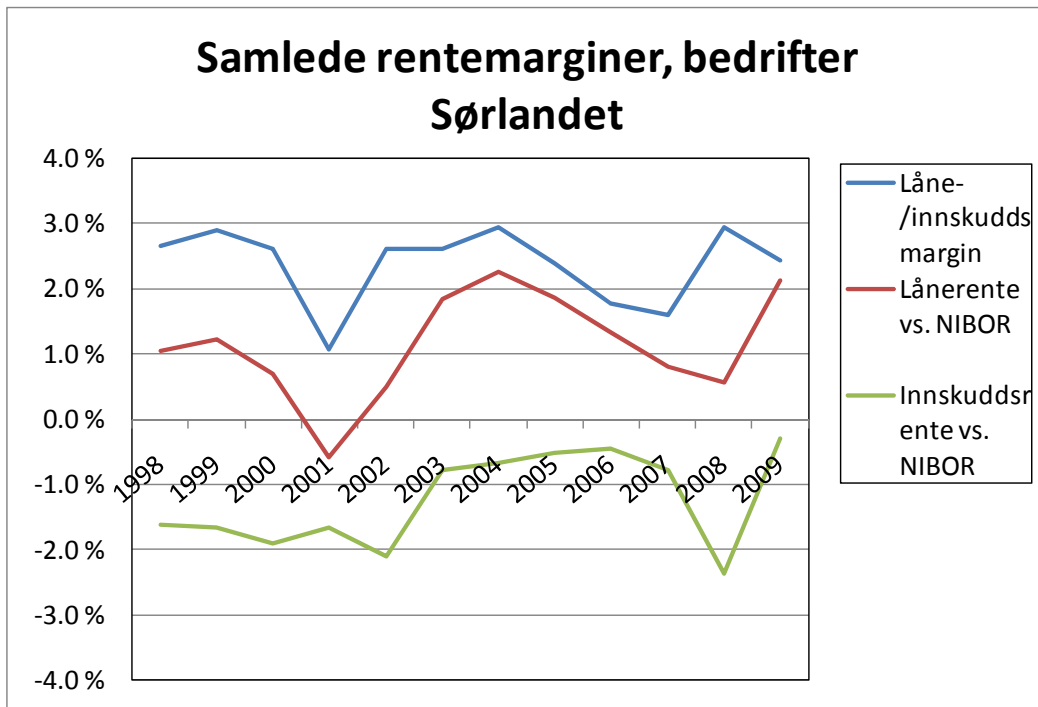
FIGUR 6-40

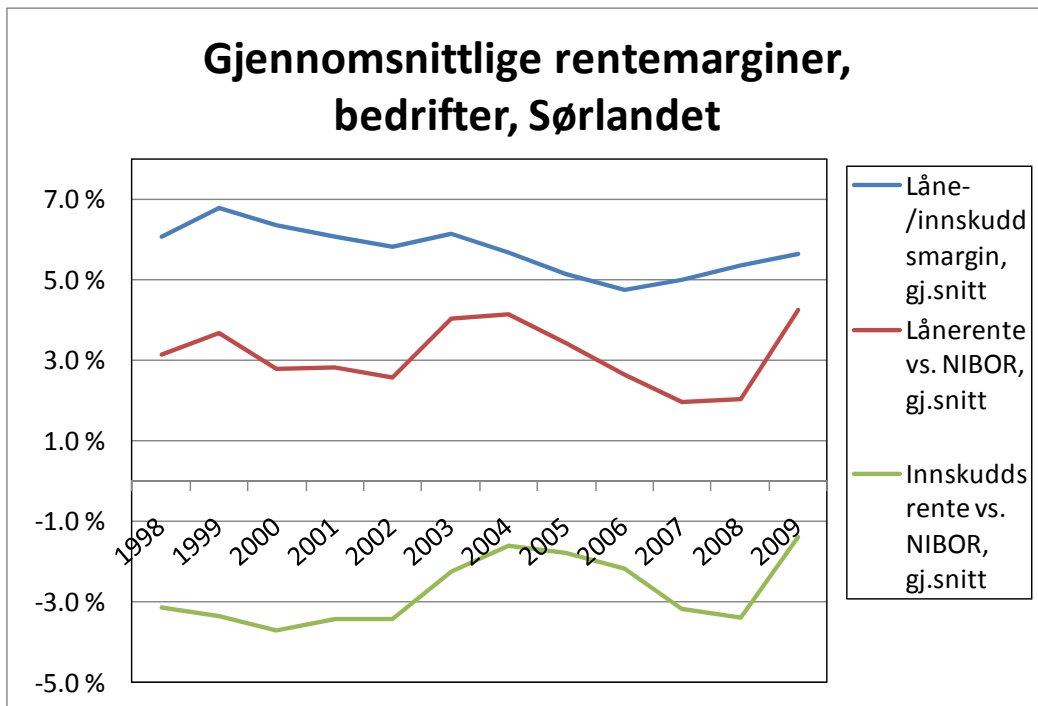
FIGUR 6-41.

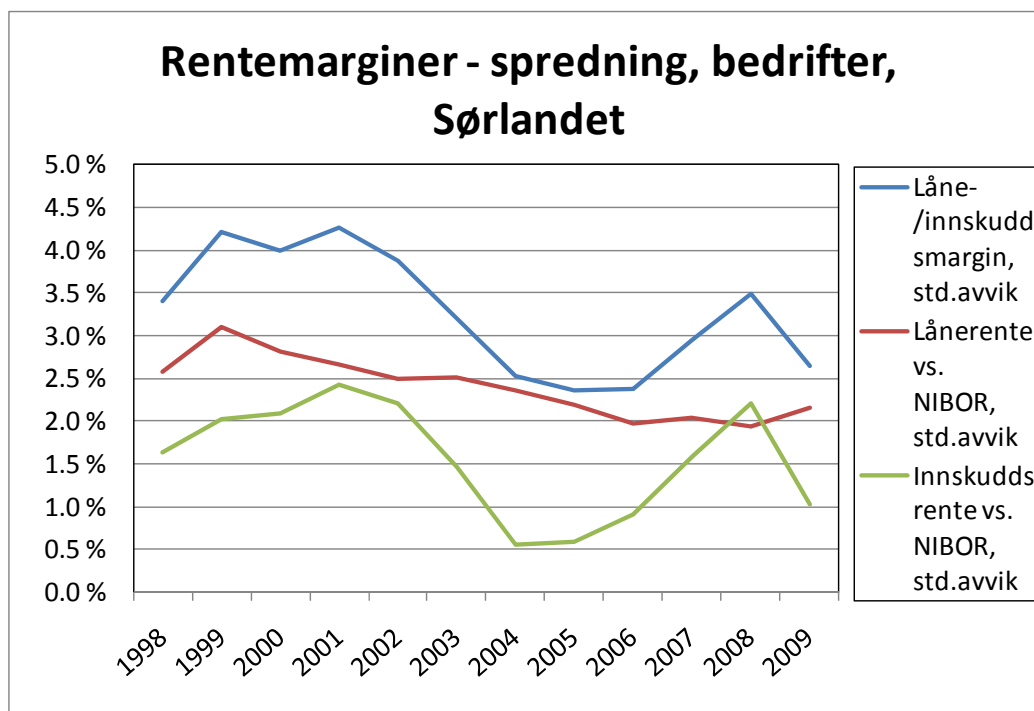
FIGUR 6-42

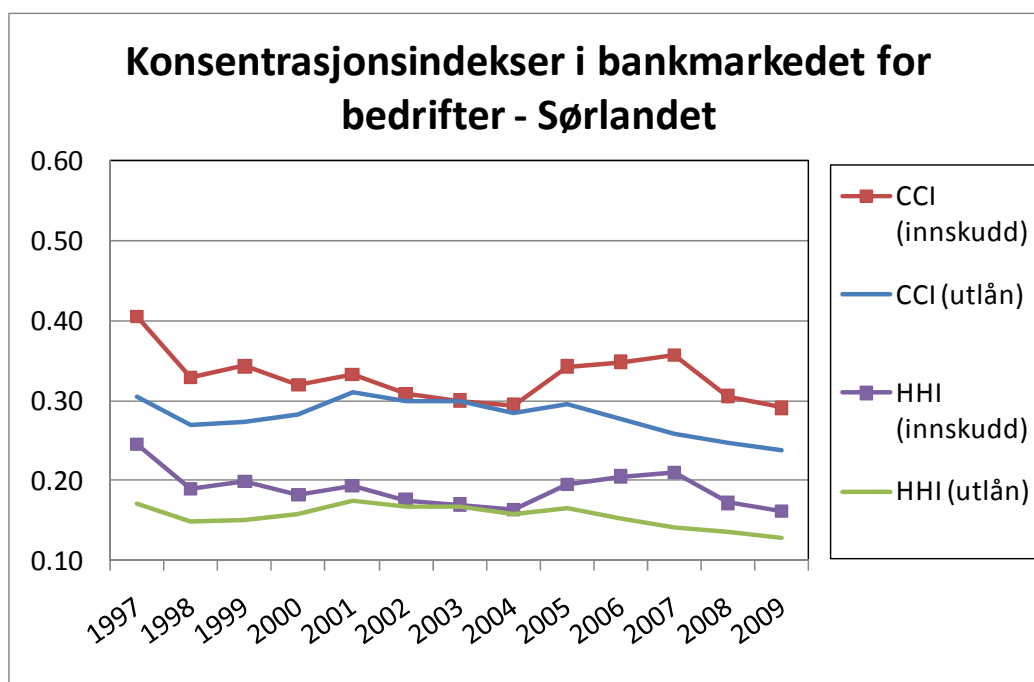
FIGUR 6-43

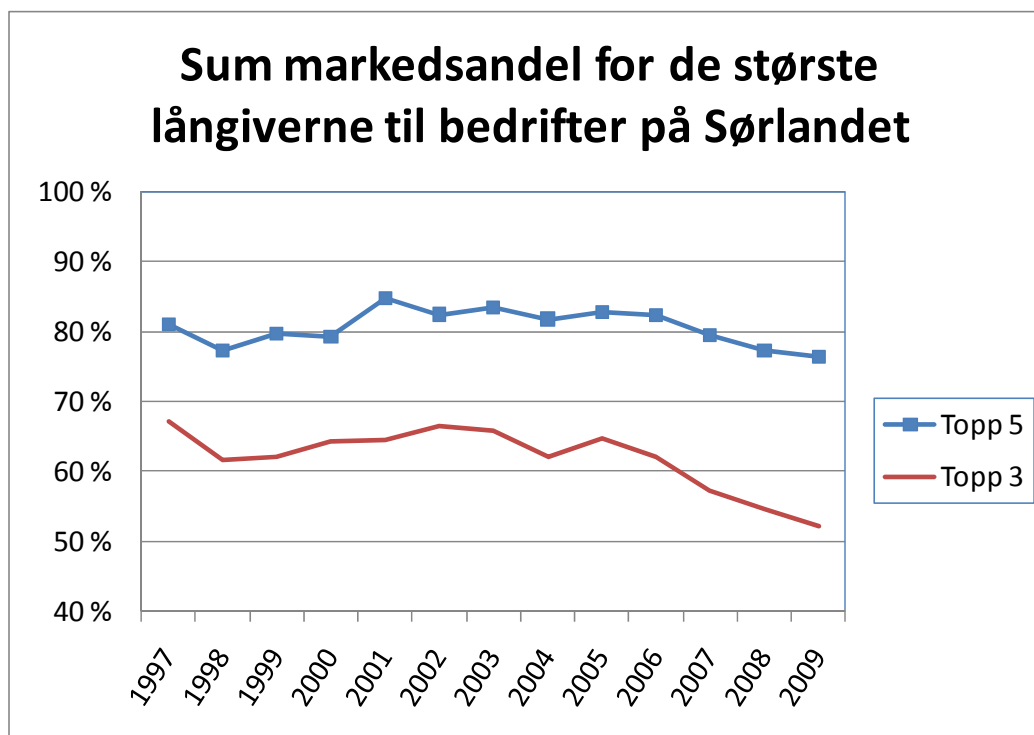
FIGUR 6-44

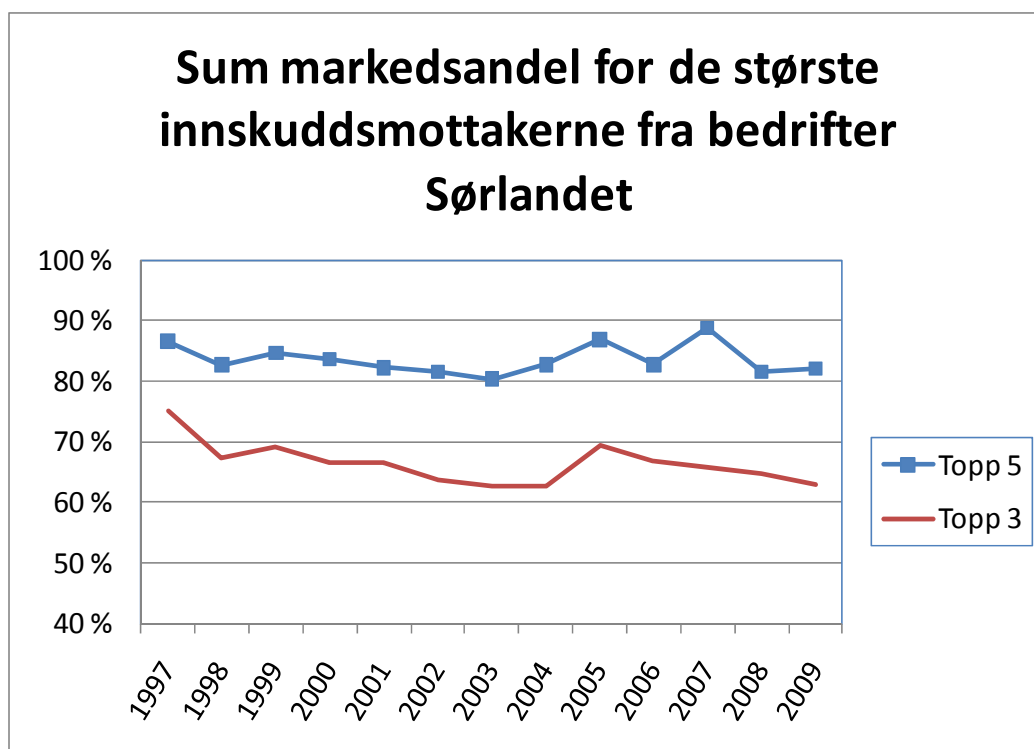
FIGUR 6-45

FIGUR 6-46

FIGUR 6-47

FIGUR 6-48

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Sørlandet				Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	4 679	75.1%	75.1%	1-3	12 089	62.9%	62.9%		-16%
4	556	8.9%	84.1%	4	3 019	15.7%	78.7%		76%
5	155	2.5%	86.6%	5	649	3.4%	82.0%		36%
6	131	2.1%	88.7%	6	530	2.8%	84.8%		31%
7	99	1.6%	90.2%	7	504	2.6%	87.4%		65%
8	82	1.3%	91.6%	8	316	1.6%	89.1%		24%
9	59	1.0%	92.5%	9	281	1.5%	90.5%		54%
10	59	0.9%	93.5%	10	268	1.4%	91.9%		48%
Øvrige	407	6.5%		Øvrige	1 551	8.1%			24%
Total	6 227			Total	19 206			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	208%		9.8%
						Reell	139%		7.5%

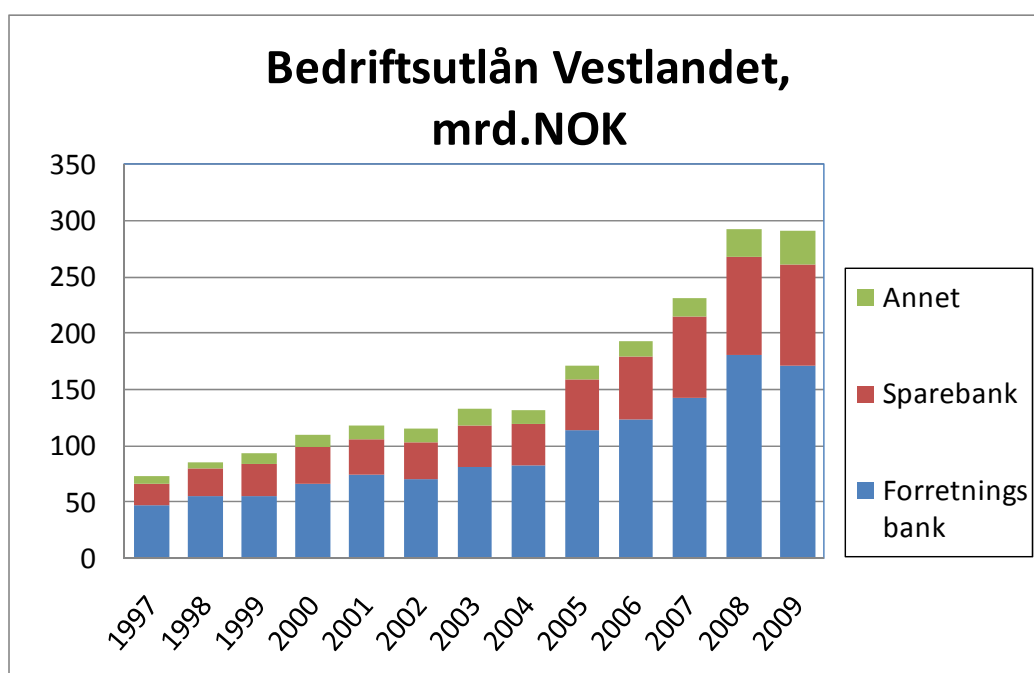
Bedriftsutlån								Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	5 982	67.1%	67.1%	1-3	20 093	52.3%	52.3%		-22%
4	922	10.3%	77.4%	4	5 911	15.4%	67.7%		49%
5	313	3.5%	80.9%	5	3 347	8.7%	76.4%		148%
6	286	3.2%	84.1%	6	2 084	5.4%	81.8%		69%
7	230	2.6%	86.7%	7	1 711	4.5%	86.3%		73%
8	187	2.1%	88.8%	8	847	2.2%	88.5%		5%
9	173	1.9%	90.8%	9	560	1.5%	89.9%		-25%
10	112	1.3%	92.0%	10	558	1.5%	91.4%		15%
Øvrige	711	8.0%		Øvrige	3 318	8.6%			8%
Total	8 916			Total	38 428			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	331%		12.9%
						Reell	235%		10.6%

Sum saldi - Bedrifter								Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	10 661	70.4%	70.4%	1-3	31 289	54.3%	54.3%		-23%
4	1 478	9.8%	80.2%	4	9 822	17.0%	71.3%		75%
5	364	2.4%	82.6%	5	3 851	6.7%	78.0%		178%
6	304	2.0%	84.6%	6	2 365	4.1%	82.1%		104%
7	295	1.9%	86.5%	7	1 711	3.0%	85.1%		52%
8	287	1.9%	88.4%	8	1 377	2.4%	87.5%		26%
9	258	1.7%	90.1%	9	1 208	2.1%	89.6%		23%
10	221	1.5%	91.6%	10	874	1.5%	91.1%		4%
Øvrige	1 275	8.4%		Øvrige	5 137	8.9%			6%
Total	15 143			Total	57 634			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	281%		11.8%
						Reell	195%		9.4%

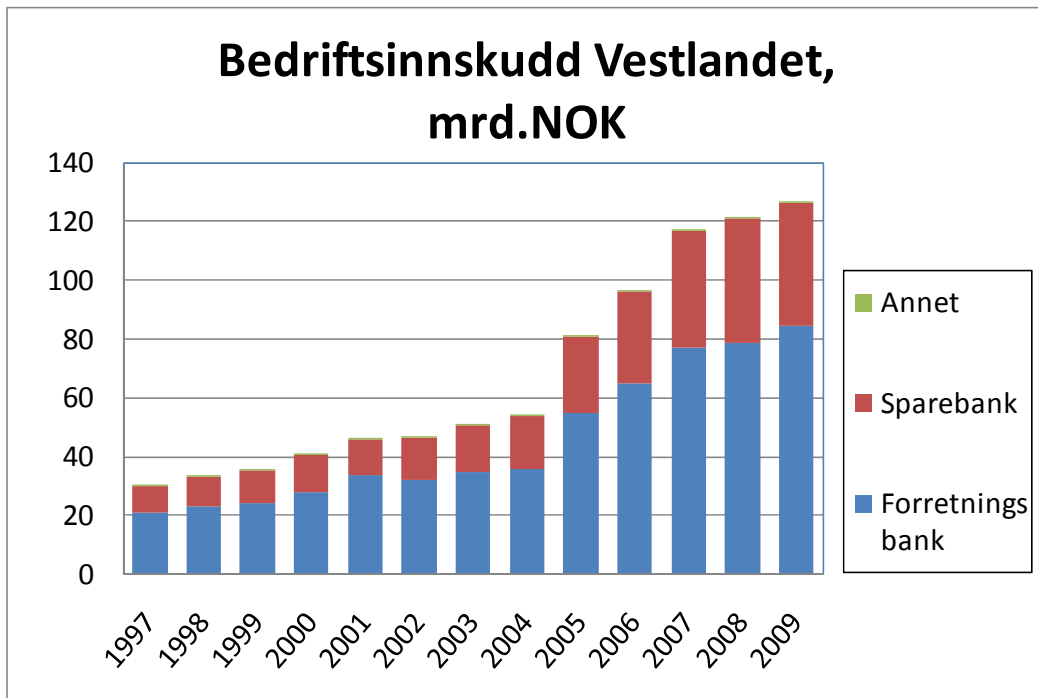
Antall bedriftskunder								Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	4 654	55.1%	55.1%	1-3	8 153	50.3%	50.3%		-9%
4	1 318	15.6%	70.7%	4	2 355	14.5%	64.9%		-7%
5	928	11.0%	81.7%	5	1 048	6.5%	71.4%		-41%
6	154	1.8%	83.5%	6	617	3.8%	75.2%		109%
7	148	1.8%	85.3%	7	566	3.5%	78.7%		99%
8	135	1.6%	86.9%	8	377	2.3%	81.0%		46%
9	116	1.4%	88.3%	9	362	2.2%	83.2%		63%
10	103	1.2%	89.5%	10	306	1.9%	85.1%		55%
Øvrige	889	10.5%		Øvrige	2 412	14.9%			41%
Total	8 445			Total	16 196			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	92%		5.6%

6.1.6 VESTLANDET

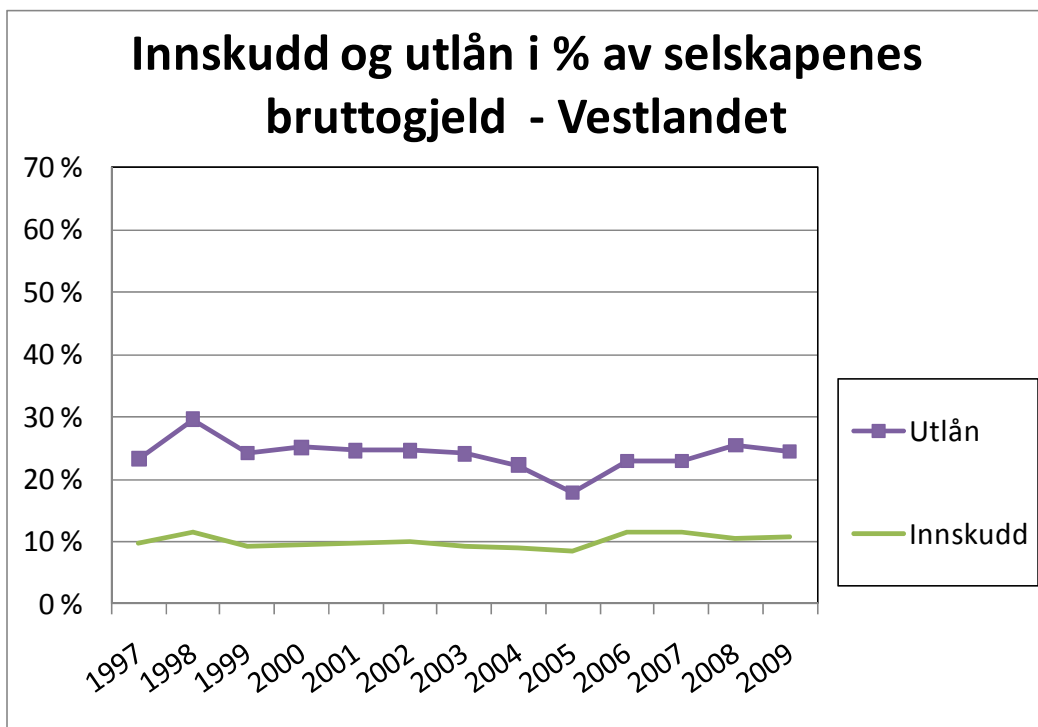
- Vestlandet er nest største bank-landsdelen i landet med 34 % av utlånsvolumet og 30 % av innskuddsvolumet. Veksten på begge produkter har vært vesentlig større enn landsgjennomsnittet. Veksten har vært forholdsvis jevn og det er kun marginal tilbakegang i utlån fra 2008-2009.
- Banklån og -innskudd har en gjennomsnittlig og stabil betydning for bedriftene på Vestlandet.
- Rentemarginene er mindre, de er fallende over perioden, og gjennomsnittet svinger noe mindre, sammenlignet med landsgjennomsnittet. Standardavviket for rentemarginene er lavere enn landsgjennomsnittet over hele perioden.
- Markedskonsentrasjonen er på et moderat nivå, men har vært noe økende over perioden. Markedsandelsgrafen viser at Topp 3 bankene har mistet markedsandeler på utlån siden 2005.
- Markedsstrukturtabellen viser at over perioden har Topp 3 bankene marginalt økt sin andel av innskuddene, men tapt noe av utlånene der de også er på et vesentlig lavere nivå. Bortsett fra på innskudd så har andre aktører blant Topp 10 bankene stort sett økt sine relative markedsandeler.

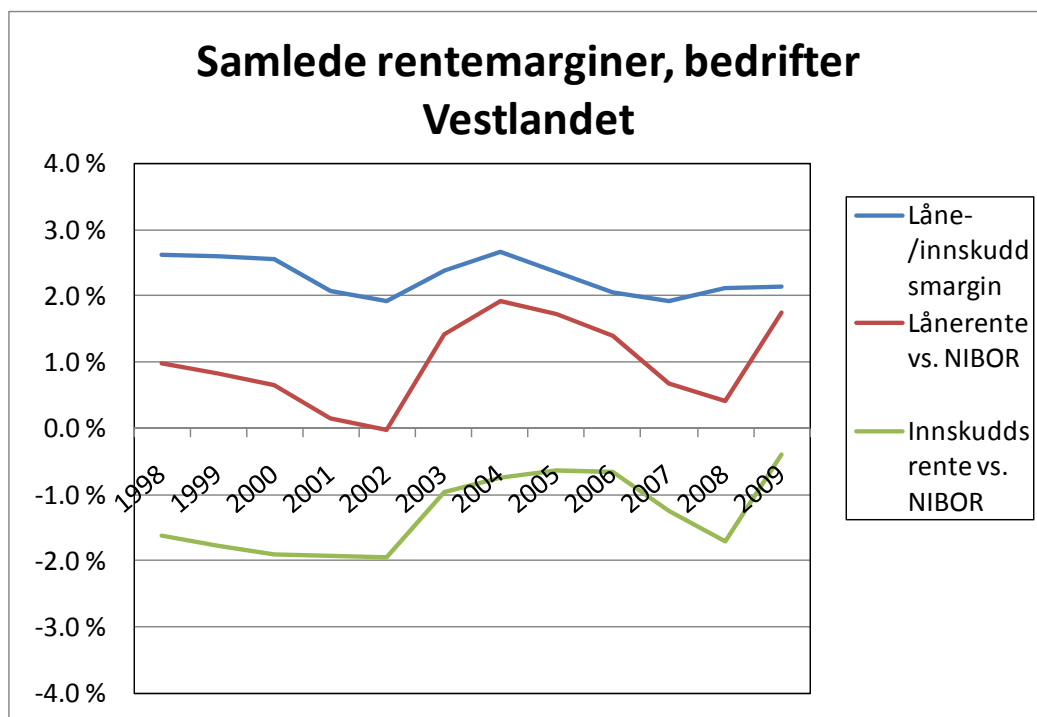
FIGUR 6-49

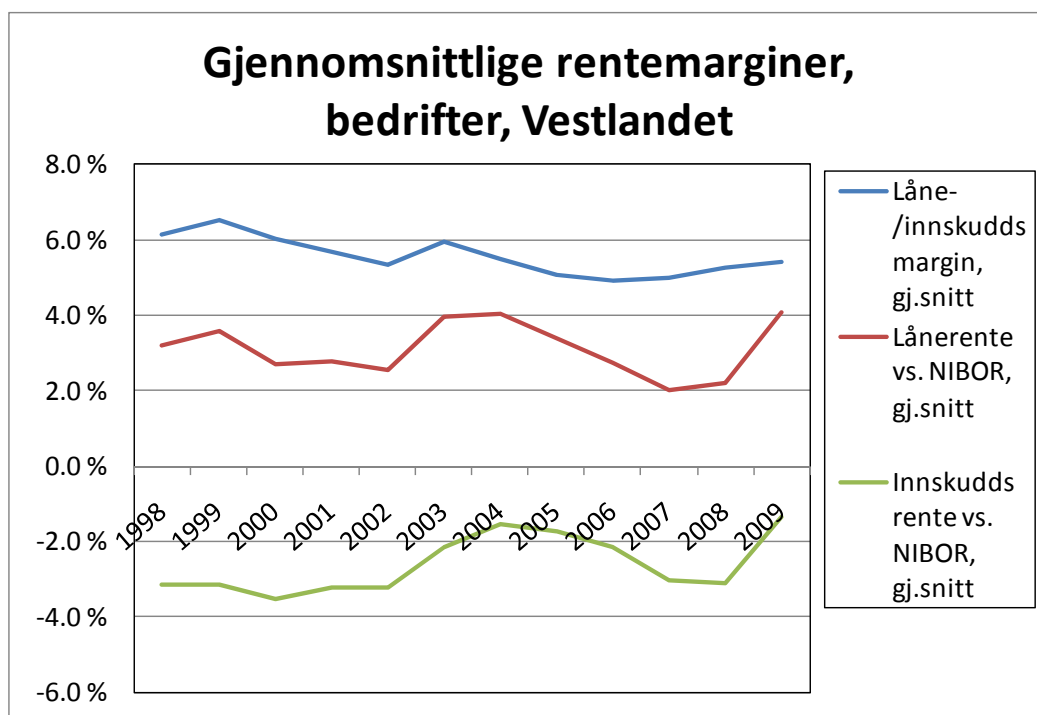
FIGUR 6-50

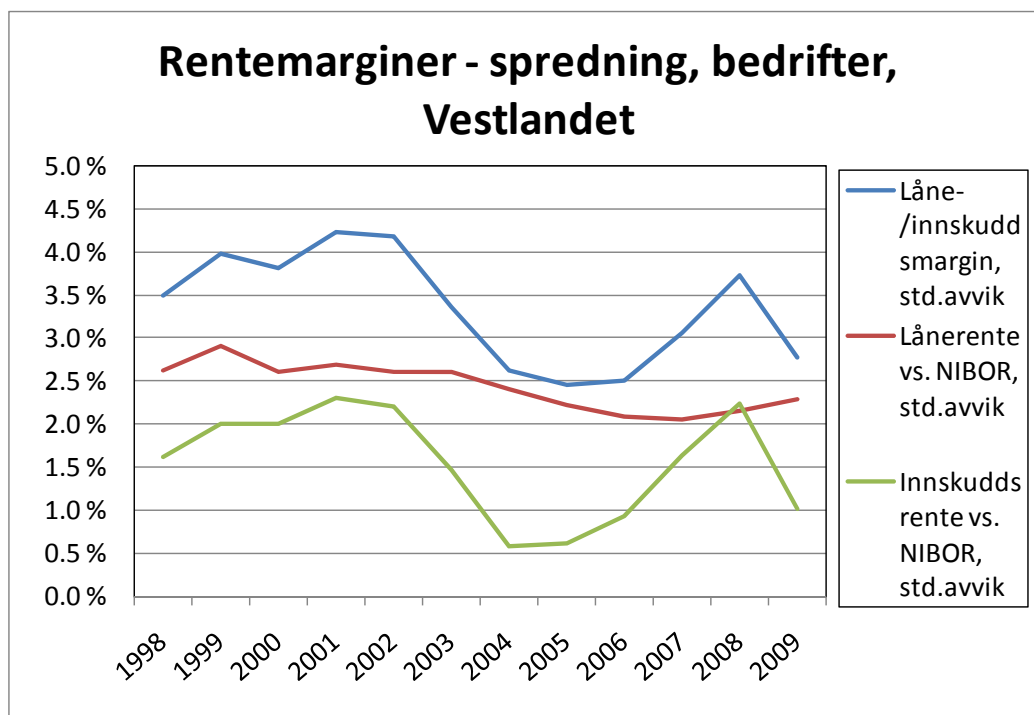
FIGUR 6-51

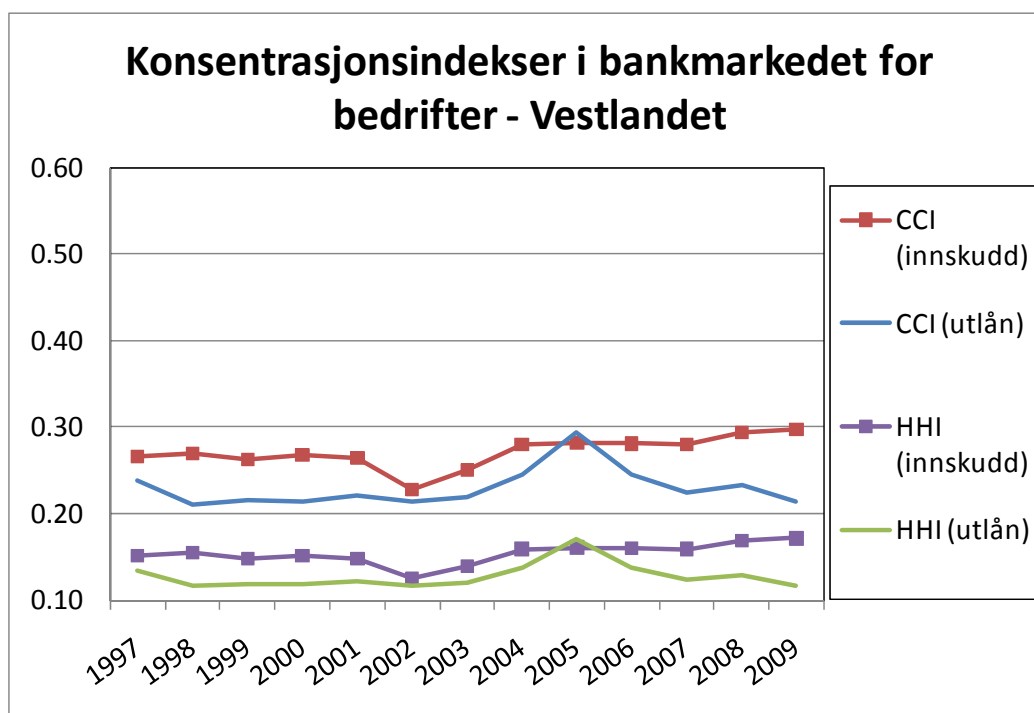
FIGUR 6-52

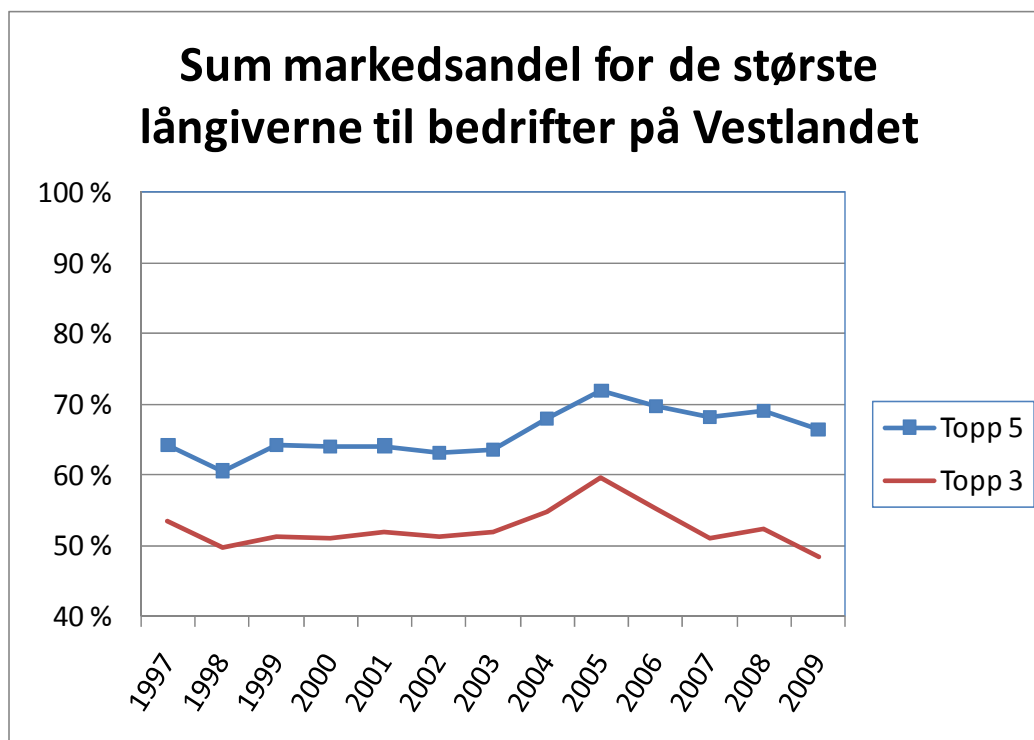
FIGUR 6-53

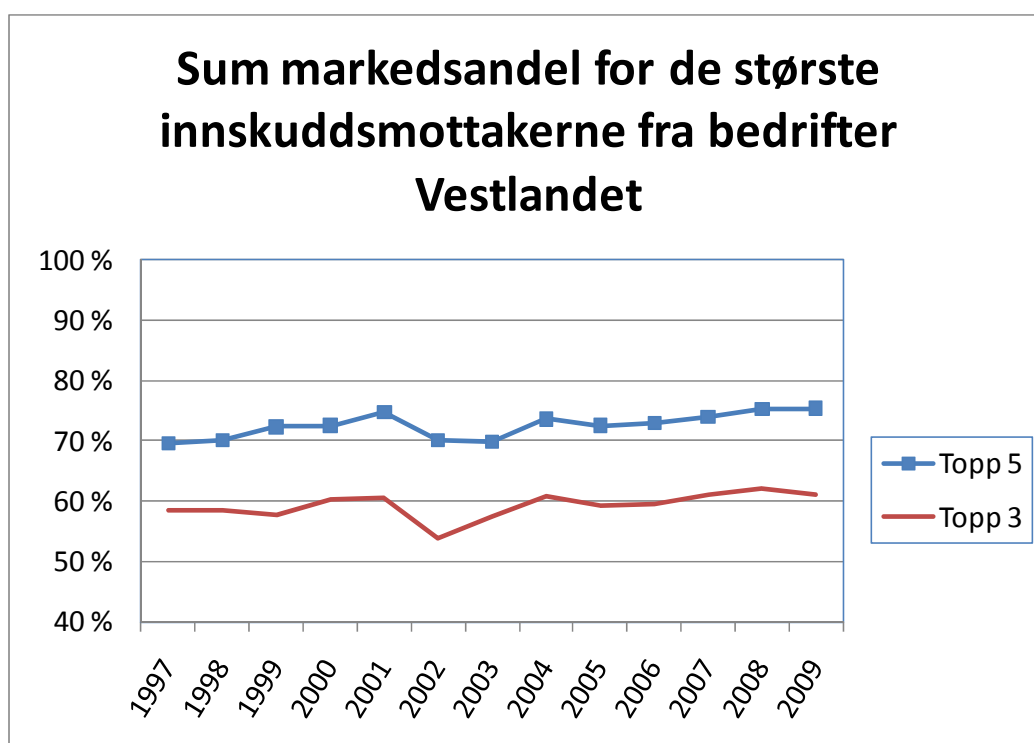
FIGUR 6-54

FIGUR 6-55.

FIGUR 6-56

FIGUR 6-57

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Vestlandet					
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	17 718	58.6%	58.6%	1-3	77 108	61.0%	61.0%	4%	
4	1 667	5.5%	64.1%	4	9 579	7.6%	68.6%	38%	
5	1 658	5.5%	69.6%	5	8 584	6.8%	75.4%	24%	
6	1 423	4.7%	74.3%	6	7 009	5.5%	80.9%	18%	
7	1 325	4.4%	78.7%	7	5 112	4.0%	84.9%	-8%	
8	743	2.5%	81.1%	8	2 589	2.0%	87.0%	-17%	
9	724	2.4%	83.5%	9	2 582	2.0%	89.0%	-15%	
10	613	2.0%	85.5%	10	1 880	1.5%	90.5%	-27%	
Øvrige	4 377	14.5%		Øvrige	11 976	9.5%		-35%	
Total	30 246			Total	126 421			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	318%	12.7%	
						Reell	224%	10.3%	

Bedriftsutlån								Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	38 836	53.4%	53.4%	1-3	140 986	48.4%	48.4%	-9%	
4	4 172	5.7%	59.2%	4	26 462	9.1%	57.5%	58%	
5	3 690	5.1%	64.3%	5	25 960	8.9%	66.4%	75%	
6	3 236	4.5%	68.7%	6	23 156	7.9%	74.3%	78%	
7	3 185	4.4%	73.1%	7	18 152	6.2%	80.6%	42%	
8	2 994	4.1%	77.2%	8	10 148	3.5%	84.0%	-15%	
9	1 743	2.4%	79.6%	9	10 019	3.4%	87.5%	43%	
10	1 723	2.4%	82.0%	10	7 914	2.7%	90.2%	15%	
Øvrige	13 089	18.0%		Øvrige	28 574	9.8%		-46%	
Total	72 669			Total	291 372			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	301%	12.3%	
						Reell	211%	9.9%	

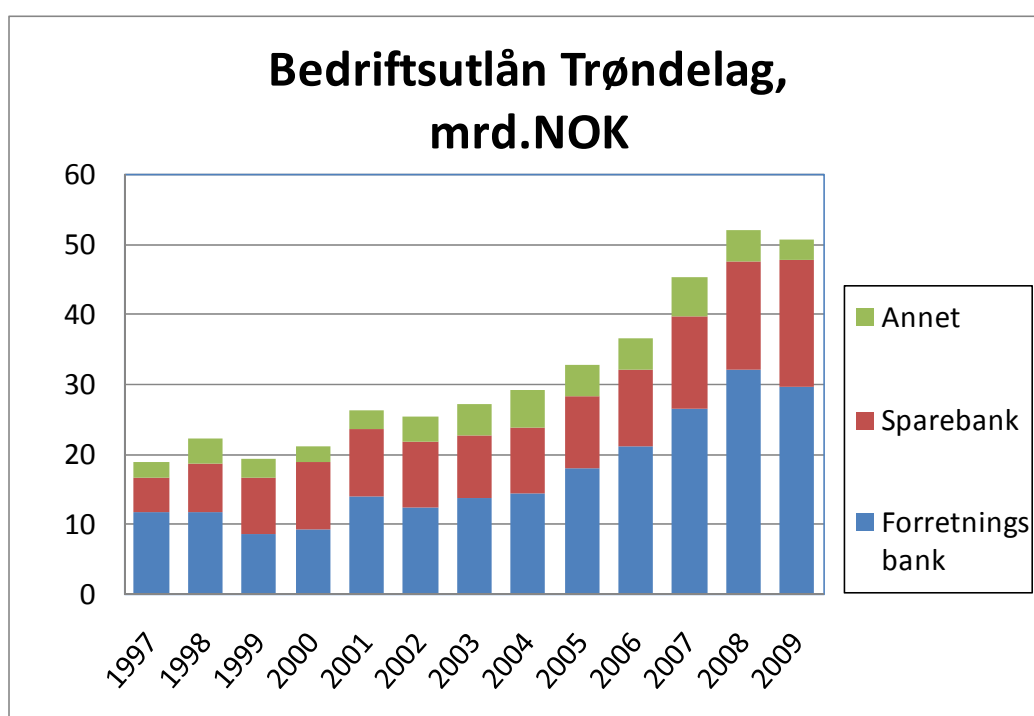
Sum saldi - Bedrifter								Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	56 554	55.0%	55.0%	1-3	218 094	52.2%	52.2%	-5%	
4	5 595	5.4%	60.4%	4	33 471	8.0%	60.2%	47%	
5	5 015	4.9%	65.3%	5	31 740	7.6%	67.8%	56%	
6	4 903	4.8%	70.0%	6	27 732	6.6%	74.4%	39%	
7	4 843	4.7%	74.7%	7	25 960	6.2%	80.7%	32%	
8	3 737	3.6%	78.4%	8	15 131	3.6%	84.3%	0%	
9	2 447	2.4%	80.7%	9	11 422	2.7%	87.0%	15%	
10	1 768	1.7%	82.5%	10	10 504	2.5%	89.5%	46%	
Øvrige	18 053	17.5%		Øvrige	43 738	10.5%		-40%	
Total	102 915			Total	417 793			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	306%	12.4%	
						Reell	215%	10.0%	

Antall bedriftskunder								Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	18 988	45.3%	45.3%	1-3	29 451	41.5%	41.5%	-8%	
4	3 471	8.3%	53.5%	4	7 408	10.4%	51.9%	26%	
5	3 347	8.0%	61.5%	5	5 956	8.4%	60.3%	5%	
6	2 230	5.3%	66.8%	6	3 666	5.2%	65.5%	-3%	
7	1 930	4.6%	71.4%	7	3 037	4.3%	69.8%	-7%	
8	1 631	3.9%	75.3%	8	2 472	3.5%	73.3%	-10%	
9	843	2.0%	77.3%	9	2 346	3.3%	76.6%	65%	
10	827	2.0%	79.3%	10	1 820	2.6%	79.1%	30%	
Øvrige	8 693	20.7%		Øvrige	14 807	20.9%		1%	
Total	41 960			Total	70 963			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	69%	4.5%	

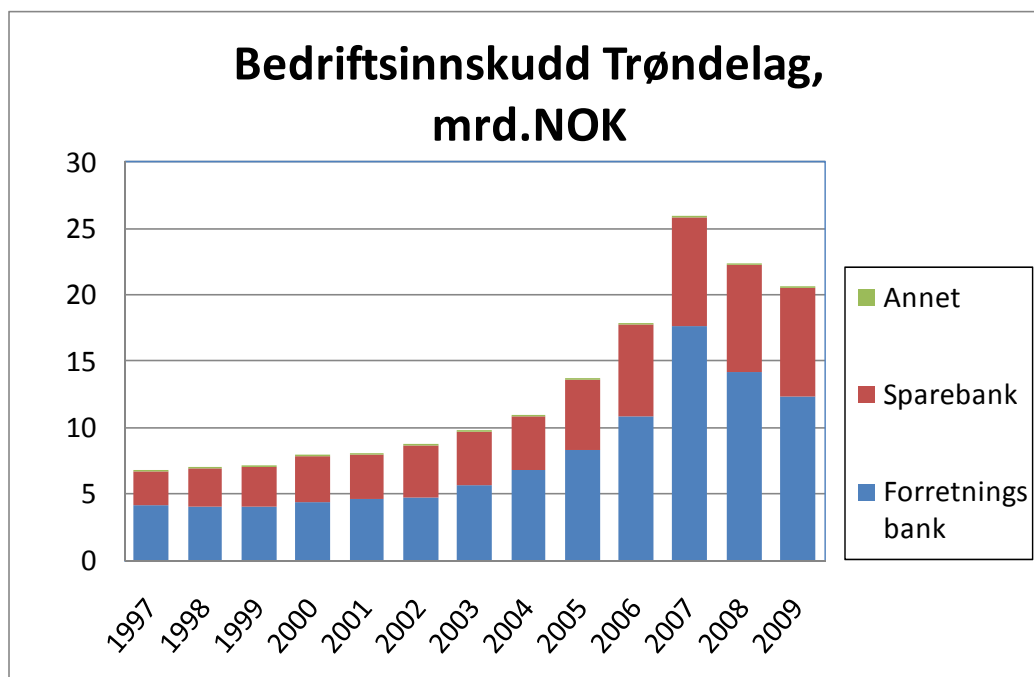
TABELL 6-7

6.1.7 TRØNDELAG

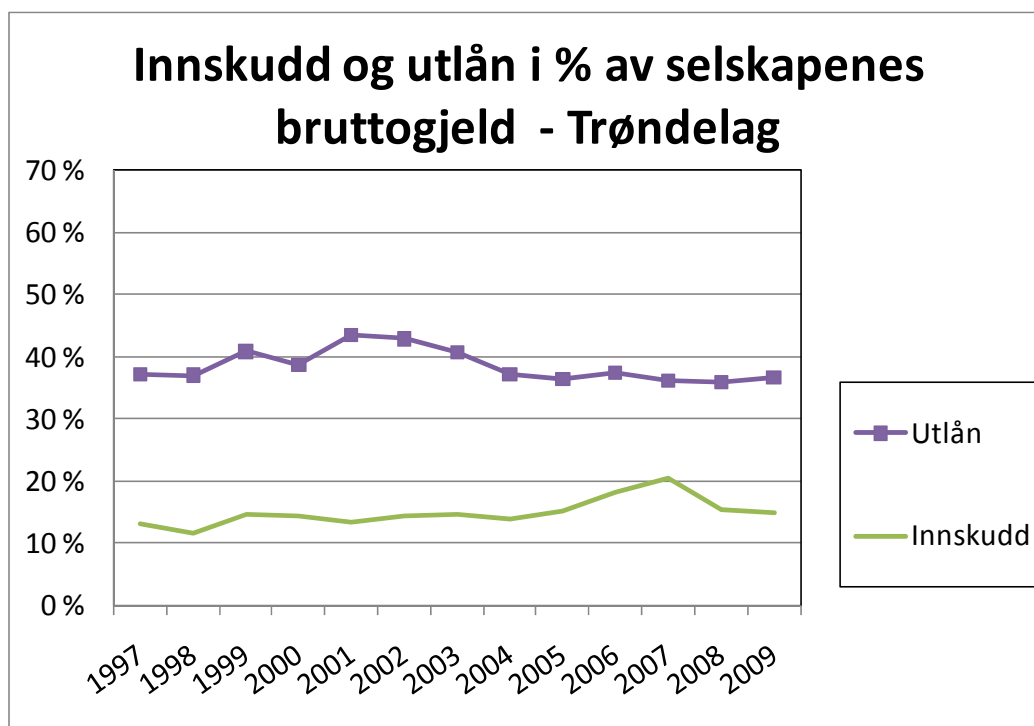
- Trøndelag utgjør 6 % av utlånsmarkedet og 5 % av innskuddsmarkedet og har hatt en jevn vekst på nivå med landsgjennomsnittet. Innskuddsvolumet har falt vesentlig fra 2007, mens utlånsvolumet bare har hatt en mindre reduksjon.
- Banklån utgjør en stor og stabil del av bedriftenes bruttogjeld.
- Rentemarginene er noe høyere enn landsgjennomsnittet, men standardavvikene er lavere og faller noe mer enn i andre landsdeler.
- Markedskonsentrasjonen stabil og fallende fra 2007.
- Markedsstrukturtabellen viser en liten økning i relativ markedsandel for Topp 3 bankene, mens særlig de fra rank 5/6 og nedover har til dels store reduksjoner i sine markedsandeler.

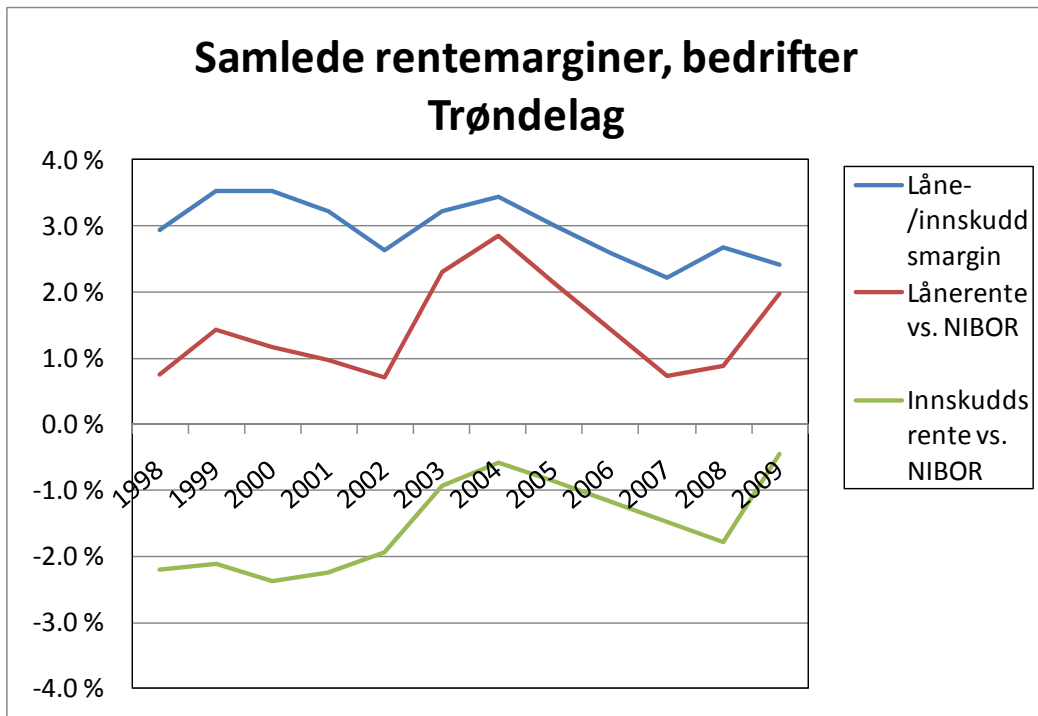
FIGUR 6-58

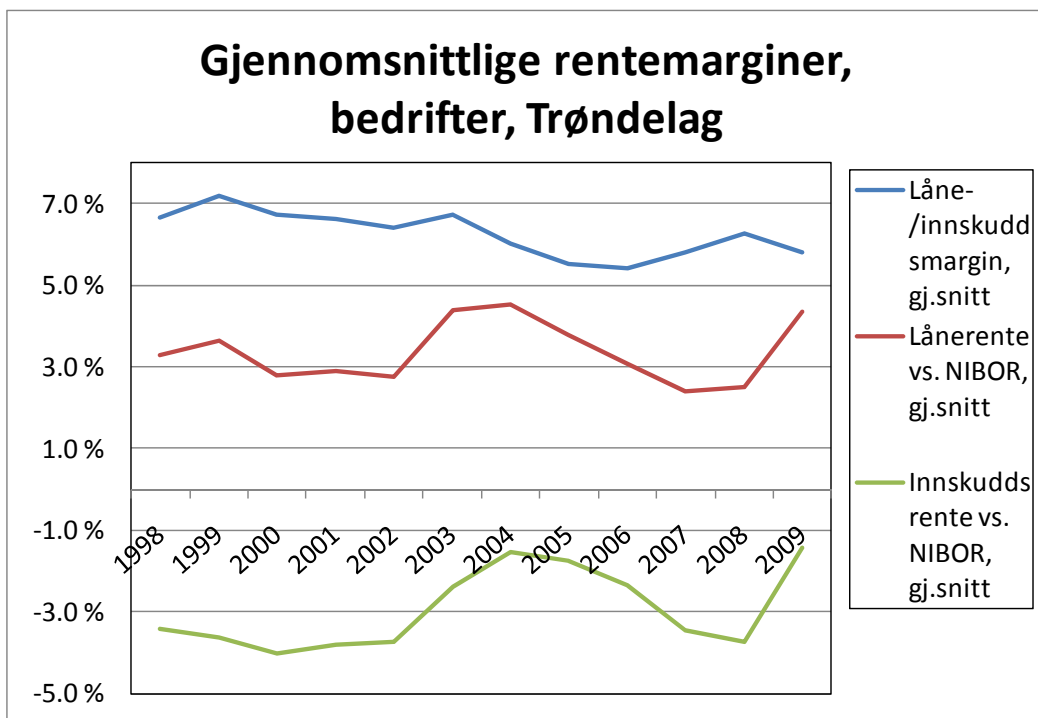
FIGUR 6-59

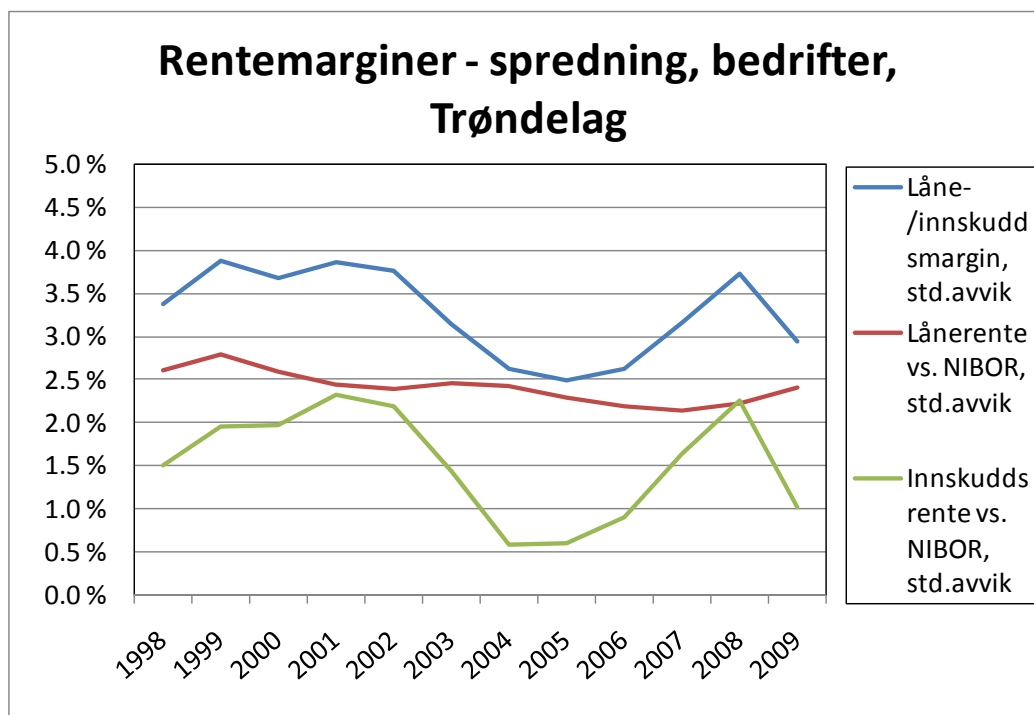
FIGUR 6-60

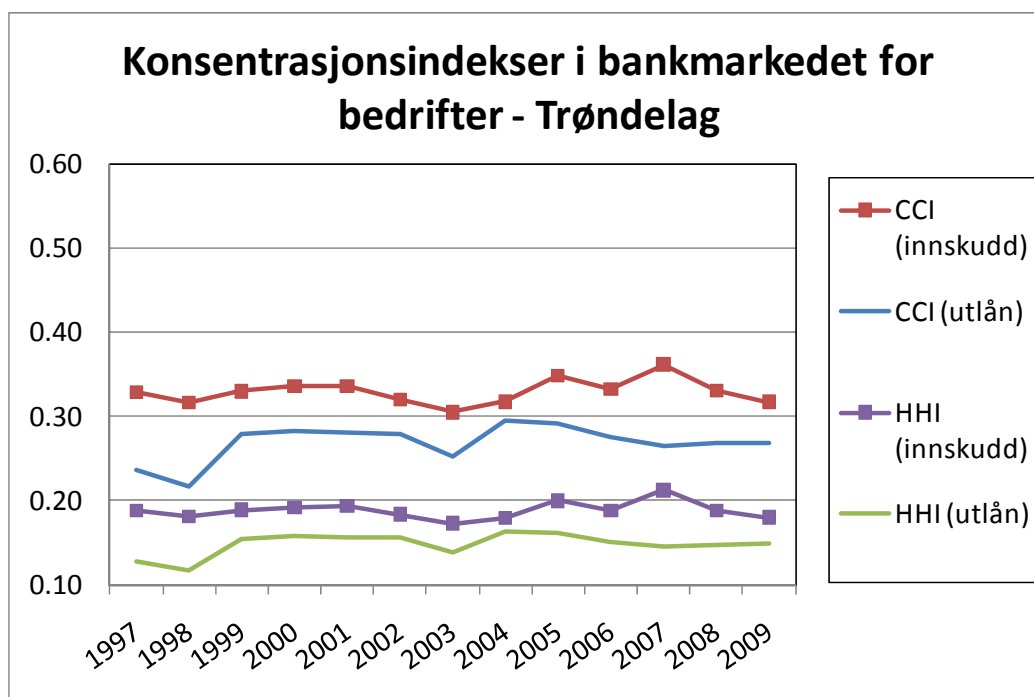
FIGUR 6-61

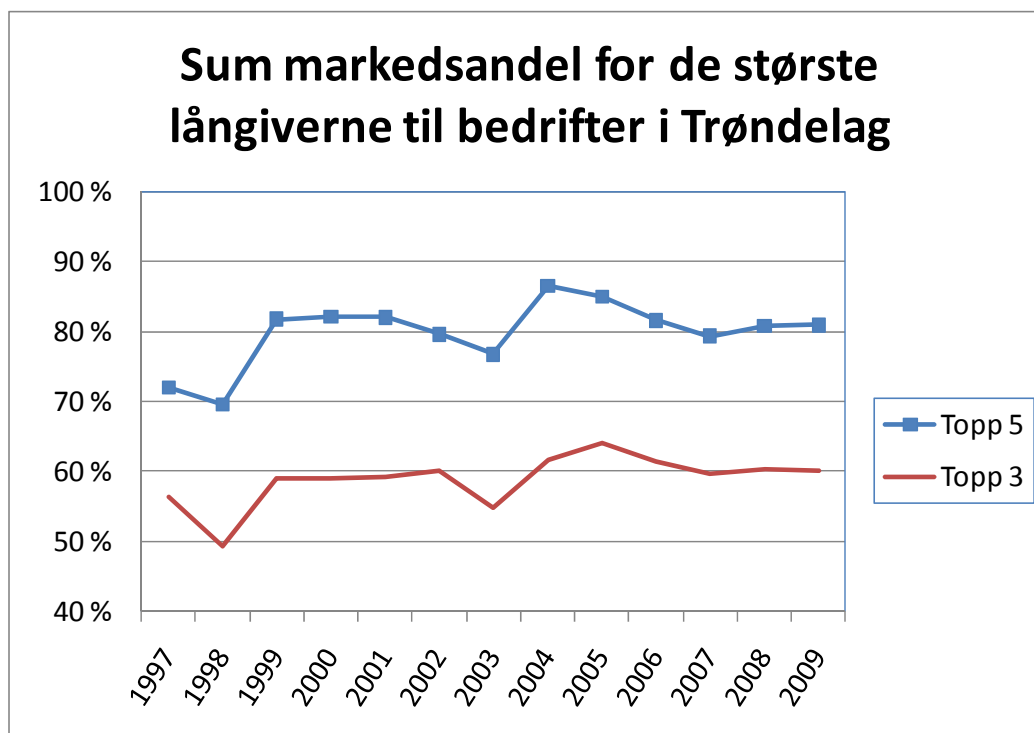
FIGUR 6-62

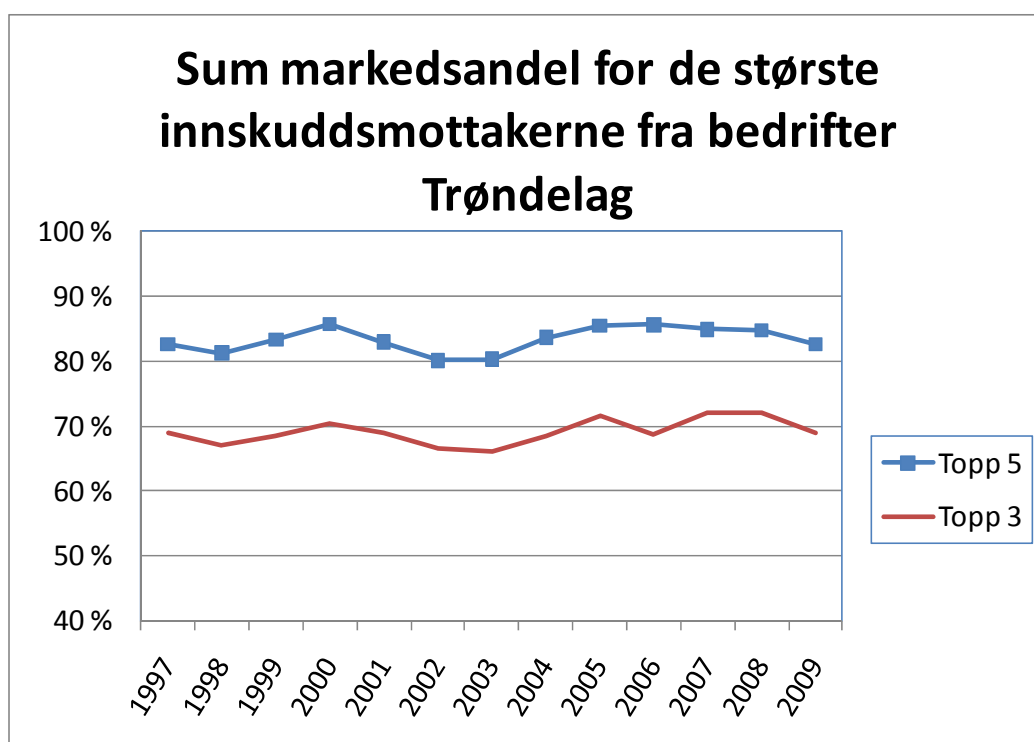
FIGUR 6-63

FIGUR 6-64

FIGUR 6-65

FIGUR 6-66

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Trøndelag				Relativ andels- endring	
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	4 665	69.0%	69.0%	1-3	14 187	68.9%	68.9%	0%	
4	697	10.3%	79.3%	4	2 016	9.8%	78.7%	-5%	
5	217	3.2%	82.5%	5	792	3.8%	82.6%	20%	
6	179	2.7%	85.2%	6	417	2.0%	84.6%	-24%	
7	113	1.7%	86.9%	7	287	1.4%	86.0%	-16%	
8	109	1.6%	88.5%	8	277	1.3%	87.3%	-16%	
9	93	1.4%	89.8%	9	232	1.1%	88.5%	-19%	
10	85	1.3%	91.1%	10	218	1.1%	89.5%	-16%	
Øvrige	602	8.9%		Øvrige	2 155	10.5%		18%	
Total	6 759			Total	20 582		Samlet	Årlig	
					Vekst:	Nominell	205%	9.7%	
						Reell	136%	7.4%	

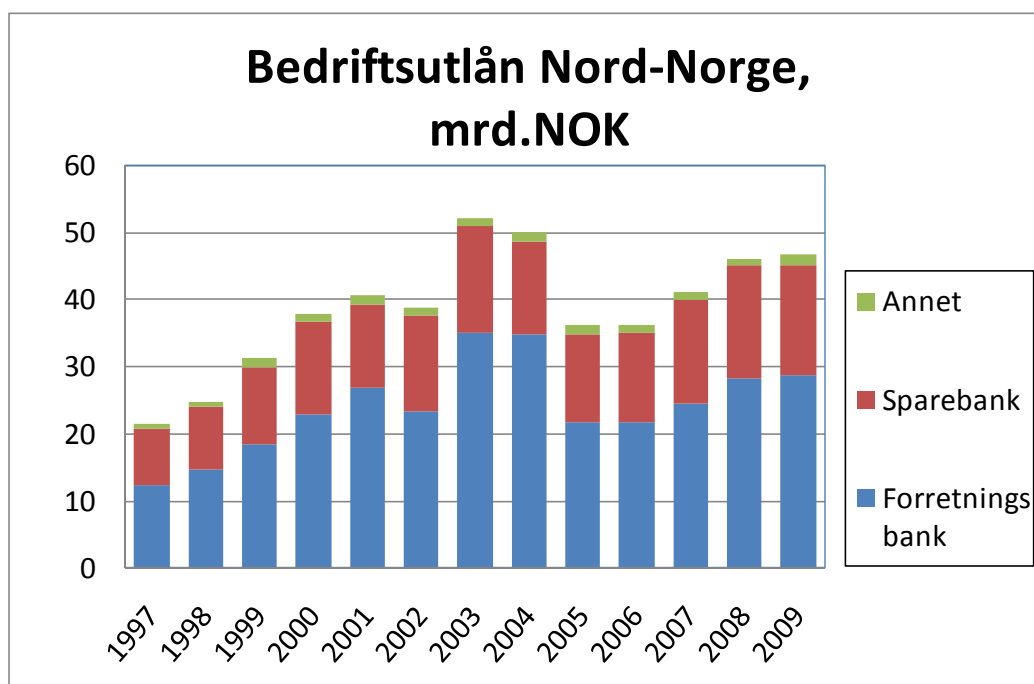
Bedriftsutlån				Relativ andels- endring					
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	10 715	56.4%	56.4%	1-3	30 530	60.1%	60.1%	6%	
4	1 517	8.0%	64.4%	4	6 018	11.8%	72.0%	48%	
5	1 425	7.5%	71.9%	5	4 556	9.0%	80.9%	19%	
6	1 348	7.1%	79.1%	6	1 677	3.3%	84.2%	-54%	
7	1 046	5.5%	84.6%	7	1 123	2.2%	86.4%	-60%	
8	760	4.0%	88.6%	8	1 015	2.0%	88.4%	-50%	
9	205	1.1%	89.6%	9	911	1.8%	90.2%	66%	
10	179	0.9%	90.6%	10	679	1.3%	91.6%	42%	
Øvrige	1 786	9.4%		Øvrige	4 283	8.4%		-10%	
Total	18 982			Total	50 791		Samlet	Årlig	
					Vekst:	Nominell	168%	8.5%	
						Reell	108%	6.3%	

Sum saldi - Bedrifter				Relativ andels- endring					
1997				2009					
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	15 380	59.7%	59.7%	1-3	44 717	62.7%	62.7%	5%	
4	2 122	8.2%	68.0%	4	8 034	11.3%	73.9%	37%	
5	1 734	6.7%	74.7%	5	5 348	7.5%	81.4%	11%	
6	1 442	5.6%	80.3%	6	1 954	2.7%	84.1%	-51%	
7	1 158	4.5%	84.8%	7	1 328	1.9%	86.0%	-59%	
8	760	3.0%	87.8%	8	1 123	1.6%	87.6%	-47%	
9	385	1.5%	89.3%	9	1 015	1.4%	89.0%	-5%	
10	264	1.0%	90.3%	10	746	1.0%	90.0%	2%	
Øvrige	2 497	9.7%		Øvrige	7 108	10.0%		3%	
Total	25 741			Total	71 373		Samlet	Årlig	
					Vekst:	Nominell	177%	8.9%	
						Reell	115%	6.6%	

Antall bedriftskunder				Relativ andels- endring					
1997				2009					
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	8 054	62.5%	62.5%	1-3	12 144	59.8%	59.8%	-4%	
4	914	7.1%	69.6%	4	1 850	9.1%	68.9%	28%	
5	828	6.4%	76.0%	5	713	3.5%	72.5%	-45%	
6	432	3.4%	79.4%	6	609	3.0%	75.5%	-11%	
7	409	3.2%	82.6%	7	537	2.6%	78.1%	-17%	
8	324	2.5%	85.1%	8	314	1.5%	79.7%	-38%	
9	163	1.3%	86.4%	9	269	1.3%	81.0%	5%	
10	152	1.2%	87.5%	10	266	1.3%	82.3%	11%	
Øvrige	1 605	12.5%		Øvrige	3 594	17.7%		42%	
Total	12 881			Total	20 296		Samlet	Årlig	
					Vekst:	Nominell	58%	3.9%	

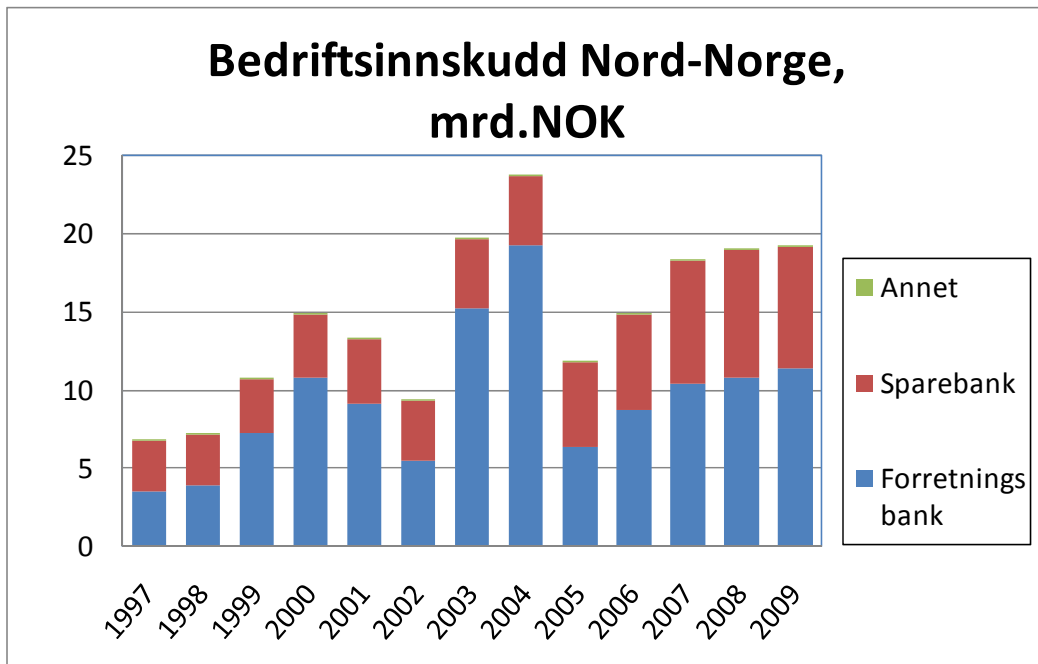
6.1.8 NORD-NORGE

- Nord-Norge utgjør 5 % av utlånsmarkedet og 4 % av innskuddsmarkedet og har hatt en klart svakere vekst over perioden 1997-2009 enn landsgjennomsnittet, særlig på innskudd. Veksten har heller ikke vært jevn, men noe underlig høye volum i 2003 og 2004⁶.
- Utlån er en vesentlig del av selskapenes bruttogjeld, selv om den er fallende over perioden. Innskudd er mer på landsgjennomsnittet.
- Gjennomsnittlige rentemarginene viser et sammensatt bilde der gjennomsnittlig låne/-innskuddsmargin tidlig i perioden er klart høyest i landet for så å normaliseres. Lånerente vs. NIBOR svinger rundt landsgjennomsnittet, men ligger i lange perioder over. Innskuddsrente vs. NIBOR viser en større margin enn landsgjennomsnittet, særlig tidlig i perioden. Selskapsvise rentemarginer viser langt mindre avvik. Standardavviket for rentemarginene er lavere og fallende, sammenlignet med landsgjennomsnittet.
- Markedskonsentrasjonen er markert stigende gjennom perioden, selv om den stabiliseres fra ca. 2005. Utlånsmarkedet preges av at Topp 3-bankene har en markert vekst 2001- 2004 stort sett på bekostning av nr 4 og 5. Innskuddsmarkedet har tilsvarende utvikling, men med noe reversering fra 2004.
- Markedsstrukturtabellen viser markert økt andel for Topp 3-bankene på alle måltall og stort sett alle andre aktører mister relativ markedsandel.

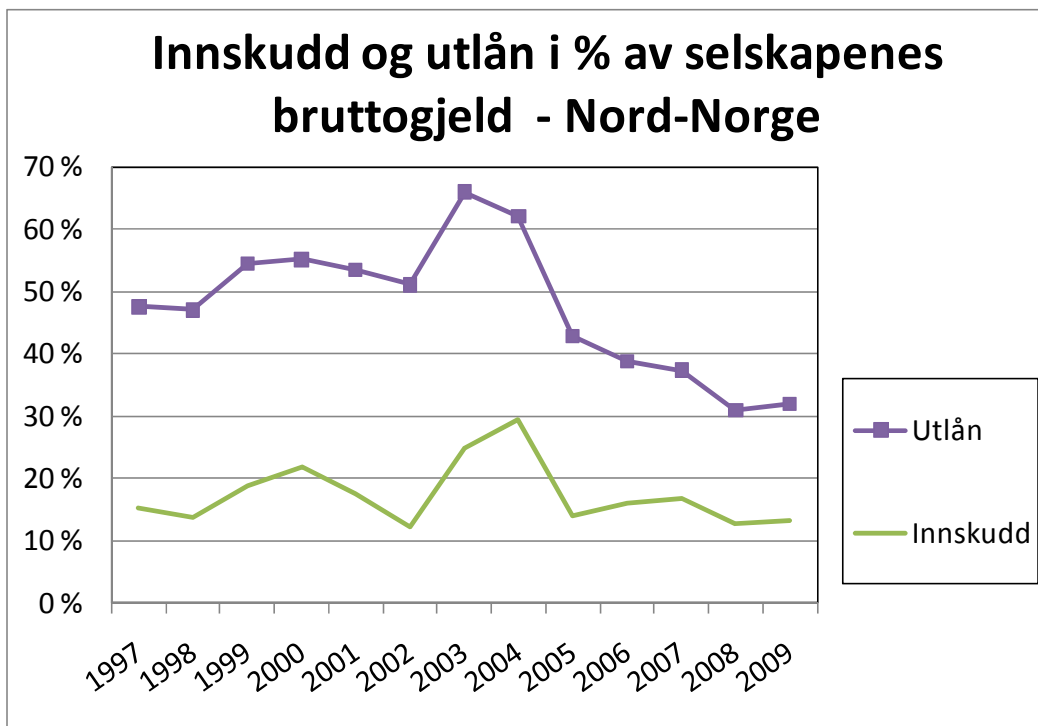

FIGUR 6-67

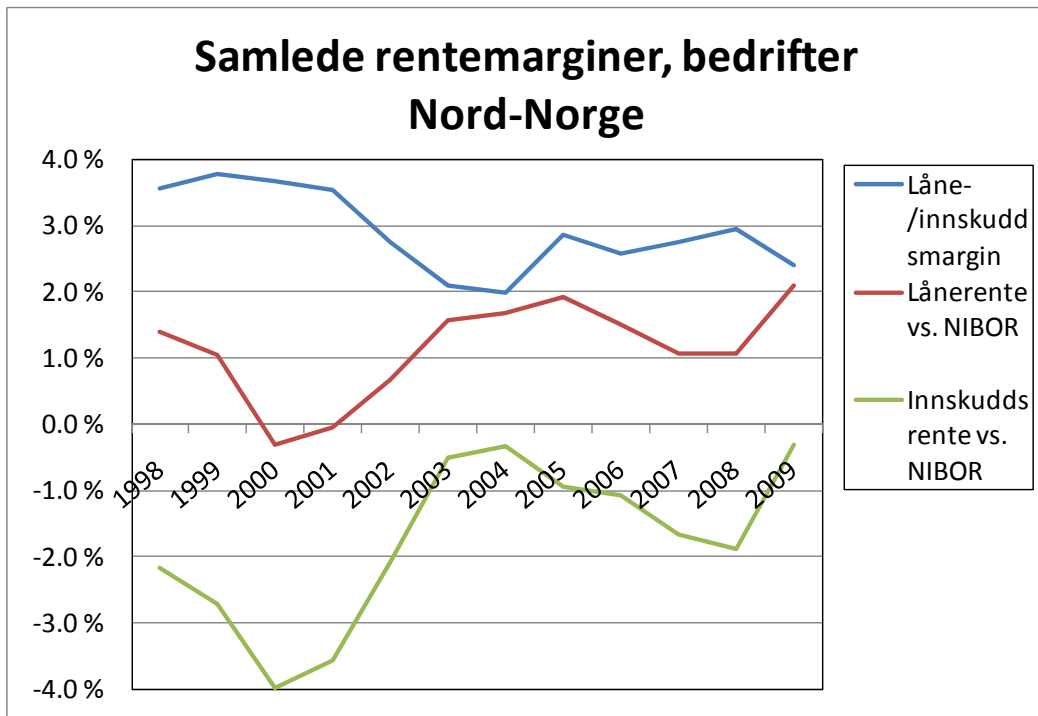
⁶ Vi mistenker at det er datafeil bak disse volumene, men har ikke hatt anledning til å kryssjekke tallene.

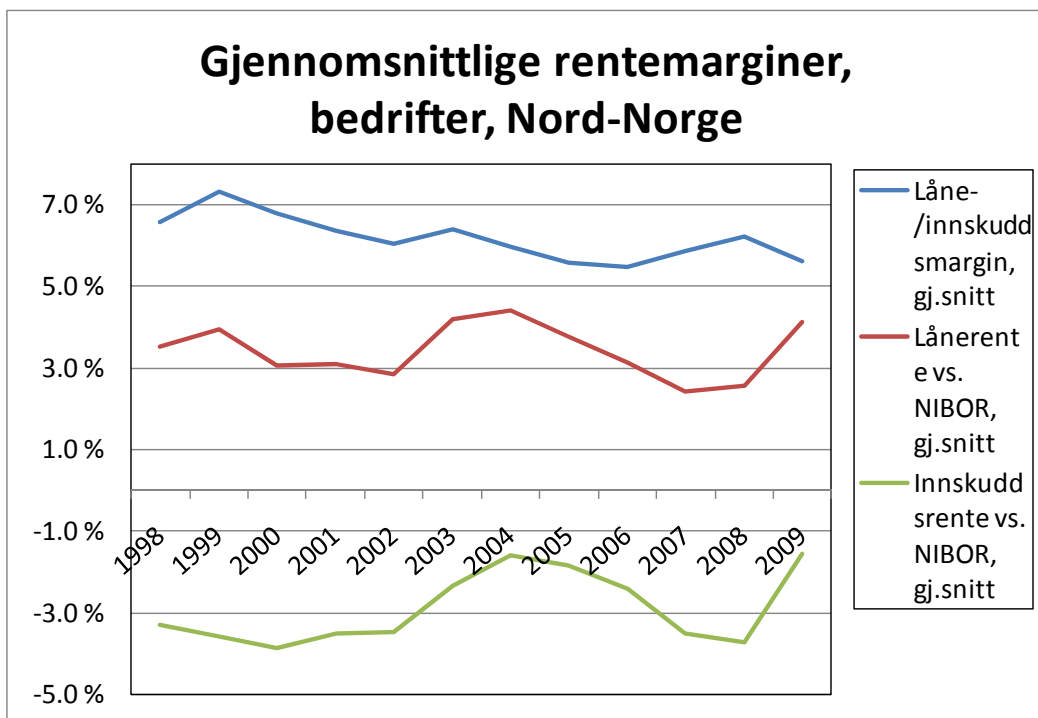
FIGUR 6-68

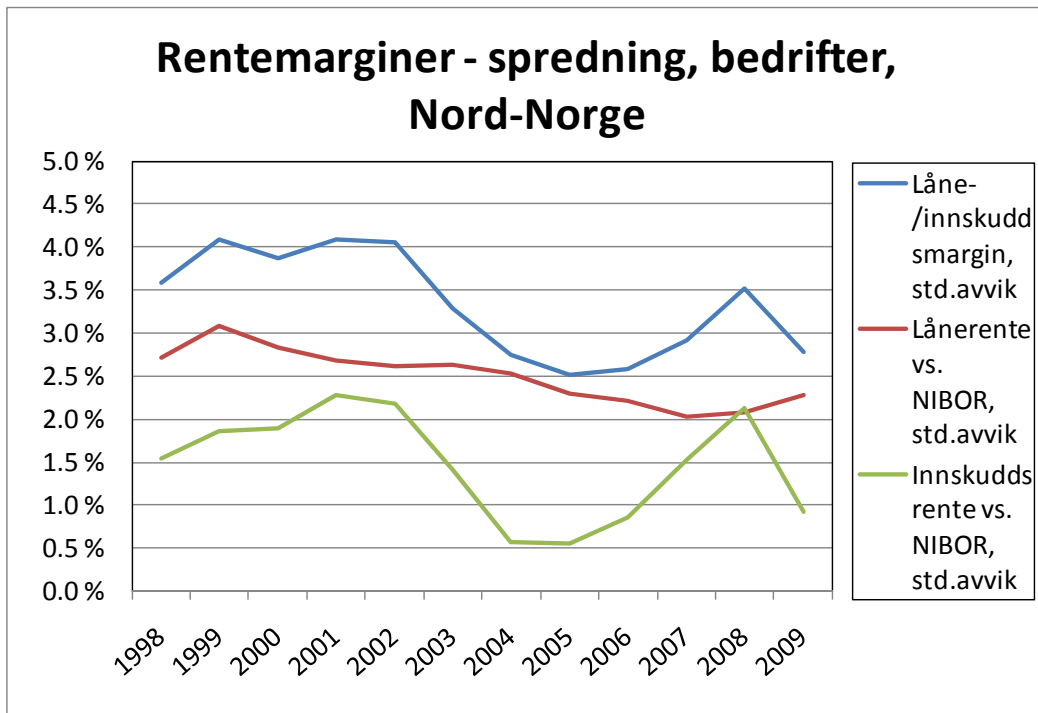
FIGUR 6-69

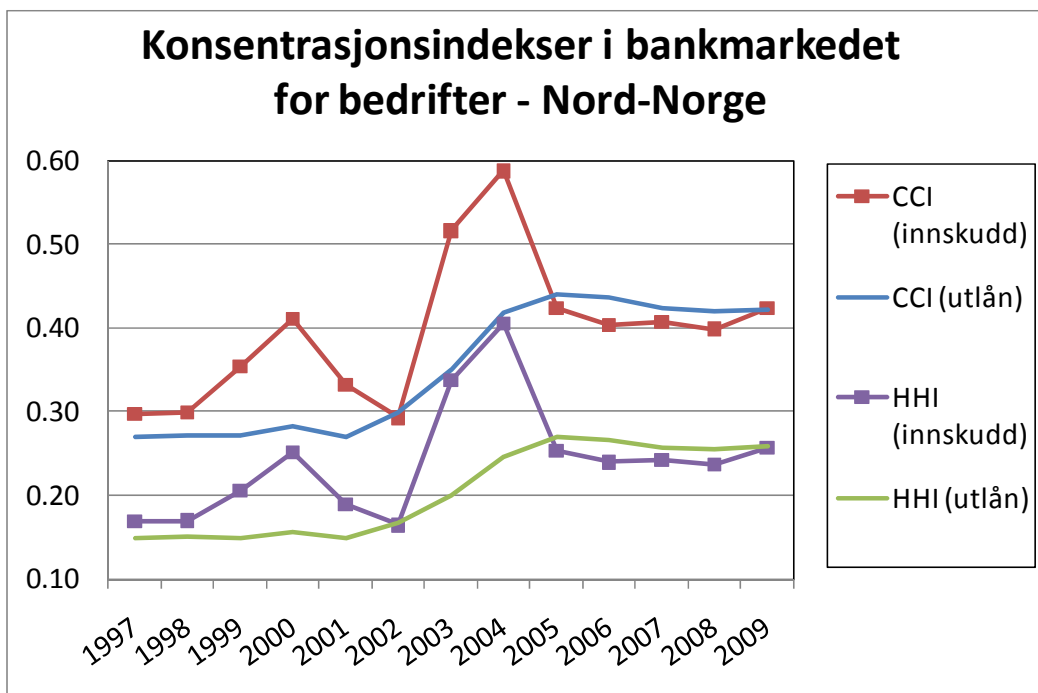
FIGUR 6-70

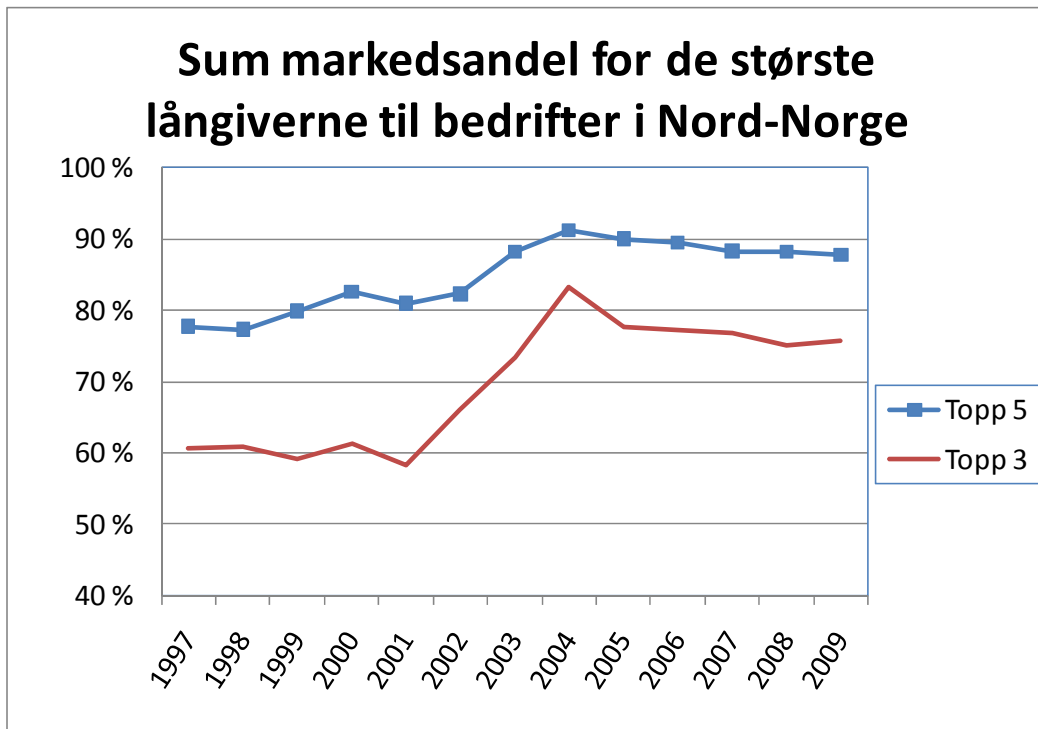
FIGUR 6-71

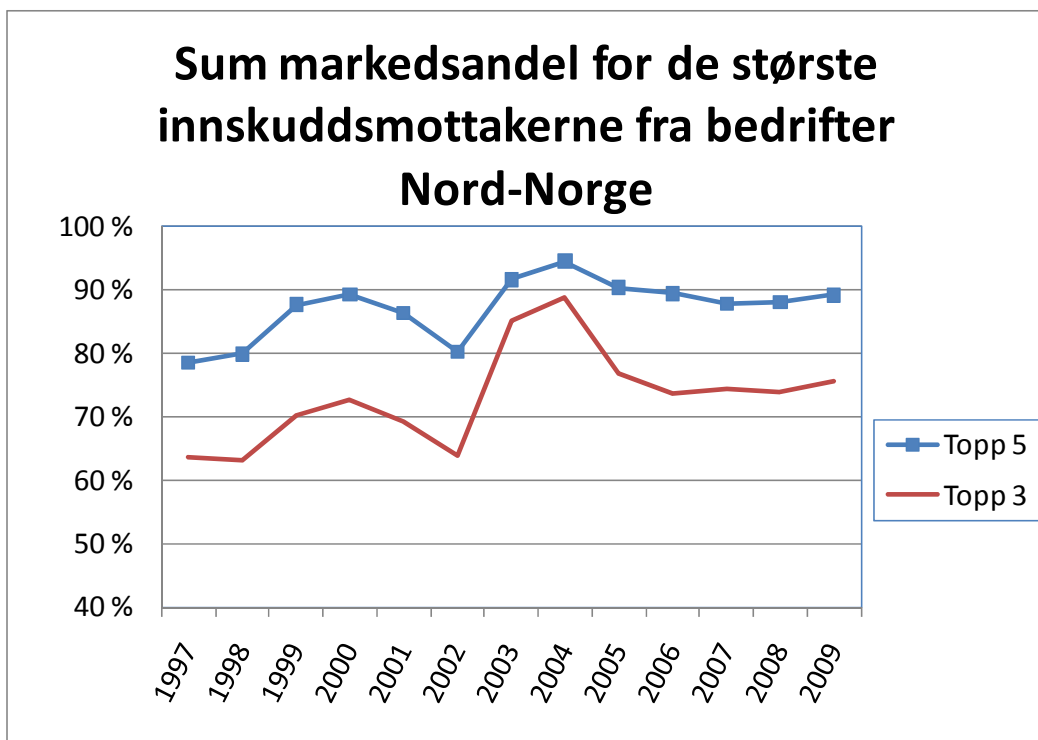
FIGUR 6-72

FIGUR 6-73

FIGUR 6-74

FIGUR 6-75

SNF-rapport nr. 04/11

Bedriftsinnskudd				Nord-Norge					
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	4 367	63.7%	63.7%	1-3	14 530	75.7%	75.7%		19%
4	523	7.6%	71.3%	4	1 488	7.8%	83.4%		2%
5	494	7.2%	78.5%	5	1 102	5.7%	89.2%		-20%
6	261	3.8%	82.3%	6	461	2.4%	91.6%		-37%
7	248	3.6%	85.9%	7	447	2.3%	93.9%		-36%
8	226	3.3%	89.2%	8	305	1.6%	95.5%		-52%
9	198	2.9%	92.1%	9	193	1.0%	96.5%		-65%
10	185	2.7%	94.8%	10	172	0.9%	97.4%		-67%
Øvrige	359	5.2%		Øvrige	503	2.6%			-50%
Total	6 860			Total	19 201			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	180%		9.0%
						Reell	117%		6.7%

Bedriftsutlån									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	13 060	60.7%	60.7%	1-3	35 380	75.8%	75.8%		25%
4	2 281	10.6%	71.3%	4	3 513	7.5%	83.3%		-29%
5	1 391	6.5%	77.7%	5	2 102	4.5%	87.8%		-30%
6	1 312	6.1%	83.8%	6	1 511	3.2%	91.0%		-47%
7	733	3.4%	87.2%	7	787	1.7%	92.7%		-51%
8	524	2.4%	89.7%	8	585	1.3%	94.0%		-49%
9	469	2.2%	91.8%	9	516	1.1%	95.1%		-49%
10	388	1.8%	93.7%	10	261	0.6%	95.6%		-69%
Øvrige	1 366	6.3%		Øvrige	2 040	4.4%			-31%
Total	21 525			Total	46 696			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	117%		6.7%
						Reell	68%		4.4%

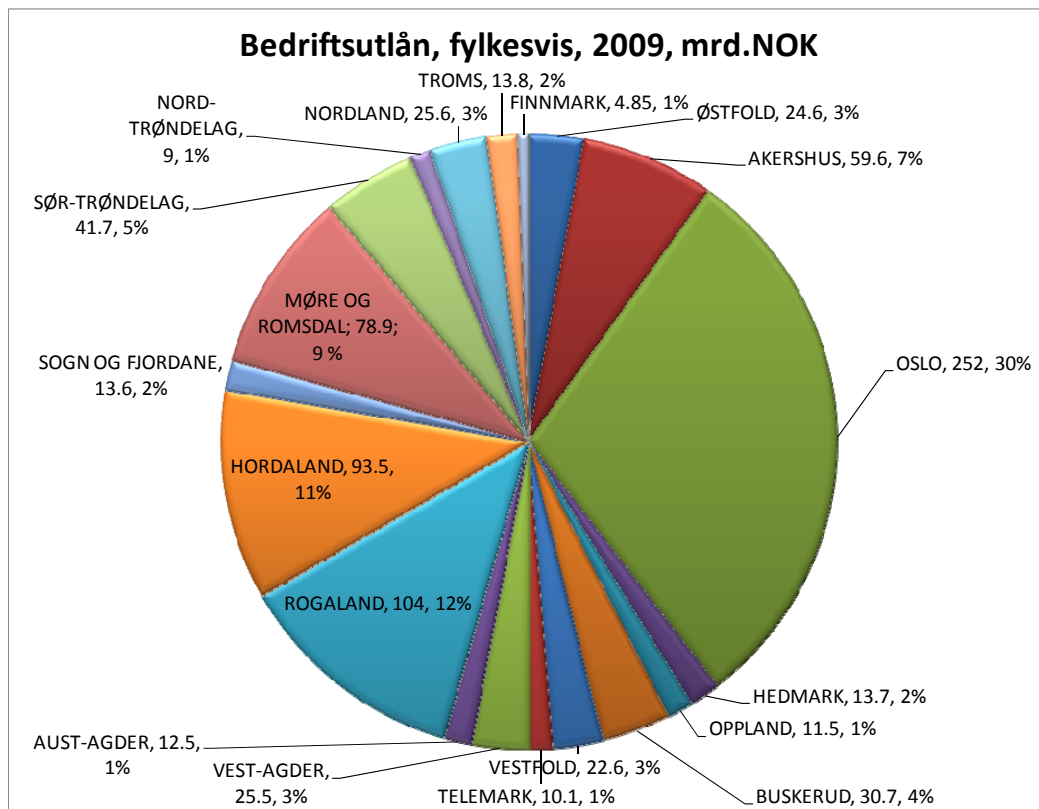
Sum saldi - Bedrifter									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	MNOK	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	17 427	61.4%	61.4%	1-3	49 910	75.7%	75.7%		23%
4	2 775	9.8%	71.2%	4	5 001	7.6%	83.3%		-22%
5	1 835	6.5%	77.6%	5	2 614	4.0%	87.3%		-39%
6	1 589	5.6%	83.2%	6	2 563	3.9%	91.2%		-31%
7	980	3.5%	86.7%	7	1 032	1.6%	92.8%		-55%
8	709	2.5%	89.2%	8	822	1.2%	94.0%		-50%
9	649	2.3%	91.5%	9	787	1.2%	95.2%		-48%
10	485	1.7%	93.2%	10	348	0.5%	95.7%		-69%
Øvrige	1 934	6.8%		Øvrige	2 821	4.3%			-37%
Total	28 385			Total	65 897			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	132%		7.3%
						Reell	80%		5.0%

Antall bedriftskunder									
1997				2009				Relativ andels- endring	
Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.	Rank	Antall	Markedsandel	Akk.ma.		
1-3	9 040	59.4%	59.4%	1-3	15 182	71.7%	71.7%		21%
4	1 467	9.6%	69.0%	4	1 414	6.7%	78.3%		-31%
5	1 230	8.1%	77.1%	5	1 104	5.2%	83.6%		-35%
6	742	4.9%	82.0%	6	673	3.2%	86.7%		-35%
7	511	3.4%	85.3%	7	458	2.2%	88.9%		-36%
8	453	3.0%	88.3%	8	379	1.8%	90.7%		-40%
9	396	2.6%	90.9%	9	288	1.4%	92.0%		-48%
10	236	1.5%	92.4%	10	155	0.7%	92.8%		-53%
Øvrige	1 152	7.6%		Øvrige	1 529	7.2%			-5%
Total	15 227			Total	21 182			Samlet	Årlig
					Vekst:	Nominell	39%		2.8%

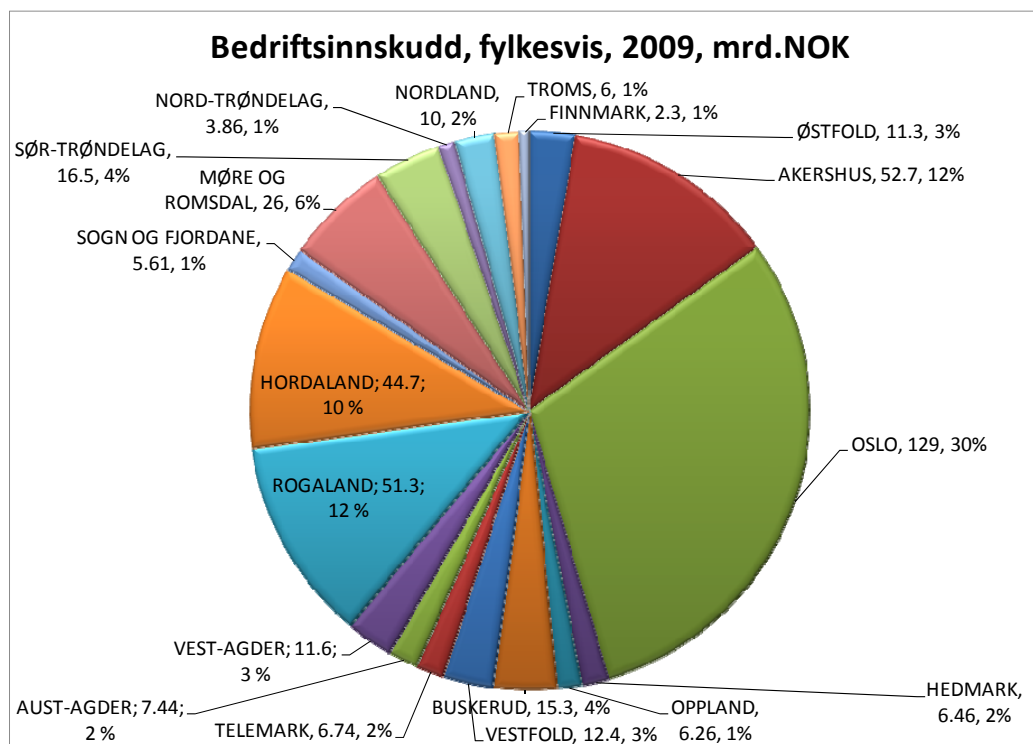
TABELL 6-9

6.2 FYLKESOVERSIKT

Bedriftsbankboka fokuserer mest på landsdel som geografisk inndeling og vi tar derfor bare med volum og nøkkeltall for fylkene. Fylkesinndeling er dessuten brukt i statistikkene fra SSB slik at verdien av nye analyser her er mer begrenset.

FIGUR 6-76

FIGUR 6-77

Tabell 6-10 viser en markedsoversikt for de enkelte fylkene. På utlånsidene dominerer Oslo, mens de tre Vestlandsfylkene, Rogaland, Hordaland og Møre- og Romsdal utgjør samlet et noe større volum. På innskuddssiden er det Oslo, Akershus, Rogaland og Hordaland som har de største volumene. Finnmark er minst på begge områdene. Ved å se på HHI-indeksene er Akershus og Finnmark de mest konsentrerte og Telemark og Møre og Romsdal de minst konsentrerte. Ut fra CCI-indeksene, som hensyntar største aktør mer, er Finnmark og Hedmark mest konsentrert på utlånsiden og Finnmark og Nord-Trøndelag mest konsentrert på innskuddssiden. Antallet aktive banker er høyt i alle fylker, fra 60 i Finnmark til 156 i Oslo. Dette bekrefter i noen grad at banktjenester ikke betinger fysisk nærhet og kan slik sett være grenseoverskridende.

Fylke	Samlet		Konsentrasjonsindekser				Antall banker
	Utlån	Innskudd	Utlån		Innskudd		
	Mrd.NOK	Mrd.NOK	HHI	CCI	HHI	CCI	
ØSTFOLD	25	11	0.23	0.59	0.23	0.53	104
AKERSHUS	60	53	0.30	0.54	0.30	0.60	154
OSLO	252	129	0.26	0.48	0.26	0.57	156
HEDMARK	14	6	0.30	0.62	0.30	0.61	99
OPPLAND	12	6	0.23	0.50	0.23	0.52	91
BUSKERUD	31	15	0.19	0.47	0.19	0.46	129
TELEMARK	10	7	0.14	0.38	0.14	0.40	88
VESTFOLD	23	12	0.28	0.53	0.28	0.57	121
AUST-AGDER	13	7	0.20	0.45	0.20	0.49	73
VEST-AGDER	26	12	0.18	0.40	0.18	0.45	87
ROGALAND	104	50	0.23	0.41	0.23	0.53	112
HORDALAND	94	45	0.23	0.45	0.23	0.53	120
SOGN OG FJORDANE	14	6	0.26	0.55	0.26	0.58	68
MØRE OG ROMSDAL	81	26	0.16	0.38	0.16	0.43	93
SØR-TRØNDELAG	42	17	0.17	0.38	0.17	0.44	108
NORD-TRØNDELAG	9	4	0.29	0.58	0.29	0.62	79
NORDLAND	26	10	0.27	0.63	0.27	0.58	68
TROMS	14	6	0.25	0.52	0.25	0.56	67
FINNMARK	5	2	0.35	0.68	0.35	0.69	60

TABELL 6-10

Tabell 6-11 viser bankproduktene betydning for selskapene. Gjennomsnittslånene er størst i de fylkene som også har størst samlet volum; Oslo, Rogaland, Hordaland og Møre- og Romsdal. Gjennomsnittsinnskuddet er størst i Oslo og Rogaland, mens Finnmark er lavest på begge produkter. Utlån fra bank utgjør størst andel både av selskapenes balanser og bruttogjeld i Møre- og Romsdal og Sogn- og Fjordane. Innskuddsandelen i forhold til selskapenes balanser er størst i Oppland og Sogn- og Fjordane og i forhold til brutto gjeld i Oppland og Troms. Oslo har laveste andeler både innskudd og utlån i forhold til selskapenes balanser og bruttogjeld, det eneste fylket som er på sammenlignbare nivå er Rogaland som også har lav andel innskudd.

Fylke	Gjennomsnitt per selskap:		Banksaldi som andel av bedriftenes gjennomsnittlige:			
	Lån	Innskudd	Utlån i % av:		Innskudd i % av:	
	Mill.NOK	Mill.NOK	Brutto gjeld	Sum eiendeler	Brutto gjeld	Sum eiendeler
ØSTFOLD	5.60	1.05	34.7 %	23.0 %	15.9 %	10.5 %
AKERSHUS	7.98	1.99	14.6 %	8.8 %	12.9 %	7.8 %
OSLO	23.00	2.70	7.9 %	5.8 %	4.1 %	3.0 %
HEDMARK	4.68	1.05	33.5 %	23.0 %	15.8 %	10.8 %
OPPLAND	3.85	0.95	37.5 %	23.7 %	20.5 %	13.0 %
BUSKERUD	6.43	1.22	33.7 %	20.8 %	16.8 %	10.4 %
TELEMARK	3.39	0.97	21.9 %	14.1 %	14.7 %	9.5 %
VESTFOLD	5.09	1.09	34.2 %	20.4 %	18.8 %	11.2 %
AUST-AGDER	5.88	1.53	26.1 %	15.5 %	15.5 %	9.2 %
VEST-AGDER	6.37	1.22	25.1 %	14.9 %	11.3 %	6.7 %
ROGALAND	13.40	2.35	15.0 %	10.7 %	7.3 %	5.2 %
HORDALAND	10.60	1.84	29.9 %	16.5 %	14.4 %	7.9 %
SOGN OG FJORDANE	5.65	1.17	44.6 %	29.9 %	18.4 %	12.3 %
MØRE OG ROMSDAL	14.60	1.98	51.6 %	32.3 %	16.5 %	10.4 %
SØR-TRØNDELAG	9.16	1.27	37.0 %	21.7 %	14.7 %	8.6 %
NORD-TRØNDELAG	3.97	0.77	34.9 %	22.8 %	14.9 %	9.8 %
NORDLAND	5.38	1.05	33.1 %	23.3 %	13.0 %	9.2 %
TROMS	5.26	0.97	44.1 %	28.6 %	19.1 %	12.4 %
FINNMARK	3.18	0.73	32.2 %	23.1 %	15.3 %	10.9 %

TABELL 6-11

6.3 PENDLERREGIONER

Norsk Institutt for By og Regionforskning og Kommunal og Regionaldepartementet har definert 161 pendlerregioner i Norge ut fra kommuner som ligger slik at de antas å ha et felles arbeidsmarked. Vedlegg 10.4 gir en oversikt over kommuner inndelt i pendlerregioner og landsdeler. Vår forutsetning er at pendlerregioner også kan antas å være et rimelig nærmarked for eksempel SMB-bedrifteres bankbruk og at derfor er konsentrasjonsmål for disse markedene interessante. Det har blitt utviklet ulike alternative inndelinger mellom kommune og fylkesnivået, men dette er en inndeling vi opplever som relevant for vårt formål.

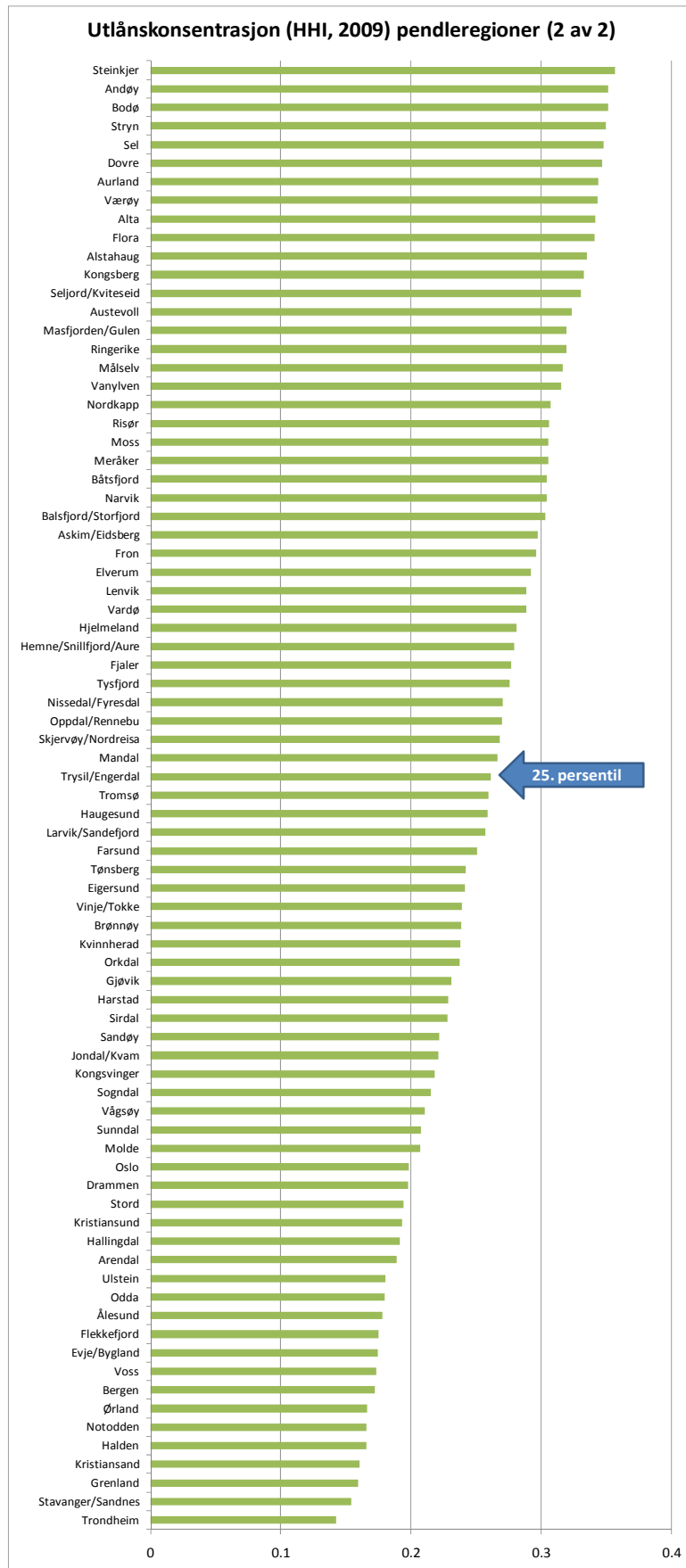
De følgende figurene viser for året 2009 og beregnet for kundene i hver pendlerregion (listene er så lange at figurene er delte over to sider hver):

- Figur 6-78 og Figur 6-79 viser pendlerregionene etter utlånskonsentrasjon målt med HHI-indeksen sortert i fallende rekkefølge.
- Figur 6-80 og Figur 6-81 viser sum markedsandel for de tre største utlånsbankene innen hver pendlerregion, sortert fallende etter størrelse.
- Figur 6-82 og Figur 6-83 viser pendlerregionene etter innskuddskonsentrasjon målt med HHI-indeksen, sortert i fallende rekkefølge.

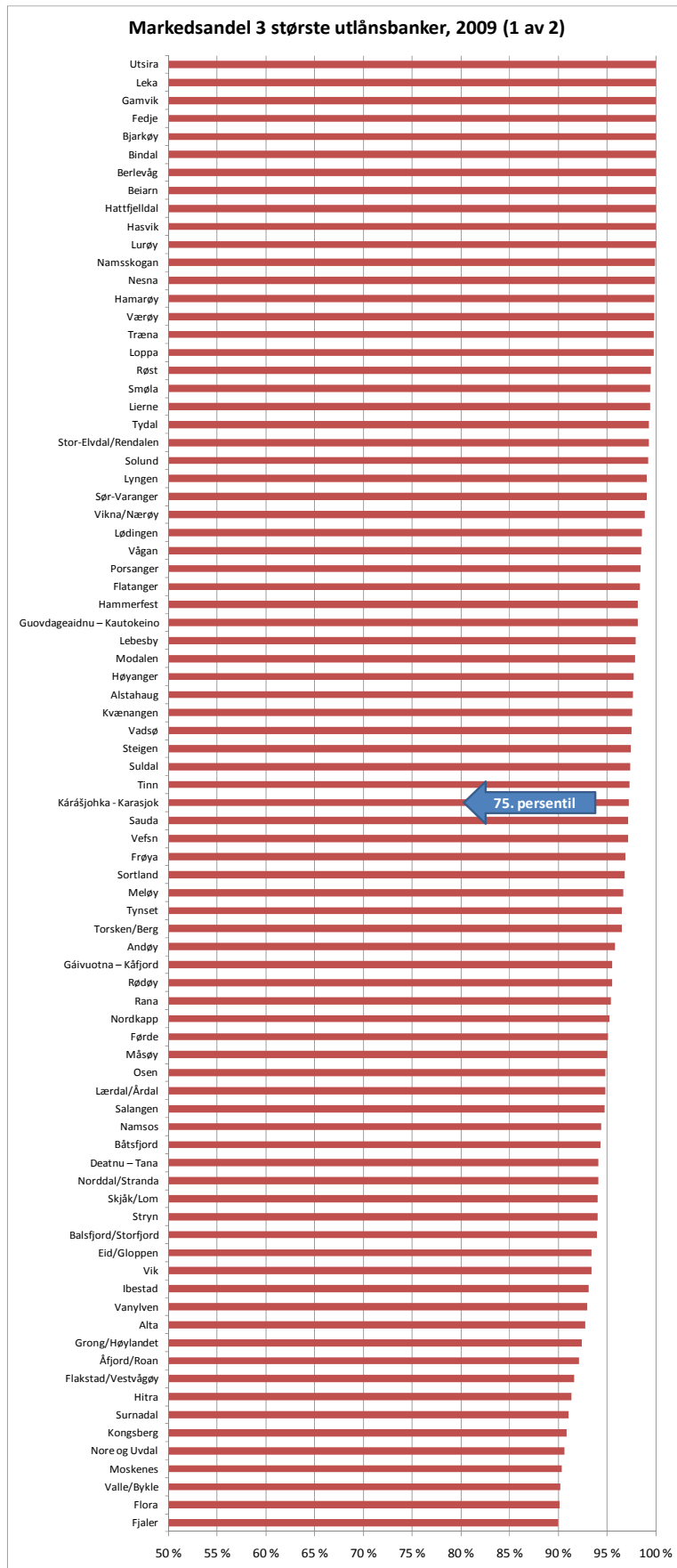
Oversiktene viser i stor grad at det er de samme regionene som kommer på topp og på bunn av alle lister, noe som er en klar indikator på faktisk konsentrasjon i bankmarkedet som møter bedrifter.

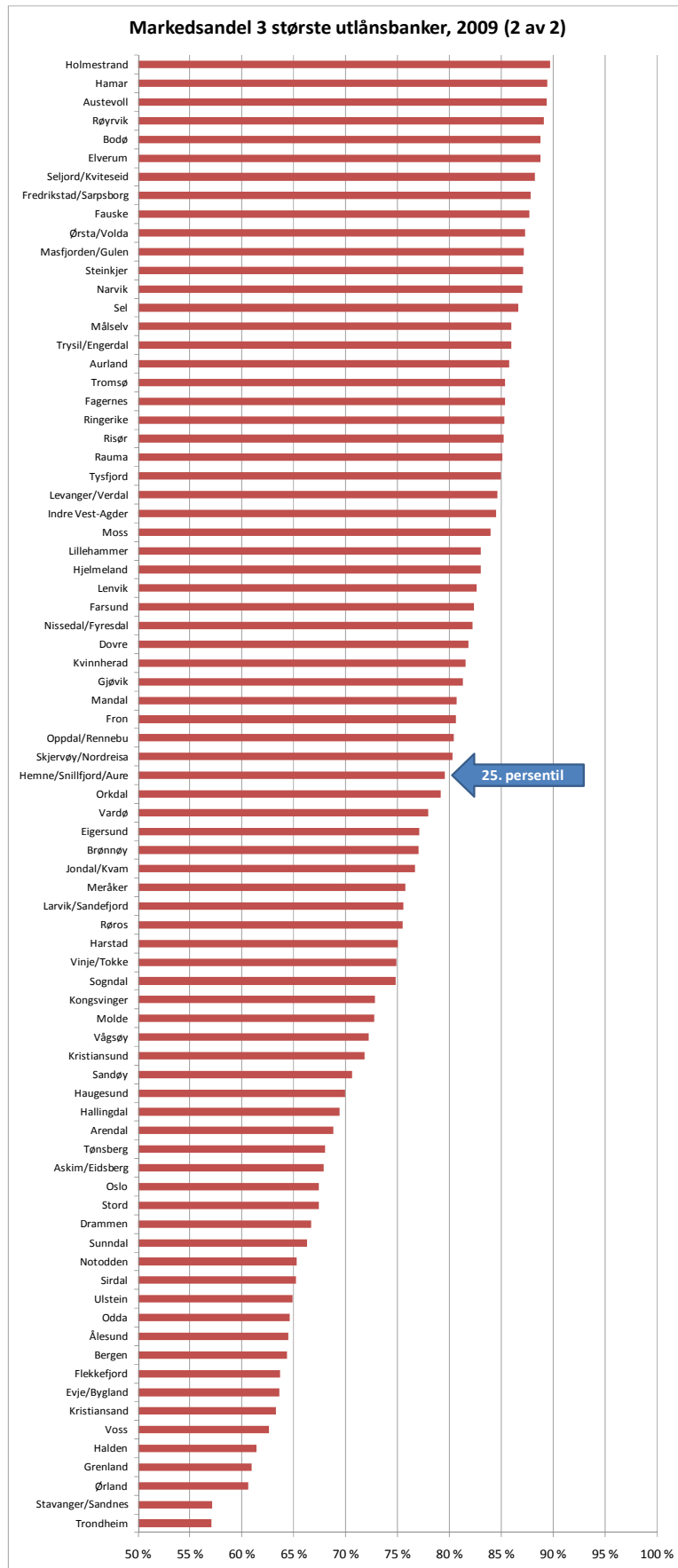
FIGUR 6-78

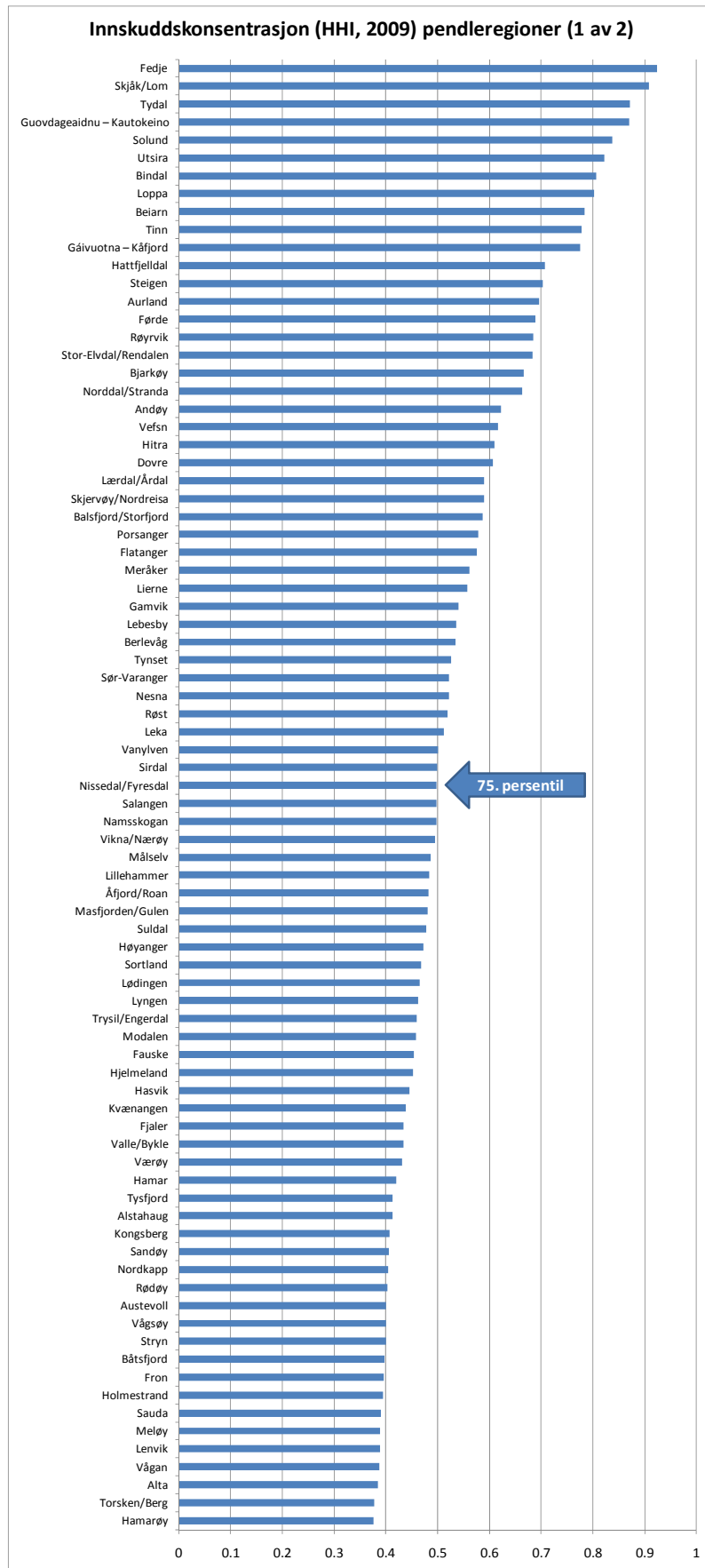
FIGUR 6-79

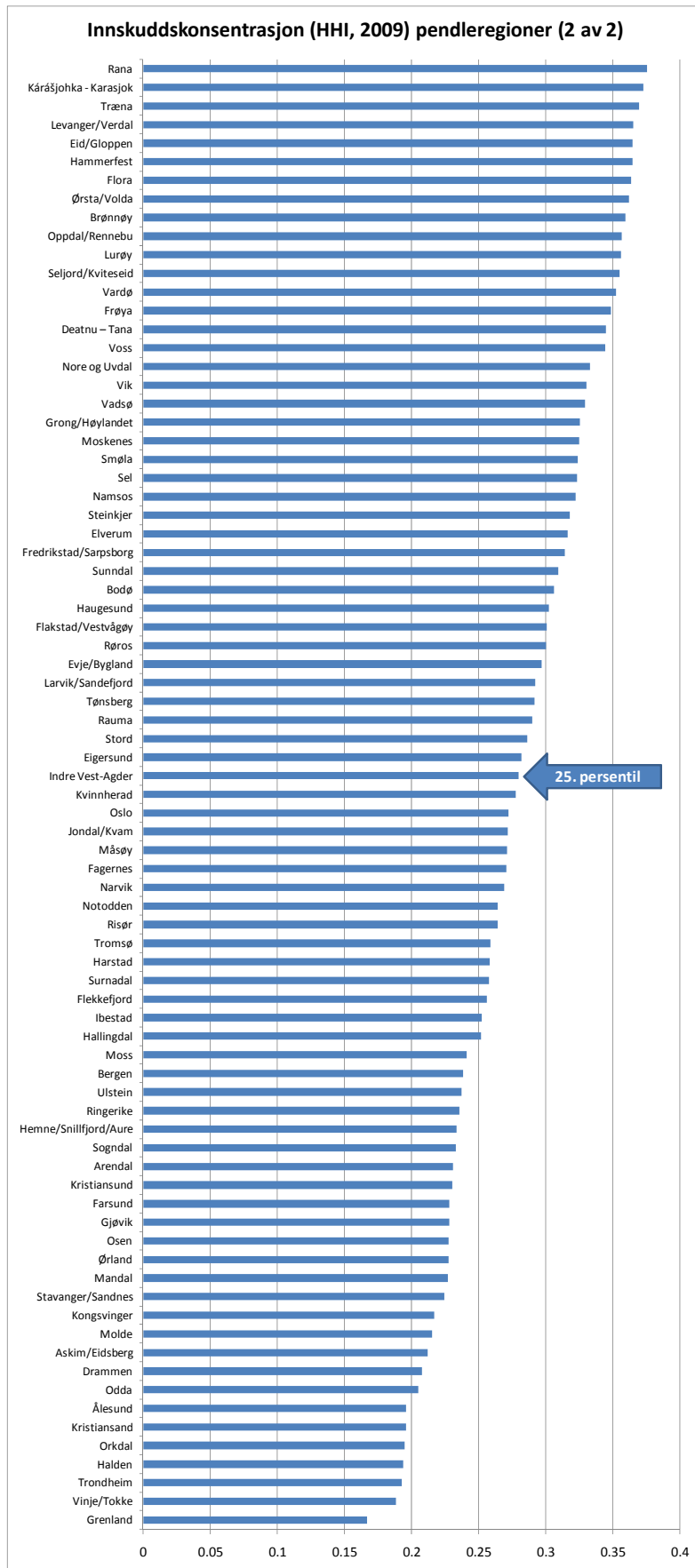
FIGUR 6-80

FIGUR 6-81

FIGUR 6-82

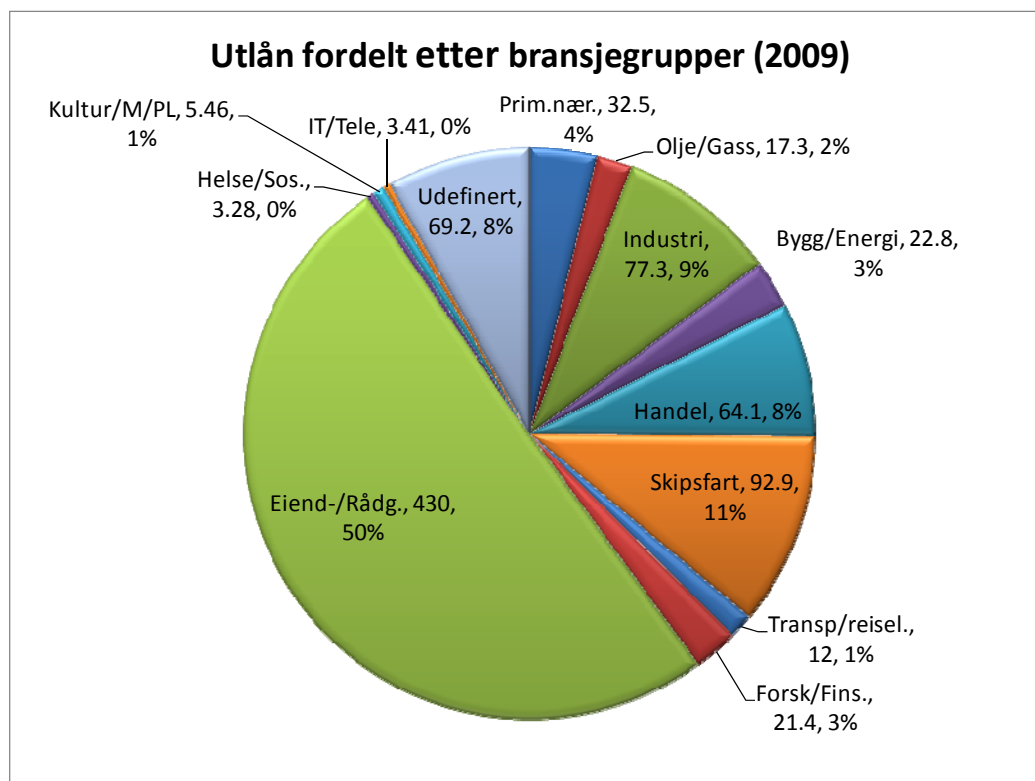
FIGUR 6-83

7 BRANSJEVARIASJONER

Dette kapitlet viser hvordan det nasjonale markedet varierer etter selskapenes bransjekoder. Bransje er en viktig fellesnevner for bedrifter og det er interessant å vise volumfordeling og nøkkeltall beregnet på kunder innenfor ulike bransjegrupper. SSB har definert 12 bransjegrupper som vi benytter. Det finnes alternative inndelinger, men vi antar at denne gir et bilde på variasjonen i selskapene sortert etter bransje og at selskapene er mer sammenlignbare innenfor gruppene enn mellom dem.

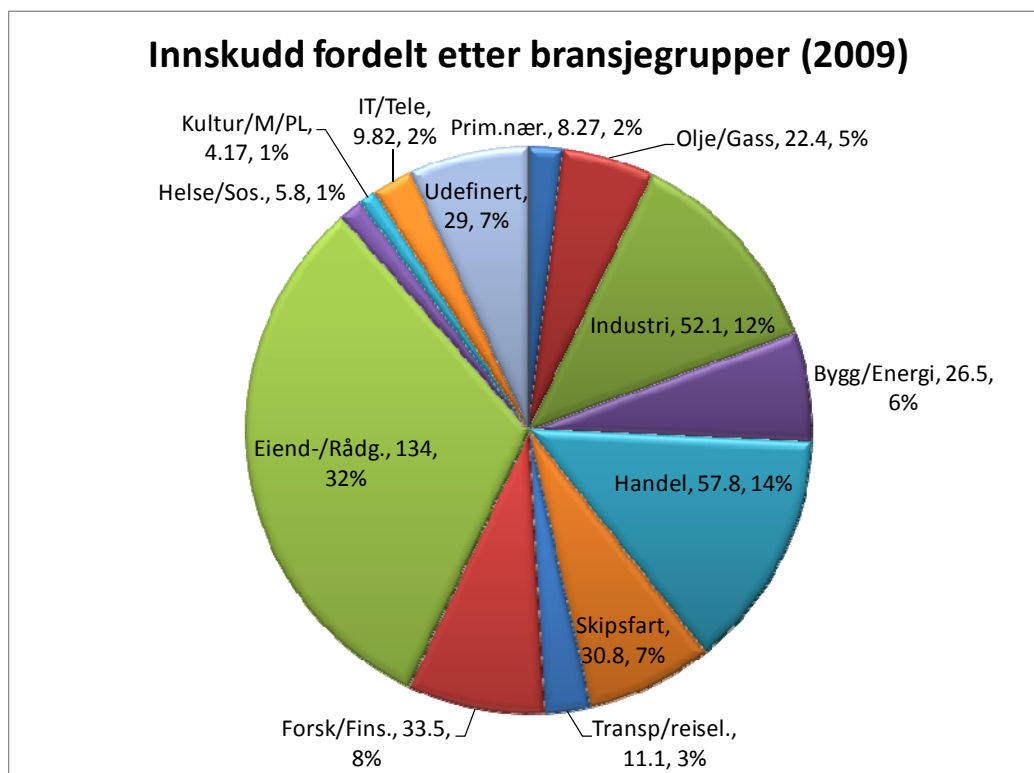
Bransjekodene ble reviderte i 2008 og vi har noen selskaper som ikke har bransjekode.

Figur 7-1 viser bransjegruppenes andel av samlet nasjonalt utlånsvolum i 2009. Eiendom/rådgivning tar desidert størst andel og inneholder blant annet eiendomsselskapene som er store låntakere mot sikkerhet i bygg. Nest største bransje er skipsfart som tilsvarende finansierer med sikkerhet i skip. De minste bransjene er bransjer med begrenset størrelse og kapitalbehov, og som typisk har lite pantbare eiendeler.

FIGUR 7-1

Figur 7-2 viser bransjegruppenes andel av samlet nasjonalt innskuddsvolum i 2009. Eiendom/rådgivning er størst også her, men ikke så dominerende. De neste andelene innehar Handel og Industri. Generelt er trolig innskudd i stor grad knyttet til transaksjoner som ventes å være jevnere spredd blant bedriftene.

FIGUR 7-2

Tabell 7-1 gir en markedsoversikt fordelt på bransjegrupper. Konsentrasjonsmålene viser at på utlånsiden er det stort sett bare Olje/Gass og Industri som har høyere konsentrasjon enn øvrige grupper, mens i innskudd har også Skipsfart konsentrert bankbruk. I oversikten over antall banker er det påfallende at Olje/Gass og Skipsfart har vesentlig færre banker involvert enn andre bransjer. Dette kan trolig skyldes kompetansekrav kombinert med størrelse, men er uansett uventet.

Bransje- gruppe	Samlet		Konsentrasjonsindekser				Antall banker
	Utlån Mrd.NOK	Innskudd Mrd.NOK	Utlån		Innskudd		
			HHI	CCI	HHI	CCI	
Prim.nær.	33	8	0.18	0.45	0.18	0.46	136
Olje/Gass	17	22	0.33	0.64	0.41	0.67	46
Industri	77	52	0.21	0.50	0.22	0.51	154
Bygg/Energi	23	27	0.13	0.37	0.16	0.42	153
Handel	64	58	0.17	0.44	0.18	0.46	158
Skipsfart	93	31	0.17	0.44	0.38	0.67	86
Transp/reisel.	12	11	0.15	0.41	0.24	0.53	150
Forsk/Fins.	21	34	0.14	0.39	0.17	0.43	149
Eiend-/Rådg.	430	134	0.15	0.40	0.17	0.44	161
Helse/Sos.	3	6	0.17	0.44	0.15	0.41	143
Kultur/M/PL	5	4	0.20	0.46	0.16	0.43	142
IT/Tele	3	10	0.19	0.46	0.20	0.48	136

TABELL 7-1

Tabell 7-2 viser betydningen av bankproduktene for gjennomsnittsselskapet i de enkelte bankgruppene. Skipsfart og Olje/Gass skiller seg ut med svært mye større både lån og innskudd per selskap enn andre bransjer. Banklån er relativt viktigst for Primærnæringer,

Eiendom/Rådgivning og Skipsfart. Olje/Gass og IT/Tele er de bransjene der banklån betyr minst relativt til balanse og finansiering. I det første tilfellet skyldes det trolig at selskapene har bredere adgang også til internasjonale kapitalmarkeder, mens i det siste tilfellet har selskaper med stor andel forskning og utvikling oftest lite pantbare aktiva og derfor lite lån. Innskuddsandelene er vanskeligere å tolke, de er nok særlig knyttet til transaksjonsvolum mot kunder.

Bransje- gruppe	Gjennomsnitt per selskap:		Banksaldi som andel av bedriftenes gjennomsnittlige:			
	Lån	Innskudd	Utlån i % av:		Innskudd i % av:	
	Mill.NOK	Mill.NOK	Brutto gjeld	Sum eiendeler	Brutto gjeld	Sum eiendeler
Prim.nær.	20.00	2.31	42.3 %	26.3 %	10.8 %	6.7 %
Olje/Gass	177.00	50.20	3.3 %	2.4 %	4.3 %	3.1 %
Industri	12.30	3.62	12.7 %	7.6 %	8.5 %	5.1 %
Bygg/Energi	2.81	1.66	16.9 %	11.9 %	19.7 %	13.9 %
Handel	3.37	1.29	16.7 %	10.8 %	15.1 %	9.7 %
Skipsfart	105.00	11.30	33.2 %	17.2 %	11.0 %	5.7 %
Transp/reisel.	3.92	1.80	22.8 %	14.5 %	21.1 %	13.5 %
Forsk/Fins.	7.23	1.56	19.0 %	6.7 %	29.7 %	10.4 %
Eiend-/Rådg.	14.10	1.66	37.6 %	22.6 %	11.8 %	7.1 %
Helse/Sos.	2.13	1.10	17.9 %	12.5 %	31.6 %	22.1 %
Kultur/M/PL	3.12	0.81	20.1 %	13.0 %	15.4 %	10.0 %
IT/Tele	2.76	1.65	7.2 %	4.0 %	20.7 %	11.5 %

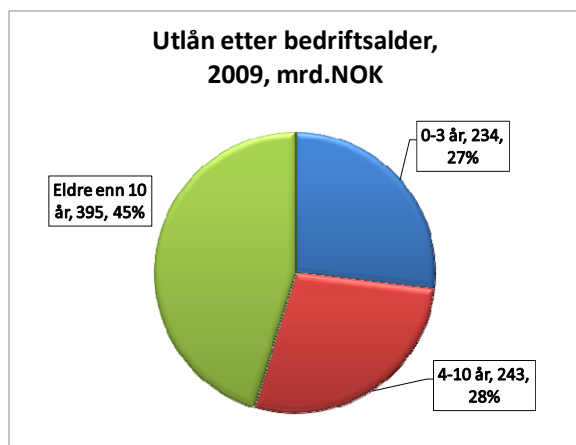
TABELL 7-2

8 VARIASJONER ETTER ALDER

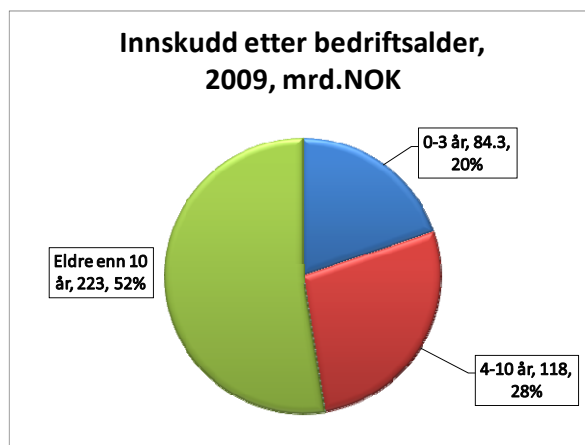
Dette kapittelet viser hvordan det nasjonale bankmarkedet fordeler seg på selskaper etter deres alder. Selskapers alder, dvs. antall år siden stiftelsen, er i mange sammenhenger også en god indikasjon på tilgangen til finansiering fra eksterne kilder. Vi benytter en tre-delning av selskapene i utvalget og ser på data for 2009:

- 0-3 år, 4-10 år, og over 10 år fra stiftelsen.

Figur 8-1 viser at de eldste selskapene har definitivt den største andelen av utlåne med 45 %, men at faktisk også de yngste selskapene har en vesentlig andel med 27 %. Innskuddene er fordelt mer i favør av de eldste selskapene med andeler på hhv. 52 % og 20 %. Selskaper i mellomgruppen har 28 % av begge markedene.

FIGUR 8-1

FIGUR 8-2

Tabell 8-1 viser at det er liten variasjon i bankmarkedet etter hvilken aldersgruppe selskapet er i, med et lite forbehold. Det ser ut til at flere banker er aktive i å yte lån til yngre selskap siden konsentrasjonsindeksen er lavest for disse og stigende med selskapsalder. Forskjellen er likevel liten.

Alders- gruppe	Samlet		Konsentrasjonsindekser				Antall banker
	Utlån Mrd.NOK	Innskudd Mrd.NOK	Utlån		Innskudd		
			HHI	CCI	HHI	CCI	
0-3 år	234	84	0.11	0.34	0.16	0.43	194
4-10 år	243	118	0.12	0.37	0.19	0.47	215
Eldre enn 10 år	395	223	0.17	0.43	0.22	0.50	221

TABELL 8-1

Tabell 8-2 viser at som ventet er gjennomsnittlig lån og innskudd økende i selskapsalder, trolig også fordi de selskapene som overlever også vokser seg større. Utlån som andel av selskapenes balanse er svært lavt for de yngste selskapene, høyere for de i mellomgruppen for så å falle noe. Dette skyldes trolig det at yngre selskaper på grunn av manglende historie, tillit og pantbare eiendeler ofte vil ha vanskelig for å få lån. Innskudd er økende i selskapsalder.

Alders- gruppe	Gjennomsnitt per selskap:		Banksaldi som andel av bedriftenes gjennomsnittlige:			
	Lån Mill.NOK	Innskudd Mill.NOK	Utlån i % av:		Innskudd i % av:	
			Brutto gjeld	Sum eiendeler	Brutto gjeld	Sum eiendeler
0-3 år	9.48	1.03	8.9 %	7.2 %	3.2 %	2.6 %
4-10 år	8.80	1.75	23.2 %	14.4 %	11.3 %	7.0 %
Eldre enn 10 år	10.50	2.37	21.1 %	12.7 %	11.9 %	7.2 %

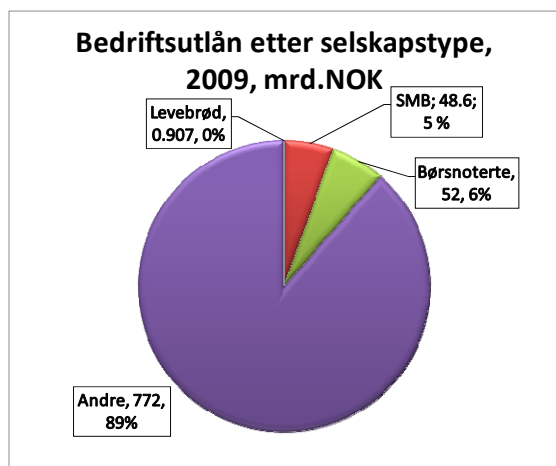
TABELL 8-2

9 VARIASJONER ETTER SELSKAPSTYPE

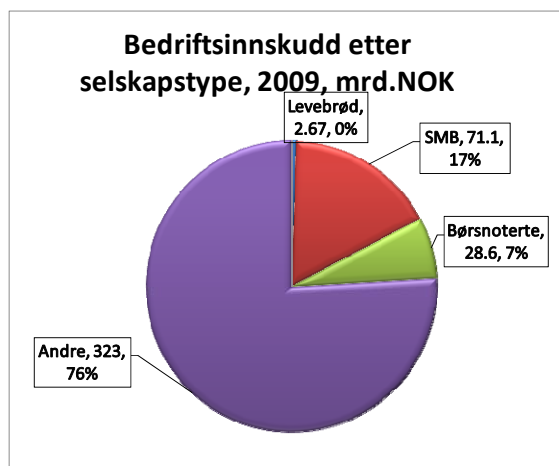
Dette kapittelet viser hvordan det nasjonale markedet fordeler seg etter bedriftenes størrelse. Selskaper kan skifte karakter ikke bare med alder, men også direkte ut fra størrelse. Vi har derfor delt inn selskapene i fire selskapskategorier og benytter disse på data for 2009. Inndelingen samsvarer med ofte brukte definisjoner av selskapskategorier:

Selskapstype	Omsetning, minimum	Omsetning, maksimum	Balanse, minimum	Balanse, maksimum	Børsnotert
Levebrød		2 mill.		2 mill.	Nei
SMB (Små og mellomstore bedrifter)	2 mill	80 mill	2 mill	40 mill	Nei
Børsnoterte					Ja
Andre	80 mill		40 mill		Nei

Figur 9-1 viser at unoterte større selskaper er den største låntakergruppen. Levebrødsselskaper låner nesten ingenting og SMB låner kun 5 % av samlede utlån mens børsnoterte selskaper låner 6 % av utlånene. En mulig forklaring er at de to første gruppene ikke får lån og den siste dels er liten i samlet omfang og dels henter kapital fra andre kilder enn norske banker. Figur 9-2 viser et noe mer balansert bilde ved at SMB-kategorien står for 17 % av innskuddene i norske banker i 2009, stort sett på bekostning av større, unoterte selskaper, s.k. "Andre".

FIGUR 9-1

FIGUR 9-2

Tabell 9-1 viser at bankmarkedet for børsnoterte selskaper er vesentlig mer konsentrert enn for alle andre kategorier, dette kan også skyldes disse selskapenes kriterier for valg av banker. Markedet for Levebrøds- og SMB-kategori selskaper er svært fragmentert, mens "Andre" er i en mellomstilling.

Størrelse	Samlet		Konsentrasjonsindekser				Antall banker
	Utlån	Innskudd	Utlån		Innskudd		
	Mrd.NOK	Mrd.NOK	HHI	CCI	HHI	CCI	
Levebrød	0.9	2.7	0.07	0.27	0.13	0.37	166
SMB	46.9	71.1	0.08	0.29	0.13	0.37	201
Børsnoterte	52.0	28.6	0.24	0.54	0.38	0.67	54
Andre	772.0	323.0	0.14	0.39	0.20	0.49	242

TABELL 9-1

Tabell 9-2 viser at gjennomsnittlige lån og innskudd varierer – som ventet – svært mye med selskapstype. Det er videre noe overraskende at banklån faktisk utgjør en relativt sett større andel av SMB-selskapenes balanser og brutto gjeld. Dette kan skyldes manglende tilgang til andre kapitalkilder og at det uansett dreier seg om svært små beløp. I samsvar med forskningen på selskaper med finansieringshindringer så stemmer det godt at Levebrød og SMB-selskapene er de som har mest innskudd relativt til balansen siden de også trenger å bygge opp kapasitet til videre satsing.

Størrelse	Gjennomsnitt per selskap:		Banksaldi som andel av selskapenes balanse:			
	Utlån	Innskudd	Utlån i % av:		Innskudd i % av:	
	Mill.NOK	Mill.NOK	Brutto gjeld	Sum eiendeler	Brutto gjeld	Sum eiendeler
Levebrød	0.31	0.20	15.6 %	13.1 %	45.9 %	38.6 %
SMB	1.92	1.54	23.2 %	16.4 %	35.2 %	24.8 %
Børsnoterte	286.00	84.70	17.3 %	9.2 %	9.5 %	5.0 %
Andre	12.40	1.76	15.3 %	10.7 %	6.4 %	4.5 %

TABELL 9-2

10 VEDLEGG

10.1 DATABEHANDLING

Ligningsdataene fra Skatteetaten som er grunnlag for denne analysen ble mottatt som årlige, kommaseparerte filer i kryptert form for årene 1997 - 2009.

10.1.1 LIGNINGSDATA - RÅDATA

Filene inneholder variabler tilsvarende feltene i ligningsoppgavene (Skjema RF1183B):

- "Bankens organisasjonsnummer."
- "Bankens registrerte selskapsnavn."
- "Kundens organisasjonsnummer."
- "Kundens registrerte selskapsnavn."
- "Kundens postnr."
- "Kundens kontonummer."
- "Lånerenter."
- "Innskuddsrenter."
- "Utlån, saldo."
- "Innskudd, saldo."
- "Tilbakeførte forskuddsbetalte renter."
- "Betalte misligholdte renter."
- "Betalte misligholdte renter."

Vi dropper to variabler som gir detaljert postadresse for kundene. I noen årganger er det flere variabler, men disse er tomme. Variablene og rettleiding for innrapportering fra rapporteringspliktige enheter er i egen rettleiding: <http://www.skatteetaten.no/no/Alt-om/Ligningsoppgaver/Rettledninger/saldo-og-renter/>.

10.1.2 RENSING, RYDDING OG SUPPLERING AV DATAENE

Rådataene krever relativt omfattende behandling før de er klar for analyse. I denne ryddingen benytter vi også regnskapsdata/foretaksinformasjon og data over konkurser og slettinger. Kortfattet er de stegene vi har gjennomgått følgende:

- Utelater konti med følgende kjennetegn:

- Null i alle verdivariablene
 - Manglende organisasjonsnummer for tilbydere
 - Kunder som er slettede eller har åpnet konkurs (i det aktuelle året eller tidligere)
 - Rene duplikatobservasjoner
 - Kunder som enten er finansielle virksomheter (alle konsesjonsbelagte kategorier) eller offentlig eide virksomheter, etter de lister SSB har benyttet for de enkelte år. Vi er svært takknemlige for at SSBs seksjon for finansielle foretak har latt oss benytte disse listene.
- Vi definerer bank-grupper, primært juridiske konsernstrukturer, for hvert år, basert på oversiktene over oppkjøp og fusjoner på nettsidene til Finansnæringens Fellesorganisasjon www.fno.no, supplert med andre kilder. Grunnforutsetningen er at selskaper innen samme konsern neppe vil være reelle konkurrenter og at de derfor kan grupperes i en analyse av markedsstrukturer og konkurransedynamikk.
 - Vi inkluderer i hovedanalysene kun kommersielle tilbydere, dvs. forretningsbanker, sparebanker, kredittforetak, finansieringsselskap og forsikrings-/pensjonsvirksomheter. Dette er motivert av at det er det kommersielle markedet som er av interesse, ikke finansielle kontrakter mellom aktører som ikke primært har økonomiske mål.
 - Vi kobler inn geografiinformasjon (kommune, pendlerregion, fylke, landsdel) (Kilde: Kommunal og regionaldepartementet) til bruk ved delanalyser. Se også Vedlegg 10.4.
 - Vi inkluderer som kunder kun selskaper med begrenset ansvar (AS, ASA, BA, DA, KS) og partnere (ANS, Eierseksjonsameier, Partrederi, kontorfellesskap, tingrettslige sameie), basert på informasjonen i regnskapsdatabasen.

10.2 BEREGNING AV NØKKELTALL

Kontodataene som er underlaget for denne rapporten er innsamlet ved bruk av Skattedirektoratets ligningsoppgave for saldo og renter (RF1183), se og Skatteetaten sine retningslinjer (<http://www.skatteetaten.no/no/Alt-m/Ligningsoppgaver/Rettledninger/saldo-og-renter/>). Disse angir også premissene for de enkelte registreringene. Alle registreringer inneholder organisasjonsnummer til kunde og mottaker av innskudd eller yter av lån, samt saldo pr. 31.12. det enkelte år og sum påløpte- (lån) eller opptjente- (innskudd) renter for året samlet. I tillegg er det datafelt relatert til mislighold, men de benyttes ikke i denne analysen.

Nøkkeltallene i rapporten er beregnet som følger, vist i samme rekkefølge som de benyttes:

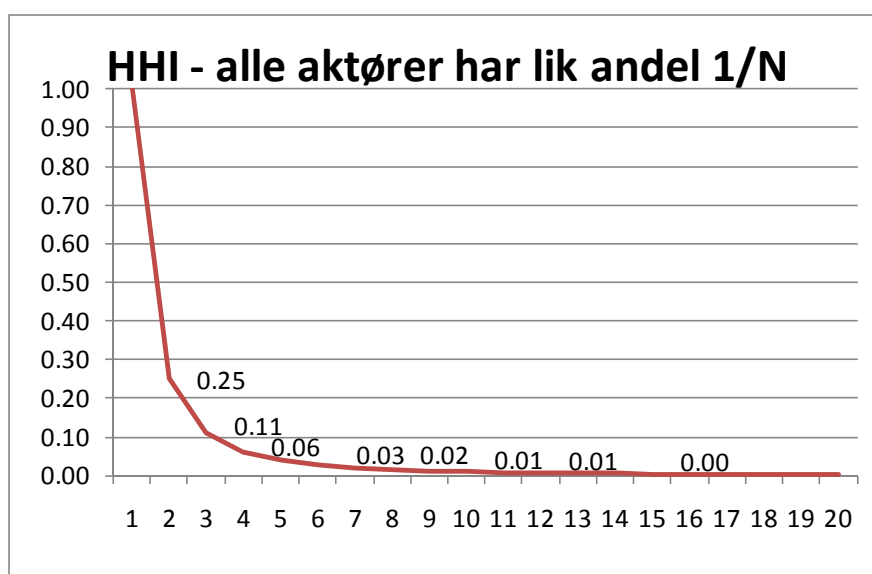
10.2.1 KONSENTRASJONSINDEKSER

En god oversikt over konsentrasjonsindekser i bankmarkedet finnes i "Bikker, J.A., K. Haaf, 2002, Measures of competition and concentration in the banking industry: a review of the literature, Economic & Financial Modelling 9, 53-98" (link: <http://www.dnb.nl/onderzoek-2/onderzoekers/overzicht-persoonlijke-paginas/dnb150116.jsp>).

10.2.1.1 HERFINDAHL-HIRSCHMANN (HHI)

$$HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2$$

Her er 's' den enkelte aktørs andel av totalmarkedet målt som desimal. HHI beregnes som summen av s^2 for alle aktørene 'i'. 'n' betegner antallet aktører. I vår anvendelse beregnes 's' som den enkelte banks andel av hhv. innskudds- eller lånemarkedet målt i summen av saldi (kroner). HHI indeksen er det mest vanlige måltall for markedskonsentrasjon i alle markeder og vil ligge på skalaen $1/n$ (alle har like andeler) til 1 (en aktør har hele markedet). Figur 10-1 viser en illustrasjon på HHI-indeksen i et tenkt marked dersom alle aktørene hadde lik ($1/N$) markedsandel. Dette er en nedre grense for indeksen for ulike antall aktører og kan være en nyttig referanse for verdiene for HHI som vises i Bedriftsbankboka.

FIGUR 10-1

10.2.1.2 COMPREHENSIVE CONCENTRATION INDEX (CCI)

$$CCI = s_1 + \sum_{i=2}^n s_i^2 (1 + (1 - s_i))$$

Notasjonen er den samme som for HHI, forskjellen er at her legges det større vekt på største aktørs andel ved beregningen av indeksen. CCI reflekterer derfor at dominerende om enn ikke enerådende aktører kan ha markedsrett likevel hvis de øvrige er mange og små.

10.2.2 RENTEMARGINER

10.2.2.1 LÅNERENTE VS. NIBOR (LÅNEMARGIN)

$$r_{lm} = \frac{r_{cash,t}}{(saldo_{1.1} + saldo_{31.12}) * 0.5} - NIBOR_{3mnd}$$

Der r_{lm} er lånemarginen på desimalform, $r_{cash,t}$ er lånekostnader påløpt i år t (basert på transaksjonsprinsippet og ikke kontantprinsippet), $saldo_{1.1}$ er lånesaldo ved utløpet av forrige år, $saldo_{31.12}$ er lånesaldo ved utløpet av dette året. $NIBOR_{3mnd}$ er gjennomsnittlig 3 måneders NIBOR (Norwegian Interbank Offered Rate)-rente for dette året beregnet som effektiv rente (årlig, etterskuddsrente) og hentet fra Norges Banks hjemmeside, http://www.norges-bank.no/templates/article_55490.aspx.

10.2.2.2 INNSKUDDSDRENTE VS. NIBOR (INNSKUDDSMARGIN)

$$r_{im} = \frac{r_{cash,t}}{(saldo_{1.1} + saldo_{31.12}) * 0.5} - NIBOR_{3mnd}$$

Der r_{im} er innskuddsmarginen på desimalform, $r_{cash,t}$ er innskuddsrenter opptjent i år t (basert på transaksjonsprinsippet og ikke kontantprinsippet), $saldo_{1.1}$ er innskuddssaldo ved utløpet av forrige år, $saldo_{31.12}$ er innskuddssaldo ved utløpet av dette året. $NIBOR_{3mnd}$ er gjennomsnittlig 3 måneders NIBOR (Norwegian Interbank Offered Rate)-rente for dette året beregnet som effektiv rente (årlig, etterskuddsrente) og hentet fra Norges Banks hjemmeside, http://www.norges-bank.no/templates/article_55490.aspx.

10.2.2.3 LÅNE-/INNSKUDDSMARGIN

$$r_{lim} = r_{lm} - r_{im} = \frac{r_{cash_l,t}}{(saldo_{1.1} + saldo_{31.12}) * 0.5} - \frac{r_{cash_i,t}}{(saldo_{1.1} + saldo_{31.12}) * 0.5}$$

Der r_{lim} er låne-/innskuddsmarginen på desimalform, beregnet som differansen mellom lånemarginen og innskuddsmarginen. $r_{cash_l,t}$ er lånerenter og $r_{cash_i,t}$ er innskuddsrenter, i forhold til hhv. gjennomsnittlig lånesaldo og gjennomsnittlig innskuddssaldo.

10.2.2.4 RENTEMARGINER – BEREGNINGSMESSIGE VARIASJONER

De tre rentemarginene beregnes på to ulike måter i rapporten. I de figurene som viser "nasjonalt snitt" summerer vi først rentebeløp og saldi for hele databasen for det enkelte år og så benytter dette som input i formlene vist over. Dette gir nødvendigvis et veid snitt der de store selskapenes rentevilkår vil dominere og marginene og variasjonen i disse blir avdempet. I de figurene der vi viser rentemarginer selskapsvis benytter vi først rentebeløp og saldi for den enkelte bedrift som input i formlene vist over. Figurene viser så gjennomsnitt, standardavvik og/eller persentiler for fordelingen av selskapenes marginer de enkelte år. Dette gir derfor en likeveid beregning av gjennomsnittlige marginer og domineres av småbedriftene. Marginene blir derfor både høyere og har en større spredning enn når man beregner "nasjonalt snitt". Låne-/innskuddsmarginen beregnes for det enkelte selskap og vil nødvendigvis påvirkes av om det er stor forskjell i størrelsene på hhv. innskudd og lån.

10.3 RENTETABELLER

10.3.1 RENTER - NASJONALT

År	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Lånerenter													
Gj.snitt	6.91%	6.75%	6.57%	6.28%	6.19%	7.78%	8.19%	7.89%	7.46%	6.75%	6.64%	7.90%	7.11%
Gj.snitt selsk.	9.65%	10.05%	9.12%	9.19%	8.98%	10.48%	10.64%	9.93%	9.20%	8.47%	8.61%	10.55%	9.57%
p25	7.16%	7.41%	6.77%	6.97%	6.95%	8.34%	8.33%	7.75%	7.20%	6.63%	6.86%	8.39%	7.40%
Median	8.71%	9.15%	8.24%	8.40%	8.28%	9.77%	9.94%	9.15%	8.37%	7.65%	7.88%	9.96%	8.79%
p75	11.19%	11.81%	10.67%	10.69%	10.48%	11.98%	12.11%	11.21%	10.31%	9.52%	9.70%	11.91%	10.97%
Innskuddsrenter													
Gj.snitt	4.18%	3.97%	3.95%	4.02%	4.02%	5.17%	5.34%	5.29%	5.26%	4.75%	4.26%	5.54%	4.65%
Gj.snitt selsk.	3.00%	2.92%	2.59%	2.90%	2.85%	3.92%	4.54%	4.36%	3.94%	3.06%	2.96%	4.74%	3.48%
p25	1.50%	1.05%	0.68%	0.68%	0.75%	2.46%	4.04%	3.82%	3.06%	1.43%	0.76%	3.75%	2.00%
Median	2.51%	2.36%	1.95%	2.23%	2.22%	3.36%	4.18%	3.98%	3.46%	2.38%	2.23%	4.26%	2.93%
p75	4.00%	4.19%	3.84%	4.36%	4.30%	5.01%	4.88%	4.71%	4.54%	4.16%	4.50%	5.50%	4.50%
NIBOR 3mnd	6.06%	6.78%	7.03%	7.53%	7.20%	4.21%	2.05%	2.27%	3.18%	5.12%	6.47%	2.51%	5.03%
Låne/innskuddsmargin													
Gj.snitt	2.73%	2.79%	2.62%	2.26%	2.18%	2.61%	2.85%	2.60%	2.20%	2.01%	2.38%	2.36%	2.46%
Gj.snitt selsk.	6.45%	6.95%	6.33%	5.96%	5.80%	6.40%	6.02%	5.51%	5.20%	5.30%	5.56%	5.82%	5.94%
Std.avvik	4.62%	5.19%	4.95%	5.39%	5.15%	4.26%	3.44%	3.23%	3.30%	3.94%	4.74%	3.59%	4.32%
p25	1.38%	1.83%	1.00%	1.55%	1.44%	2.13%	2.38%	1.83%	1.11%	0.42%	0.74%	2.46%	1.52%
Median	6.24%	6.94%	6.47%	6.41%	6.28%	6.37%	5.51%	4.94%	4.75%	5.35%	6.00%	5.61%	5.91%
p75	8.94%	9.87%	9.12%	9.13%	8.83%	8.72%	7.77%	7.07%	6.79%	7.43%	8.31%	7.76%	8.31%
Lånerente vs. NIBOR													
Gj.snitt	0.85%	0.69%	0.51%	0.22%	0.13%	1.72%	2.13%	1.83%	1.40%	0.69%	0.58%	1.84%	1.05%
Gj.snitt selsk.	3.59%	3.99%	3.06%	3.13%	2.92%	4.42%	4.58%	3.87%	3.14%	2.41%	2.55%	4.49%	3.51%
Std.avvik	3.55%	3.90%	3.47%	3.46%	3.38%	3.40%	3.19%	2.95%	2.79%	2.75%	2.90%	3.01%	3.23%
p25	1.10%	1.35%	0.71%	0.91%	0.89%	2.28%	2.27%	1.69%	1.14%	0.57%	0.80%	2.33%	1.34%
Median	2.65%	3.09%	2.18%	2.34%	2.22%	3.71%	3.88%	3.09%	2.31%	1.59%	1.82%	3.90%	2.73%
p75	5.13%	5.75%	4.61%	4.63%	4.42%	5.92%	6.05%	5.15%	4.25%	3.46%	3.64%	5.85%	4.91%
Innskuddsrente vs. NIBOR													
Gj.snitt	-1.88%	-2.09%	-2.11%	-2.04%	-2.04%	-0.89%	-0.72%	-0.77%	-0.80%	-1.31%	-1.80%	-0.52%	-1.41%
Gj.snitt selsk.	-3.06%	-3.14%	-3.47%	-3.16%	-3.21%	-2.14%	-1.52%	-1.70%	-2.12%	-3.00%	-3.10%	-1.32%	-2.58%
Std.avvik	2.01%	2.43%	2.51%	2.91%	2.70%	1.76%	0.68%	0.73%	1.12%	1.98%	2.71%	1.17%	1.89%
p25	-4.56%	-5.01%	-5.38%	-5.38%	-5.31%	-3.60%	-2.02%	-2.24%	-3.00%	-4.63%	-5.30%	-2.31%	-4.06%
Median	-3.55%	-3.70%	-4.11%	-3.83%	-3.84%	-2.70%	-1.88%	-2.08%	-2.60%	-3.68%	-3.83%	-1.80%	-3.13%
p75	-2.06%	-1.87%	-2.22%	-1.70%	-1.76%	-1.05%	-1.18%	-1.35%	-1.52%	-1.90%	-1.56%	-0.56%	-1.56%

10.3.2 RENTER - LANDSDELER

Østvik	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	2.44%	2.44%	2.35%	1.94%	1.86%	2.61%	2.96%	2.56%	2.08%	1.89%	2.23%	2.30%	2.31%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.48%	7.04%	6.36%	5.97%	5.97%	6.43%	6.03%	5.41%	5.02%	5.22%	5.53%	5.85%	5.94%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	4.14%	4.50%	4.16%	4.43%	4.17%	3.70%	3.07%	2.89%	2.90%	3.31%	4.03%	3.19%	3.71%
Lånerente vs. NIBOR	0.55%	0.22%	0.43%	0.10%	-0.22%	1.69%	2.17%	1.78%	1.32%	0.60%	0.46%	1.64%	0.90%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.53%	3.90%	2.99%	2.95%	2.89%	4.41%	4.57%	3.73%	2.95%	2.18%	2.43%	4.46%	3.42%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	3.29%	3.45%	2.99%	2.89%	2.79%	2.90%	2.87%	2.63%	2.42%	2.28%	2.44%	2.62%	2.80%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-1.89%	-2.22%	-1.92%	-1.83%	-2.08%	-0.91%	-0.79%	-0.78%	-0.77%	-1.29%	-1.77%	-0.65%	-1.41%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.18%	-3.30%	-3.63%	-3.38%	-3.45%	-2.30%	-1.50%	-1.74%	-2.18%	-3.14%	-3.24%	-1.40%	-2.70%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.63%	1.93%	2.02%	2.26%	2.13%	1.51%	0.61%	0.65%	0.98%	1.68%	2.22%	1.04%	1.55%
Innlandet	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	3.34%	2.95%	2.55%	3.02%	2.84%	3.17%	3.18%	3.03%	2.88%	2.78%	3.11%	2.91%	2.98%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.38%	6.92%	6.40%	6.20%	6.13%	6.54%	6.02%	5.53%	5.27%	5.71%	6.29%	6.12%	6.13%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	3.44%	3.85%	3.63%	4.20%	4.04%	3.38%	2.62%	2.49%	2.44%	2.86%	3.47%	2.85%	3.27%
Lånerente vs. NIBOR	1.12%	1.25%	0.70%	0.98%	0.93%	2.33%	2.41%	1.98%	1.51%	0.86%	1.21%	2.44%	1.48%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.19%	3.64%	2.71%	2.99%	2.94%	4.42%	4.48%	3.79%	3.02%	2.38%	2.69%	4.64%	3.41%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	2.63%	2.88%	2.54%	2.64%	2.56%	2.60%	2.42%	2.29%	2.07%	2.11%	2.29%	2.42%	2.45%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-2.22%	-1.70%	-1.85%	-2.04%	-1.91%	-0.84%	-0.76%	-1.05%	-1.37%	-1.92%	-1.90%	-0.47%	-1.50%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.28%	-3.34%	-3.72%	-3.39%	-3.31%	-2.16%	-1.52%	-1.78%	-2.30%	-3.41%	-3.60%	-1.49%	-2.78%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.55%	1.92%	1.91%	2.27%	2.18%	1.48%	0.58%	0.57%	0.84%	1.45%	2.05%	0.95%	1.48%
Vest-Viken	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	3.50%	3.47%	3.07%	3.26%	3.05%	3.49%	3.50%	3.04%	2.84%	2.38%	2.86%	3.12%	3.13%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.49%	7.06%	6.39%	6.34%	6.25%	6.72%	6.13%	5.51%	5.13%	5.35%	5.71%	5.92%	6.09%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	3.55%	4.07%	3.86%	4.23%	4.01%	3.33%	2.78%	2.57%	2.53%	2.98%	3.61%	2.90%	3.37%
Lånerente vs. NIBOR	1.37%	1.50%	0.98%	1.08%	0.88%	2.48%	2.70%	2.08%	1.64%	0.78%	1.05%	2.61%	1.60%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.36%	3.85%	2.88%	3.09%	3.01%	4.57%	4.61%	3.80%	2.98%	2.28%	2.48%	4.47%	3.45%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	2.73%	3.01%	2.63%	2.70%	2.61%	2.63%	2.60%	2.40%	2.21%	2.16%	2.19%	2.40%	2.52%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-2.13%	-1.97%	-2.10%	-2.17%	-2.17%	-1.00%	-0.80%	-0.96%	-1.19%	-1.60%	-1.81%	-0.51%	-1.53%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.28%	-3.41%	-3.74%	-3.48%	-3.50%	-2.35%	-1.55%	-1.80%	-2.25%	-3.18%	-3.31%	-1.44%	-2.77%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.57%	1.95%	2.01%	2.35%	2.16%	1.48%	0.59%	0.60%	0.88%	1.54%	2.14%	1.04%	1.52%
Sørlandet	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	2.66%	2.89%	2.61%	1.07%	2.60%	2.61%	2.93%	2.38%	1.78%	1.59%	2.93%	2.44%	2.37%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.08%	6.78%	6.37%	6.06%	5.81%	6.14%	5.68%	5.14%	4.75%	5.02%	5.35%	5.64%	5.74%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	3.41%	4.21%	3.99%	4.26%	3.88%	3.21%	2.52%	2.35%	2.37%	2.94%	3.49%	2.65%	3.27%
Lånerente vs. NIBOR	1.05%	1.22%	0.70%	-0.59%	0.49%	1.84%	2.25%	1.85%	1.33%	0.81%	0.57%	2.13%	1.14%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.14%	3.67%	2.81%	2.83%	2.57%	4.04%	4.13%	3.43%	2.66%	1.98%	2.04%	4.25%	3.13%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	2.59%	3.11%	2.81%	2.66%	2.50%	2.51%	2.36%	2.19%	1.98%	2.05%	1.93%	2.15%	2.40%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-1.61%	-1.67%	-1.91%	-1.66%	-2.11%	-0.77%	-0.68%	-0.53%	-0.45%	-0.78%	-2.36%	-0.31%	-1.24%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.12%	-3.35%	-3.69%	-3.43%	-3.43%	-2.26%	-1.58%	-1.77%	-2.18%	-3.16%	-3.40%	-1.40%	-2.73%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.64%	2.02%	2.09%	2.42%	2.20%	1.46%	0.55%	0.60%	0.91%	1.58%	2.20%	1.02%	1.56%
Vestlandet	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	2.61%	2.60%	2.56%	2.08%	1.93%	2.38%	2.67%	2.36%	2.06%	1.93%	2.12%	2.13%	2.29%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.19%	6.60%	6.05%	5.72%	5.42%	5.93%	5.48%	5.05%	4.83%	4.92%	5.20%	5.41%	5.56%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	3.49%	3.97%	3.81%	4.23%	4.17%	3.36%	2.63%	2.45%	2.51%	3.05%	3.73%	2.77%	3.35%
Lånerente vs. NIBOR	0.99%	0.84%	0.65%	0.16%	-0.02%	1.42%	1.93%	1.72%	1.41%	0.68%	0.42%	1.75%	0.99%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.18%	3.58%	2.67%	2.76%	2.53%	3.94%	4.01%	3.38%	2.72%	2.02%	2.17%	4.07%	3.09%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	2.62%	2.91%	2.61%	2.69%	2.61%	2.60%	2.41%	2.23%	2.09%	2.05%	2.16%	2.29%	2.44%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-1.63%	-1.76%	-1.91%	-1.92%	-1.95%	-0.96%	-0.75%	-0.64%	-0.66%	-1.25%	-1.71%	-0.39%	-1.29%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.15%	-3.14%	-3.55%	-3.23%	-3.22%	-2.15%	-1.53%	-1.73%	-2.16%	-3.01%	-3.12%	-1.34%	-2.61%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.62%	2.00%	2.00%	2.31%	2.21%	1.47%	0.57%	0.62%	0.93%	1.63%	2.23%	1.01%	1.55%
Trøndelag	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	2.94%	3.53%	3.52%	3.22%	2.63%	3.22%	3.45%	3.01%	2.60%	2.21%	2.67%	2.42%	2.95%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.65%	7.18%	6.72%	6.63%	6.40%	6.73%	6.02%	5.52%	5.42%	5.80%	6.28%	5.79%	6.26%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	3.38%	3.88%	3.68%	3.87%	3.76%	3.14%	2.63%	2.49%	2.63%	3.16%	3.72%	2.94%	3.27%
Lånerente vs. NIBOR	0.75%	1.42%	1.16%	0.97%	0.70%	2.30%	2.86%	2.13%	1.42%	0.73%	0.89%	1.98%	1.44%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.29%	3.63%	2.78%	2.90%	2.77%	4.37%	4.51%	3.80%	3.09%	2.38%	2.51%	4.35%	3.36%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	2.61%	2.79%	2.58%	2.43%	2.39%	2.46%	2.42%	2.29%	2.19%	2.14%	2.22%	2.41%	2.41%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-2.20%	-2.11%	-2.36%	-2.25%	-1.93%	-0.92%	-0.59%	-0.87%	-1.18%	-1.48%	-1.78%	-0.44%	-1.51%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.43%	-3.65%	-4.02%	-3.80%	-3.76%	-2.39%	-1.53%	-1.76%	-2.36%	-3.45%	-3.73%	-1.44%	-2.94%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.50%	1.95%	1.97%	2.32%	2.19%	1.44%	0.58%	0.60%	0.89%	1.63%	2.26%	1.02%	1.53%
Nord-Norge	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gj.snitt
Låne-/innskuddsmargin	3.55%	3.77%	3.67%	3.54%	2.76%	2.09%	1.99%	2.87%	2.58%	2.74%	2.95%	2.39%	2.91%
Låne-/innskuddsmargin, gj.snitt	6.57%	7.33%	6.77%	6.34%	6.03%	6.39%	5.98%	5.58%	5.46%	5.86%	6.21%	5.60%	6.18%
Låne-/innskuddsmargin, std.avvik	3.58%	4.09%	3.88%	4.09%	4.06%	3.29%	2.75%	2.51%	2.59%	2.92%	3.52%	2.78%	3.34%
Lånerente vs. NIBOR	1.39%	1.05%	-0.31%	-0.04%	0.67%	1.58%	1.67%	1.92%	1.50%	1.07%	1.06%	2.09%	1.14%
Lånerente vs. NIBOR, gj.snitt	3.51%	3.95%	3.04%	3.09%	2.83%	4.20%	4.40%	3.76%	3.13%	2.43%	2.55%	4.11%	3.42%
Lånerente vs. NIBOR, std.avvik	2.72%	3.08%	2.83%	2.69%	2.61%	2.63%	2.53%	2.29%	2.21%	2.04%	2.07%	2.28%	2.50%
Innskuddsrente vs. NIBOR	-2.16%	-2.73%	-3.97%	-3.58%	-2.09%	-0.52%	-0.33%	-0.95%	-1.08%	-1.67%	-1.88%	-0.30%	-1.77%
Innskuddsrente vs. NIBOR, gj.snitt	-3.29%	-3.57%	-3.86%	-3.51%	-3.49%	-2.35%	-1.58%	-1.84%	-2.40%	-3.50%	-3.73%	-1.55%	-2.89%
Innskuddsrente vs. NIBOR, std.avvik	1.55%	1.86%	1.89%	2.29%	2.18%	1.41%	0.58%	0.56%	0.85%	1.52%	2.13%	0.92%	1.48%

10.4 GEOGRAFISK INNDELING

SNF-rapport nr. 04/11

Komm.nr.	Kommune	Landsdel	Region	Komm.nr.	Kommune	Landsdel	Region
0101	Halden	Østvik	Halden	0519	Sør-Fron	Innlandet	Fron
0104	Moss	Østvik	Moss	0520	Ringeby	Innlandet	Fron
0105	Sarpsborg	Østvik	Fredrikstad/Sarpsborg	0521	Øyer	Innlandet	Lillehammer
0106	Fredrikstad	Østvik	Fredrikstad/Sarpsborg	0522	Gausdal	Innlandet	Lillehammer
0111	Hvaler	Østvik	Fredrikstad/Sarpsborg	0528	Østre Toten	Innlandet	Gjøvik
0118	Aremark	Østvik	Halden	0529	Vestre Toten	Innlandet	Gjøvik
0119	Marker	Østvik	Askim/Eidsberg	0532	Jevnaker	Vest-Viken	Ringerike
0121	Rømskog	Østvik	Oslo	0533	Lunner	Østvik	Oslo
0122	Trøgstad	Østvik	Askim/Eidsberg	0534	Gran	Østvik	Oslo
0123	Spydeberg	Østvik	Oslo	0536	Søndre Land	Innlandet	Gjøvik
0124	Askim	Østvik	Askim/Eidsberg	0538	Nordre Land	Innlandet	Gjøvik
0125	Eidsberg	Østvik	Askim/Eidsberg	0540	Sør-Aurdal	Innlandet	Fagernes
0127	Skiptvet	Østvik	Askim/Eidsberg	0541	Etnedal	Innlandet	Fagernes
0128	Rakkestad	Østvik	Fredrikstad/Sarpsborg	0542	Nord-Aurdal	Innlandet	Fagernes
0135	Råde	Østvik	Moss	0543	Vestre Slidre	Innlandet	Fagernes
0136	Rygge	Østvik	Moss	0544	Øystre Slidre	Innlandet	Fagernes
0137	Våler	Østvik	Moss	0545	Vang	Innlandet	Fagernes
0138	Hobøl	Østvik	Oslo	0602	Drammen	Vest-Viken	Drammen
0211	Vestby	Østvik	Oslo	0604	Kongsberg	Vest-Viken	Kongsberg
0213	Ski	Østvik	Oslo	0605	Ringerike	Vest-Viken	Ringerike
0214	Ås	Østvik	Oslo	0612	Hole	Vest-Viken	Ringerike
0215	Frogn	Østvik	Oslo	0615	Flå	Vest-Viken	Hallingdal
0216	Nesodden	Østvik	Oslo	0616	Nes	Vest-Viken	Hallingdal
0217	Oppegård	Østvik	Oslo	0617	Gol	Vest-Viken	Hallingdal
0219	Bærum	Østvik	Oslo	0618	Hemsedal	Vest-Viken	Hallingdal
0220	Asker	Østvik	Oslo	0619	Ål	Vest-Viken	Hallingdal
0221	Aurskog-Høland	Østvik	Oslo	0620	Hol	Vest-Viken	Hallingdal
0226	Sørumsand	Østvik	Oslo	0621	Sigdal	Vest-Viken	Drammen
0227	Fet	Østvik	Oslo	0622	Krødsherad	Vest-Viken	Ringerike
0228	Rælingen	Østvik	Oslo	0623	Modum	Vest-Viken	Drammen
0229	Enebakk	Østvik	Oslo	0624	Øvre Eiker	Vest-Viken	Drammen
0230	Lørenskog	Østvik	Oslo	0625	Nedre Eiker	Vest-Viken	Drammen
0231	Skedsmo	Østvik	Oslo	0626	Lier	Vest-Viken	Drammen
0233	Nittedal	Østvik	Oslo	0627	Røyken	Østvik	Oslo
0234	Gjerdrum	Østvik	Oslo	0628	Hurum	Østvik	Oslo
0235	Ullensaker	Østvik	Oslo	0631	Flesberg	Vest-Viken	Kongsberg
0236	Nes	Østvik	Oslo	0632	Rollag	Vest-Viken	Kongsberg
0237	Eidsvoll	Østvik	Oslo	0633	Nore og Uvdal	Vest-Viken	Nore og Uvdal
0238	Nannestad	Østvik	Oslo	0701	Borre	Vest-Viken	Tønsberg
0239	Hurdal	Østvik	Oslo	0702	Holmestrand	Vest-Viken	Holmestrand
0301	Oslo	Østvik	Oslo	0704	Tønsberg	Vest-Viken	Tønsberg
0402	Kongsvinger	Innlandet	Kongsvinger	0706	Sandefjord	Vest-Viken	Larvik/Sandefjord
0403	Hamar	Innlandet	Hamar	0709	Larvik	Vest-Viken	Larvik/Sandefjord
0412	Ringsaker	Innlandet	Hamar	0711	Svelvik	Vest-Viken	Drammen
0415	Løten	Innlandet	Hamar	0713	Sande	Vest-Viken	Drammen
0417	Stange	Innlandet	Hamar	0714	Hof	Vest-Viken	Holmestrand
0418	Nord-Odal	Innlandet	Kongsvinger	0716	Re	Vest-Viken	Tønsberg
0419	Sør-Odal	Innlandet	Kongsvinger	0719	Andebu	Vest-Viken	Tønsberg
0420	Eidskog	Innlandet	Kongsvinger	0720	Stokke	Vest-Viken	Tønsberg
0423	Grue	Innlandet	Kongsvinger	0722	Nøtterøy	Vest-Viken	Tønsberg
0425	Åsnes	Innlandet	Kongsvinger	0723	Tjøme	Vest-Viken	Tønsberg
0426	Våler	Innlandet	Elverum	0728	Lardal	Vest-Viken	Larvik/Sandefjord
0427	Elverum	Innlandet	Elverum	0805	Porsgrunn	Vest-Viken	Grenland
0428	Trysil	Innlandet	Trysil/Engerdal	0806	Skien	Vest-Viken	Grenland
0429	Åmot	Innlandet	Elverum	0807	Notodden	Vest-Viken	Notodden
0430	Stor-Elvdal	Innlandet	Stor-Elvdal/Rendalen	0811	Siljan	Vest-Viken	Grenland
0432	Rendalen	Innlandet	Stor-Elvdal/Rendalen	0814	Bamble	Vest-Viken	Grenland
0434	Engerdal	Innlandet	Trysil/Engerdal	0815	Kragerø	Vest-Viken	Grenland
0436	Tolga	Innlandet	Tynset	0817	Drangedal	Vest-Viken	Grenland
0437	Tynset	Innlandet	Tynset	0819	Nome	Vest-Viken	Grenland
0438	Alvdal	Innlandet	Tynset	0821	Bø	Vest-Viken	Notodden
0439	Folldal	Innlandet	Tynset	0822	Sauherad	Vest-Viken	Notodden
0441	Os	Trøndelag	Røros	0826	Tinn	Vest-Viken	Tinn
0501	Lillehammer	Innlandet	Lillehammer	0827	Hjartdal	Vest-Viken	Notodden
0502	Gjøvik	Innlandet	Gjøvik	0828	Seljord	Vest-Viken	Seljord/Kviteseid
0511	Dovre	Innlandet	Dovre	0829	Kviteseid	Vest-Viken	Seljord/Kviteseid
0512	Lesja	Innlandet	Dovre	0830	Nissedal	Vest-Viken	Nissedal/Fyresdal
0513	Skjåk	Innlandet	Skjåk/Lom	0831	Fyresdal	Vest-Viken	Nissedal/Fyresdal
0514	Lom	Innlandet	Skjåk/Lom	0833	Tokke	Vest-Viken	Vinje/Tokke
0515	Vågå	Innlandet	Sel	0834	Vinje	Vest-Viken	Vinje/Tokke
0516	Nord-Fron	Innlandet	Fron	0901	Risør	Sørlandet	Risør
0517	Sel	Innlandet	Sel	0904	Grimstad	Sørlandet	Arendal

SNF-rapport nr. 04/11

Komm.nr.	Kommune	Landsdel	Region	Komm.nr.	Kommune	Landsdel	Region
0906	Arendal	Sørlandet	Arendal	1243	Os	Vestlandet	Bergen
0911	Gjerstad	Sørlandet	Risør	1244	Austevoll	Vestlandet	Austevoll
0912	Vegårshei	Sørlandet	Arendal	1245	Sund	Vestlandet	Bergen
0914	Tvedestrand	Sørlandet	Arendal	1246	Fjell	Vestlandet	Bergen
0919	Froland	Sørlandet	Arendal	1247	Askøy	Vestlandet	Bergen
0926	Lillesand	Sørlandet	Kristiansand	1251	Vaksdal	Vestlandet	Bergen
0928	Birkenes	Sørlandet	Kristiansand	1252	Modalen	Vestlandet	Modalen
0929	Åmli	Sørlandet	Arendal	1253	Osterøy	Vestlandet	Bergen
0935	Iveland	Sørlandet	Kristiansand	1256	Meland	Vestlandet	Bergen
0937	Evje og Hornnes	Sørlandet	Evje/Bygland	1259	Øygarden	Vestlandet	Bergen
0938	Bygland	Sørlandet	Evje/Bygland	1260	Radøy	Vestlandet	Bergen
0940	Valle	Sørlandet	Valle/Bykle	1263	Lindås	Vestlandet	Bergen
0941	Bykle	Sørlandet	Valle/Bykle	1264	Austrheim	Vestlandet	Bergen
1001	Kristiansand	Sørlandet	Kristiansand	1265	Fedje	Vestlandet	Fedje
1002	Mandal	Sørlandet	Mandal	1266	Masfjorden	Vestlandet	Masfjorden/Gulen
1003	Farsund	Sørlandet	Farsund	1401	Flora	Vestlandet	Flora
1004	Flekkefjord	Sørlandet	Flekkefjord	1411	Gulen	Vestlandet	Masfjorden/Gulen
1014	Vennesla	Sørlandet	Kristiansand	1412	Solund	Vestlandet	Solund
1017	Songdalen	Sørlandet	Kristiansand	1413	Hyllestad	Vestlandet	Fjaler
1018	Søgne	Sørlandet	Kristiansand	1416	Høyanger	Vestlandet	Høyanger
1021	Marnardal	Sørlandet	Kristiansand	1417	Vik	Vestlandet	Vik
1026	Åseral	Sørlandet	Indre Vest-Agder	1418	Balestrand	Vestlandet	Høyanger
1027	Audnedal	Sørlandet	Indre Vest-Agder	1419	Leikanger	Vestlandet	Sogndal
1029	Lindesnes	Sørlandet	Mandal	1420	Sogndal	Vestlandet	Sogndal
1032	Lyngdal	Sørlandet	Farsund	1421	Aurland	Vestlandet	Aurland
1034	Hægebostad	Sørlandet	Indre Vest-Agder	1422	Lærdal	Vestlandet	Lærdal/Årdal
1037	Kvinesdal	Sørlandet	Flekkefjord	1424	Årdal	Vestlandet	Lærdal/Årdal
1046	Sirdal	Sørlandet	Sirdal	1426	Luster	Vestlandet	Sogndal
1101	Eigersund	Vestlandet	Eigersund	1428	Askvoll	Vestlandet	Fjaler
1102	Sandnes	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1429	Fjaler	Vestlandet	Fjaler
1103	Stavanger	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1430	Gaular	Vestlandet	Førde
1106	Haugesund	Vestlandet	Haugesund	1431	Jølster	Vestlandet	Førde
1111	Sokndal	Vestlandet	Eigersund	1432	Førde	Vestlandet	Førde
1112	Lund	Sørlandet	Flekkefjord	1433	Naustdal	Vestlandet	Førde
1114	Bjerkreim	Vestlandet	Eigersund	1438	Bremanger	Vestlandet	Flora
1119	Hå	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1439	Vågsøy	Vestlandet	Vågsøy
1120	Klepp	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1441	Selje	Vestlandet	Vågsøy
1121	Time	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1443	Eid	Vestlandet	Eid/Gloppen
1122	Gjesdal	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1444	Hornindal	Vestlandet	Stryn
1124	Sola	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1445	Gloppen	Vestlandet	Eid/Gloppen
1127	Randaberg	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1449	Stryn	Vestlandet	Stryn
1129	Forsand	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1502	Molde	Vestlandet	Molde
1130	Strand	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1503	Kristiansund	Vestlandet	Kristiansund
1133	Hjelmeland	Vestlandet	Hjelmeland	1504	Ålesund	Vestlandet	Ålesund
1134	Suldal	Vestlandet	Suldal	1511	Vanylven	Vestlandet	Vanylven
1135	Sauda	Vestlandet	Sauda	1514	Sande	Vestlandet	Ulstein
1141	Finnøy	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1515	Herøy	Vestlandet	Ulstein
1142	Rennesøy	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1516	Ulstein	Vestlandet	Ulstein
1144	Kvitsøy	Vestlandet	Stavanger/Sandnes	1517	Hareid	Vestlandet	Ulstein
1145	Bokn	Vestlandet	Haugesund	1519	Volda	Vestlandet	Ørsta/Volda
1146	Tysvær	Vestlandet	Haugesund	1520	Ørsta	Vestlandet	Ørsta/Volda
1149	Karmøy	Vestlandet	Haugesund	1523	Ørskog	Vestlandet	Ålesund
1151	Utsira	Vestlandet	Utsira	1524	Norddal	Vestlandet	Norddal/Stranda
1160	Vindafjord	Vestlandet	Haugesund	1525	Stranda	Vestlandet	Norddal/Stranda
1201	Bergen	Vestlandet	Bergen	1526	Stordal	Vestlandet	Ålesund
1211	Etne	Vestlandet	Haugesund	1528	Sykkylven	Vestlandet	Ålesund
1216	Sveio	Vestlandet	Haugesund	1529	Skodje	Vestlandet	Ålesund
1219	Bømlo	Vestlandet	Stord	1531	Sula	Vestlandet	Ålesund
1221	Stord	Vestlandet	Stord	1532	Giske	Vestlandet	Ålesund
1222	Fitjar	Vestlandet	Stord	1534	Haram	Vestlandet	Ålesund
1223	Tysnes	Vestlandet	Stord	1535	Vestnes	Vestlandet	Molde
1224	Kvinnherad	Vestlandet	Kvinnherad	1539	Rauma	Vestlandet	Rauma
1227	Jondal	Vestlandet	Jondal/Kvam	1543	Neset	Vestlandet	Molde
1228	Odda	Vestlandet	Odda	1545	Midsund	Vestlandet	Molde
1231	Ullensvang	Vestlandet	Odda	1546	Sandøy	Vestlandet	Sandøy
1232	Eidfjord	Vestlandet	Odda	1547	Aukra	Vestlandet	Molde
1233	Ulvik	Vestlandet	Voss	1548	Fræna	Vestlandet	Molde
1234	Granvin	Vestlandet	Voss	1551	Eide	Vestlandet	Molde
1235	Voss	Vestlandet	Voss	1554	Averøy	Vestlandet	Kristiansund
1238	Kvam	Vestlandet	Jondal/Kvam	1556	Frei	Vestlandet	Kristiansund
1241	Fusa	Vestlandet	Bergen	1557	Gjemnes	Vestlandet	Molde
1242	Samnanger	Vestlandet	Bergen	1560	Tingvoll	Vestlandet	Sunndal

SNF-rapport nr. 04/11

Komm.nr.	Kommune	Landsdel	Region	Komm.nr.	Kommune	Landsdel	Region
1563	Sunnal	Vestlandet	Sunnal	1834	Lurøy	Nord-Norge	Lurøy
1566	Surnadal	Vestlandet	Surnadal	1835	Træna	Nord-Norge	Træna
1567	Rindal	Vestlandet	Surnadal	1836	Rødøy	Nord-Norge	Rødøy
1571	Halsa	Vestlandet	Surnadal	1837	Meløy	Nord-Norge	Meløy
1573	Smøla	Vestlandet	Smøla	1838	Gildeskål	Nord-Norge	Bodø
1576	Aure	Trøndelag	Hemne/Snillfjord/Aure	1839	Beiarn	Nord-Norge	Beiarn
1601	Trondheim	Trøndelag	Trondheim	1840	Saltdal	Nord-Norge	Fauske
1612	Hemne	Trøndelag	Hemne/Snillfjord/Aure	1841	Fauske	Nord-Norge	Fauske
1613	Snillfjord	Trøndelag	Hemne/Snillfjord/Aure	1845	Sørfold	Nord-Norge	Fauske
1617	Hitra	Trøndelag	Hitra	1848	Steigen	Nord-Norge	Steigen
1620	Frøya	Trøndelag	Frøya	1849	Hamarøy	Nord-Norge	Hamarøy
1621	Ørland	Trøndelag	Ørland	1850	Tysfjord	Nord-Norge	Tysfjord
1622	Agdenes	Trøndelag	Orkdal	1851	Lødingen	Nord-Norge	Lødingen
1624	Rissa	Trøndelag	Trondheim	1852	Tjeldsund	Nord-Norge	Harstad
1627	Bjugn	Trøndelag	Ørland	1853	Evenes	Nord-Norge	Narvik
1630	Åfjord	Trøndelag	Åfjord/Roan	1854	Ballangen	Nord-Norge	Narvik
1632	Roan	Trøndelag	Åfjord/Roan	1856	Røst	Nord-Norge	Røst
1633	Osen	Trøndelag	Osen	1857	Værøy	Nord-Norge	Værøy
1634	Oppdal	Trøndelag	Oppdal/Rennebu	1859	Flakstad	Nord-Norge	Flakstad/Vestvågøy
1635	Rennebu	Trøndelag	Oppdal/Rennebu	1860	Vestvågøy	Nord-Norge	Flakstad/Vestvågøy
1636	Meldal	Trøndelag	Orkdal	1865	Vågan	Nord-Norge	Vågan
1638	Orkdal	Trøndelag	Orkdal	1866	Hadsel	Nord-Norge	Sortland
1640	Røros	Trøndelag	Røros	1867	Bø	Nord-Norge	Sortland
1644	Holtålen	Trøndelag	Røros	1868	Øksnes	Nord-Norge	Sortland
1648	Midtre Gauldal	Trøndelag	Trondheim	1870	Sortland	Nord-Norge	Sortland
1653	Melhus	Trøndelag	Trondheim	1871	Andøy	Nord-Norge	Andøy
1657	Skaun	Trøndelag	Trondheim	1874	Moskenes	Nord-Norge	Moskenes
1662	Klæbu	Trøndelag	Trondheim	1901	Harstad	Nord-Norge	Harstad
1663	Malvik	Trøndelag	Trondheim	1902	Tromsø	Nord-Norge	Tromsø
1664	Selbu	Trøndelag	Trondheim	1911	Kvæfjord	Nord-Norge	Harstad
1665	Tydal	Trøndelag	Tydal	1913	Skånland	Nord-Norge	Harstad
1702	Steinkjer	Trøndelag	Steinkjer	1915	Bjarkøy	Nord-Norge	Bjarkøy
1703	Namsos	Trøndelag	Namsos	1917	Ibestad	Nord-Norge	Ibestad
1711	Meråker	Trøndelag	Meråker	1919	Gratangen	Nord-Norge	Narvik
1714	Stjørdal	Trøndelag	Trondheim	1920	Lavangen	Nord-Norge	Salangen
1717	Frosta	Trøndelag	Levanger/Verdal	1922	Bardu	Nord-Norge	Målselv
1718	Leksvik	Trøndelag	Trondheim	1923	Salangen	Nord-Norge	Salangen
1719	Levanger	Trøndelag	Levanger/Verdal	1924	Målselv	Nord-Norge	Målselv
1721	Verdal	Trøndelag	Levanger/Verdal	1925	Sørreisa	Nord-Norge	Lenvik
1723	Mosvik	Trøndelag	Steinkjer	1926	Dyrøy	Nord-Norge	Lenvik
1724	Verran	Trøndelag	Steinkjer	1927	Tranøy	Nord-Norge	Lenvik
1725	Namdalseid	Trøndelag	Steinkjer	1928	Torsken	Nord-Norge	Torsken/Berg
1729	Inderøy	Trøndelag	Steinkjer	1929	Berg	Nord-Norge	Torsken/Berg
1736	Snåsa	Trøndelag	Steinkjer	1931	Lenvik	Nord-Norge	Lenvik
1738	Lierne	Trøndelag	Lierne	1933	Balsfjord	Nord-Norge	Balsfjord/Storfjord
1739	Røyrvik	Trøndelag	Røyrvik	1936	Karlsøy	Nord-Norge	Tromsø
1740	Namsskogan	Trøndelag	Namsskogan	1938	Lyngen	Nord-Norge	Lyngen
1742	Grong	Trøndelag	Grong/Høylandet	1939	Storfjord	Nord-Norge	Balsfjord/Storfjord
1743	Høylandet	Trøndelag	Grong/Høylandet	1940	Kåfjord	Nord-Norge	Gáivuotna – Kåfjord
1744	Overhalla	Trøndelag	Namsos	1941	Skjervøy	Nord-Norge	Skjervøy/Nordreisa
1748	Fosnes	Trøndelag	Namsos	1942	Nordreisa	Nord-Norge	Skjervøy/Nordreisa
1749	Flatanger	Trøndelag	Flatanger	1943	Kvænangen	Nord-Norge	Kvænangen
1750	Vikna	Trøndelag	Vikna/Nærøy	2002	Vardø	Nord-Norge	Vardø
1751	Nærøy	Trøndelag	Vikna/Nærøy	2003	Vadsø	Nord-Norge	Vadsø
1755	Leka	Trøndelag	Leka	2004	Hammerfest	Nord-Norge	Hammerfest
1804	Bodø	Nord-Norge	Bodø	2011	Kautokeino	Nord-Norge	Kautokeino
1805	Narvik	Nord-Norge	Narvik	2012	Alta	Nord-Norge	Alta
1811	Bindal	Nord-Norge	Bindal	2014	Loppa	Nord-Norge	Loppa
1812	Sømna	Nord-Norge	Brønnøy	2015	Hasvik	Nord-Norge	Hasvik
1813	Brønnøy	Nord-Norge	Brønnøy	2017	Kvalsund	Nord-Norge	Hammerfest
1815	Vega	Nord-Norge	Brønnøy	2018	Måsøy	Nord-Norge	Måsøy
1816	Vevelstad	Nord-Norge	Brønnøy	2019	Nordkapp	Nord-Norge	Nordkapp
1818	Herøy	Nord-Norge	Alstahaug	2020	Porsanger	Nord-Norge	Porsanger
1820	Alstahaug	Nord-Norge	Alstahaug	2021	Karasjok	Nord-Norge	Karasjok
1822	Leirfjord	Nord-Norge	Alstahaug	2022	Lebesby	Nord-Norge	Lebesby
1824	Vefsn	Nord-Norge	Vefsn	2023	Gamvik	Nord-Norge	Gamvik
1825	Grane	Nord-Norge	Vefsn	2024	Berlevåg	Nord-Norge	Berlevåg
1826	Hattfjellidal	Nord-Norge	Hattfjellidal	2025	Deatnu-Tana	Nord-Norge	Deatnu – Tana
1827	Dønna	Nord-Norge	Alstahaug	2027	Nesseby	Nord-Norge	Vadsø
1828	Nesna	Nord-Norge	Nesna	2028	Båtsfjord	Nord-Norge	Båtsfjord
1832	Hemnes	Nord-Norge	Rana	2030	Sør-Varanger	Nord-Norge	Sør-Varanger
1833	Rana	Nord-Norge	Rana				

Herfindal er en liten bygd i Vaksdal, rett øst for Bergen. Økonomen Orris C. Herfindahl levde 1918 – 72 og er den ene som anerkjennes som opphavsmannen til Herfindahl-Hirschmann – indeksen for markedskonsentrasjon.